

A DUNÁNTÚLI ÖNKÉNTES MOZGÓ NEMZETŐRSÉG 1848-AS „PARANCSOLATKÖNYVE”¹

Parancskönyvek, levelezőkönyvek, naplók

Az 1848–1849-es szabadságharc történetének időszakából szinte áttekinthetetlen mennyiségű irat maradt fenn, de azt kell mondanunk, legalább ekkora mennyiség pusztult el az idők folyamán. A fegyverletétel és a leveretés után mindazok, akik valamilyen módon részt vettek az eseményekben, igyekeztek megszabadulni a rájuk nézve terhelő dokumentumoktól, melyek sorsa gyakran a megsemmisítés lett. A magyar kormányzervek és a katonai hatóságok iratanyaga nagyjából az orosz és a cs. kir. hadsereg kezére került, ám vannak olyan irategyüttesek, amelyekről csak sejteni lehet, hogy valamikor, a végnapokban, megsemmisítették azokat. Így szinte teljes egészében eltűnt az 1849-es minisztertanács levéltára, töredékesen ismert az 1849-es külügyminisztérium iratanyaga és nagyjából csak missilisekből rekonstruálható a hadügyminisztérium tábornoki (vezérkari) osztályának iratanyaga. A cs. kir. hatóságok kezére került iratanyagot aztán – nagyjából a hadbírói eljárások céljából – alaposan átnézték és százával emeltek ki fontos, a vádlottakra nézve terhelőnek tekintett iratokat, melyek jelentős részét aztán az 1860-as években, a hadbírói eljárások anyagának egy részével együtt, kiselejtezték.

Szinte rekonstruálhatatlan mennyiségű anyag pusztult el a honvédsereg adminisztratív iratanyagából is. A szabályzatok szerint minden egyes alakulatnak kellett (napi)parancskönyvet (Befehls-Protokoll) és levelezőkönyvet vezetnie. Az előbbibe a felsőbb hatóságoktól érkezett, illetve az alakulat parancsnoka által kiadott parancsok és utasítások kerültek, az utóbbiba az illető alakulat jelentéseinek és átiratainak másolata, vagy fogalmazványja. A fennmaradt töredékes iratanyag alapján megállapítható, hogy a honvédszászlóaljknál a parancskönyvet századszinten vezették. Ezek alapján, ha figyelembe vesszük, hogy a honvédsereg fennállása során legalább 160 zászlóalj alakult, megállapíthatjuk, hogy – ha betartották az ügyviteli fegyelmet – legalább 160–160 zászlóalji parancs- és levelezőkönyvet, illetve 960 század-parancskönyvet, összesen 1280 ilyen okmányt feltételezhetünk. Tudjuk azonban, hogy nemzetőri és önkéntes mozgó nemzetőri alakulatok egy része is vezetett ilyen okmányokat. Arra egyelőre nincs adatunk, hogy a lovasság és a tüzérség alakulatai rendelkeztek-e parancs- és levelezőkönyvekkel. Egyes alakulatok az említettekén kívül naplókönyvet is vezettek a napi eseményekről. Ezekből az okmányokból rekonstruálhatók a honvédsereg mindennapjai, a sokszor bonyolult átszervezések és személyi változások.

A hadtestek, hadosztályok és várőrségek e két okmányon kívül hadparancs-jegyzőkönyvet (Dispositions-Protokoll) és hadműveleti naplót (Operations-Journal) is vezettek. Az előbbibe a kiadott menet- és harcintézkedések másolata, vagy

¹ A tanulmány az OTKA F 013416. kódszámú, Görgei Artúr 1848–49-es iratainak összegyűjtését célzó pályázati támogatásával készült.

fogalmazványa, az utóbbiba a napi események krónikája, a beérkezett hírek összefoglalása került. A tíz hadtestet, ezen belül és ezeken kívül összesen legalább 30 hadosztályt, hat önálló várparancsnokságot (Komárom, Pétervárad, Lipótvár, Eszék, Munkács, Arad) figyelembe véve – és ismét csak feltételezve az ügyviteli feyelmet – 184 ilyen okmánnyal számolhatunk. A napi- és hadparancs-, illetve a levelezőkönyvek funkciói azonban gyakran keveredtek, ahogy a feldunai hadsereg fennmaradt hadműveleti naplója sem több egy idő után, mint a beérkező jelentések másolata.

Nem kell nagy matematikai érzék ahhoz, hogy a fenti számokat összeadva megállapítsuk: legalább 1500 ilyen jellegű okmányt kellene ismernünk. Ezzel szemben ezekből az irattípusokból jelenleg alig 40 darabot ismerünk. Ezek a következők:

LEVELEZŐKÖNYVEK

Magyar Országos Levéltár

P 701. A Vidos-család levéltára. 10. csomó. 1848. évi iratok. „Az Ezered levelezéseit és Állományát tárgyaló könyv július 17-től kezdve 1848. eszt[endő]ben”. A mozdult nemzetőrsereg vasi ezredének levelezőkönyve, 1848. július 17 – szeptember 2. 1–146. Kivonatosan közli *Simon V. Péter – Tilcsik György: A Vas megyei mozgóvá tett nemzetőrség és levelezőkönyve 1848. július-szeptember. Savaria. A Vas Megyei Múzeumok Értesítője. 1983–1984. 291–333. o.*

Filmtár. C 133. doboz. A Kosztolányi-család levéltára. No. 7. Kosztolányi Mór, Dunántúli mozgó önkéntes nemzetőrsereg vezére Levelezési Jegyzőkönyve, 1848-ki aug. 29-től 1849-ki január 1-ig. 1–328. Magyar nyelvű. 116 o.

R 293. Megyei iratok. Bihar megye. 1. tétel. No. 105. „Az 1-ő zászlóalj parancsnokságától kivett rendeletek és parancsok”. A Bihar megyei nemzetőrség 1. zászlóalja, a Bihari Önkéntes Őrhad Zászlóalj, majd később 123. honvédszászlóalj levelező és parancskönyve. 1848. dec. 7 – 1849. júl. 30. (1849. március 30-tól számozva, 1–192.) Magyar nyelvű. 89 o.

HM Ált. 1849:14417. „Besztercei hadi főparancsnokság Levelezési Jegyzőkönyvéből Kivonat”. No. 49., 63., 147. 170., 187., 228. Tóth Ágoston ezredes levelei és jelentései, 1849. március 7 – április 10. Német és magyar nyelvű. 3. o.

Vegyes. Tiszáninnyi nőr. ker. ir. 1. Parancsok, folyamodások és jelentések. No. 1–47. 1848. november 5 – december 12. Német és magyar nyelvű. 17 o.

Vegyes. Tiszáninnyi nőr. ker. ir. 4. Ruhaneműek beiktatott utalványai. 1848. november 11 – december 12. 1–9. Német és magyar nyelvű. 2 o.

Vegyes. Tiszáninnyi nőr. ker. ir. 5. Úti levelek. 1–41. 1848. november 5 – december 13. 8 o. Magyar és német nyelvű. 8 o.

Vegyes. Tiszáninnyi nőr. ker. ir. 6. Közlekedés. (Levelezések). 1–55. 1848. november 7 – december 14. Magyar és német nyelvű. 10 o.

Görgey-lt. b/38. fasc. A feldunai hadtest vezérkarának titkos elnöki levelezőkönyve, 1848 november 11 – december 14. Eredeti tisztázat és másolat. Magyar és német nyelvű. MTA Kt. Történelem. 2 rétd. 357/1. Másolat.

Görgey-lt. b/39. Az 1848/9. évi feldunai, utóbb VII. hadtest (Móga, Görgei Artúr, Gáspár s utóljára Poeltenberg tábornokok) eredeti elnöki levelező-jegyzőkönyve. Az első oldalon Gáspár András (Bihar, 1861. december 7.), Zámbergy Lajos (Pest, 1862. július 1.), Duka Tivadar (Pest, 1864. május 4.), Villax István (Pest, 1864. szeptember 22.), Horváth János (Pest, 1865. július 10.) és Dessewffy Dénes (Pest, 1868. június 2.) hitelesítésével. No. 1–102., 1848. december 8 – 1849. június 26. Magyar és német nyelvű. 106 o. MTA Kt. Történelem. 2 rétd. 357/1. Másolat.

Görgey-lt. b/32. fasc. Az 1849. február 1-től márc. 3-ig Gróf Vécsey Károly tábornok által – és miután ennek IV. hadosztálya a volt III-dik hadosztállal a III-ik hadtest nevezete alatt Damjanich János tábornok alatt egyesítettett – az utóbbi által 1849. március 10-től 14-éig elnökileg vezetett levelezőkönyv. Első oldalán Vendrei-Aschermann Ferenc és Mátyás Ágoston hitelesítésével, Budapest, 1868. december 13. No. 1–102., 1849. február 1 – március 14. 1–102. 78 o. Német és magyar nyelvű. MTA Kt. Történelem. 2 rétd. 357/1. Másolat.

Hadtörténelmi Levéltár

Filmtár. 261. doboz. (1848–49. 8/34.) Az eszéki dandár levelezőkönyve. 1849. január 1 – február 12. Német nyelvű.

1848–49. 16/554. Korrespondenzen von Armee Oberkommandanten an die unterstehenden Truppen Kommandanten. Vetter Antal altábornagy fővezéri levelező és parancskönyve. 1849. március 11 – 31. No. 1–186. Hiányzik: 27., 64., 66–75., 79., 81–82., 92–93., 119., 125., 129., 139–140., 148., 154., 157–160., 163., 168., 172., 175–176., 182., „Aus dem Nachlaß des k. k. Platz Oberstlieut. v. Komor Pyerker v. Felső-Eör. Vom GQMSt. mit Präs. vom 7. Oktober 1855. No 165. angelangt”. Német nyelvű. 67 o. Gépelt másolata: HL Tgy. 2256. Az 1848–1849. évi vezérkarra vonatkozó iratok.

1848–49. 13/436. Mezőhegyesi Lótenyésztő Intézet. No. 13–80. 1849. február 14 – júl. 2. Fogalmazati pld. Magyar nyelvű.

1848–49. 29/353 f. Német légió. „Deutsche Legion Adjutantur – Correspondenz-Protocoll”. No. 1–8. és számozatlan. 1849. április 13 – május 29. Német nyelvű. 20 beírt oldal.

1848–49. 24/402. Szentannai hadfogadó parancsnokság. „Hivatalos levelek másolati jegyzéke”. No. 165–185., 194–237., 1849. április 28 – augusztus 5. Magyar nyelvű. 28 o.

1848–49. 50/117., 118., 119., 134. Töredékek Mezős Pál őrnagynak, Munkács vára parancsnokának 1849. évi levelező- és parancskönyvéből. 1849. február – június. (Fogalmazványok és tartalmi kivonatok). Magyar nyelvű.

PARANCSKÖNYVEK (DISPOSITIONS-PROTOKOLL)

MTA Kt. Történelem. 2 rétd. 357/2. Hadművelési naplók és parancskönyvek. A bacsikai hadtest, később 6. hadosztály (Vécsey Károly tábornok) menetparancskönyve, 1849. február 2 – március 2. Vécsey Károly, Damjanich János, Albrecht Vilmos parancsai. Német és magyar nyelvű. 20 o.

MOL Görgey-lt. b/35. fasc. Az 1848/9. magyar feldunai, utóbb VII. hadtest (Móga, Görgei Artúr, Gáspár, Poeltenberg tábornokok) eredeti hadparancs jegyzőkönyve (Dispositions Protokoll). No. 1–602., 1848. november 1 – 1849. augusztus 9. Az első oldalon Gáspár András (Bihar, 1861. december 7.), Zámbergy Lajos (Pest, 1862. július 1.), Duka Tivadar (Pest, 1864. május 4.), Villax István (Pest, 1864. szeptember 22.), Horváth János (Pest, 1865. július 18.) és Dessewffy Dénes (Pest, 1868. június 8.) hitelesítésével. MTA Kt. Történelem. 2 rétd. 357/1. Másolat. Német és magyar nyelvű.

HL 1848–49. 36/192. Dispositions-Protokoll der ungarischen Insurgetenarmee Görgei vom 28-ten April bis 3-ten July 1849. 60 o. Német nyelvű.

HM KE 10.276. A Kosztolányi-hadosztály parancskönyve. 1849. április 30 – szeptember 30. Kosztolányi Móric (április 30 – május 19., június 2 – szeptember 30.) és Kazinczy Lajos (május 20 – június 1.) parancsai. Német és magyar nyelvű. 169 o.

A „tiszai hadsereg” parancskönyve. 1849. július 6 – július 31. Az első oldalon Perczel Mór kézírása: „Perczel Mór harmadik vagy is utolsó hadjárata. Feltaláltatott egy Honvédtiszt által az Erdélyi havasokban egy pásztor gunyhóban és átadatott nékem 1867–1868-ban ugyan azon tiszt által, kinek neve levelezéseim közt fellelhető; tellyesen hiteles és igen csekély írásbeli hibákon túl szórúl szóra egygyező a valósággal. Valószínűleg egy őrmester írása és parancs jegyzéke.” 405x260 mm nagyságú, összefűzött lapok, a jobb alsó sarokban kék írónnal számozva 146-tól 177-ig, az utolsó lap üres.

NAPIPARANCSKÖNYVEK (TAGESBEFEHL-PROTOKOLL)

HL 1848–49. Segédkönyvek. No. 30. „Pest Megye IV. zászlóalj 1-ső század. Parancsolatok és Rendelvények jegyzőkönyve”. 1848. július 2 – szeptember 19. (a IV. zászlóalj parancsai), 1848. május 16 – augusztus 30. (a IV. zászlóaljhoz érkezett parancsok). Magyar nyelvű.

ZML Katonaszeg tartására vonatkozó iratok. „Hivatalos körlevelek bejegyzése”. A zalaegerszegi nemzetőr zászlóalj 1. századának parancskönyve, 1848. augusztus 7 – szeptember 7. Közli *Molnár András*: Zalaegerszeg nemzetőrei 1848-ban. (In:) *Molnár András* (szerk.): Hadtörténelmi tanulmányok. *Zalai Gyűjtemény*, 36/I. Zalaegerszeg, 1995. Magyar nyelvű. 156–163. o.

Tolna Megyei Levéltár. A Perczel-család iratai. 69. doboz. c. fasc. Nemzetőrség. A dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 3. (tolnai) zászlóaljának parancskönyve, 1848. október 10–18. Franz Holtsche, Schweidel József, Móga János, Csány László, Franz Begg, Kosztolányi Móric parancsai. Magyar és német nyelvű. 24 o.

MOL P 1575. A Szádeczky-Kardoss-család levéltára. 2. csomó, 10. tétel. 1-tes Szekler 14-es Grenz Infant[erie] Reg[i]m[en]t. Befehls Protocoll. Angelegt 1-ten Januar 1849. „Méltóságos dr. Szádeczky Lajos egyetemi tanár úr számára lemásolta csíkmadarasi Bogáts Dénes m. kir. posta és távirati tiszt, Segesvár”. A szöveg végén: „A tulajdonát képező példányból lemásolta Csíkmadarasi Bogáts Dénes posta- és távirati tiszt Segesvárt, 1912. III. hó”. Órad, 1849. január 1 – Déva, 1849. február 8. Német nyelvű. 24 o.

MOL Katonai ir. 18. csomó, 12. tétel. dátum szerint. „Honvéd 11. zászlóalj, százados Alsó Sándor úr századja, 5-ik század. Parancskönyv. Kezdetett B[ánffy]hunyadi, 1848-i nov. 19-én.” 1848. november 19. Bánffyhunyadi – 1849. január 1. Torda. 17 o. Baldacci Manó, Bánffy János, Szabó százados, Riczkó Károly, Cserey Ignác, Inczedy Samu parancsai. Magyar nyelvű. Mellette *Wass János*: Egy néhány szó az 1848-ban alakult volt 11-ik zászlóaljról. Közli *Történelmi Lapok*, 1876.

MOL Vegyes. A felső-erdélyi táborparancsnokság iratai. A 31. honvédszászlóalj parancskönyvének töredéke. 1848. október 26 – december. 7. Tóth Ágoston parancsai. Magyar nyelvű. 20 o.

ZML A sümegi Kisfaludy Múzeumtól átvett iratok. Szabadságharc. 27. „Zászlóalj parancsolatok jegyzőkönyve”. A 47. honvédszászlóalj parancskönyvének töredéke. 1848. november 5 – december 22. Gyika Jenő őrnagy., 1849. március 29. Driquet őrnagy dandárparancsa. Magyar nyelvű. 20 o. Kivonatossan közli *Molnár András*: A zalai 47. honvédszászlóalj felállításának 1848 őszi. *Zalai Gyűjtemény*, 26. k. Zalaegerszeg, 1987. 122–128. o.

HL 1848-49. Segédkönyvek, 32. kötet. „Befehls-Protokoll des 49. Honvéd-Bataillons. 13. November 1848 bis 3. Oktober 1849”. A 49. honvédszászlóalj parancskönyve, 1848. november 13. – 1849. október 3. Egerváry János, Sztankó Soma, Asbóth Lajos, Aulich Lajos, Görgei Artúr, Klapka György, Asserman Ferenc parancsai. Magyar nyelvű. 274 o.

HM KE 9107/Em. „A besztercei 1. zászlóalj 6-ik század parancskönyve, 1849.” A (második) 51. honvédszászlóalj parancskönyve, 1849. január 24 – február 9., június 21 – 26. Újlaki Ede, Görgei Artúr, Poeltenberg Ernő, Heinrich, Liptay Ferenc, Járosy Ádám parancsai. Magyar és német nyelvű. 22 o.

MOL Katonai ir. 18. csomó, 12. tétel. Dátum szerint. Az 56. honvédszászlóalj 4. százada parancskönyvének töredéke. 1849. január 17 – június. 10. Másolata: HL Az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc iratai. 9/388. Két példányban. (Itt szerepel még egy június 12-i parancs is). Mellette gépelt másolatok a másolatról. Perczel Mór, Kisfaludy Mór, Szekulits István, Répásy Mihály, Görgei Artúr, Alexander Buttler, Mihály Károly, Aulich Lajos, Asbóth Lajos, Mikovinyi Jenő, Pirovics Károly parancsai. Magyar nyelvű. 110 o.

MOL P 838. A Vittnyedy-család levéltára. A 61. honvédszászlóalj parancskönyvének töredéke. 1849. február 27 – augusztus 16. Csuzy Pál, Alexander Buttler, Kammermayer hadnagy, Somosy Pál, Patay István, Aulich Lajos, Görgei Artúr, Szekulits István, Witniedy József, Asbóth Lajos, Horváth Pál, Kászonyi József, Asserman Ferenc, Hunyady Ferenc, Klapka György parancsai. Magyar nyelvű. 69 o.

HL 1848-49. 48/219. „A 204. honvédszászlóalj 1849-ki parancskönyve”. 1849. augusztus 20 – október 3. Lehoczky Tivadar másolata. Munkács, 1891. augusztus 20. Magyar nyelvű. 28 o.

MOL H 111. Szemere Bertalan kormánybiztos iratai. „A felső-magyarországi védsereg borsodi osztályának ideiglenes szabálykönyve”. 1849. március 30 – május 1. Szemere Bertalan, Comáromi József, Luzsénszky Pál, Egressy Gábor bejegyzései. Magyar nyelvű. 6 o.

MOL Vegyes. 10. doboz. A temesvári (helyesen: aradi) ostromsereg parancskönyve. Több parancskönyv töredéke. Magyar nyelvű.

- 1.) 1848. november 17 – december 12. No. 27–51. 18 o.
- 2.) 1849. március 6. 3 o.
- 3.) 1849. március 13–21. 24 o.
- 4.) 1849. április 2–3. 2 o.
- 5.) 1849. május 11 (csonka) – június 6. (csonka) 36 o.

MOL Komáromi ir. 1. tétel, 3. fasc. Várkormányi, hadseregi és hadosztályi Parancskönyv. „Komárom várának – 1849. évből származó – ezen parancskönyvét a kapituláció után Ruttkay István alezredes hazahozta Nagyszelezsénybe. – a könyv eldobva hevert a Bodó-család padlásán, hol esőtől rongált állapotban 1921-ben megtaláltam. Az eredeti jelenleg a Bodó-család iratai között őriztetik, ahonnan lemásoltam, s egyúttal igazolom, hogy ezen másolat az eredetivel mindenben megegyezik. – Alsószelezsény, 1925. február 28. – Dr. Ethey Gyula földbirtokos”. L. a 447/928. OL számot. 1849. szeptember 9 – 13. 10 o. (kézzel), szeptember 13 – október 2. 14 o. géppel. Mindkettő sok kihagyással, a kézirat olvashatatlansága miatt. Magyar nyelvű.

„A felső erdélyi hadsereg Napi Parancsainak Jegyzőkönyve”. 1849. február 1 – július 25. V-LXXVI. o. Okmánytár Háromszék önvédelmi harcához. Kolozsvár, 1896. (In:) *Nagy Sándor: Háromszék önvédelmi harcza 1848–49. Kolozsvár, 1896.*

MOL Komáromi ir. 1. tétel, 3. fasc. Parancskönyv-töredék Komáromból. Várkormányi, hadsereg- és fővezéri parancsok, 1849. július 25 – október 2. Magyar nyelvű. 76 o. Eredetileg 78 o., a két első o. (1 lap) hiányzik. Nagyobb részüket közli *Szinnyei József: Komárom 1848–49-ben. (Napló-jegyzetek). Budapest, 1887.*

MOL Komáromi ir. 1. tétel, 3. fasc. Guyon Richárd vezérőrnagy várparancsnoki parancskönyvének töredéke. 1849. május 15 (csonka) – május 18. (csonka). Magyar nyelvű. 6 o.

HL 1848–49. Segédkönyvek. No. 24. Az Országos Főhadparancsnokság parancskönyve 1849. április 4 – július. 6. Pulszky Sándor, Driska Szilárd parancsai. Magyar nyelvű. 13 oldal.

NAPLÓK

MOL R 20. Csapó János iratai. „A debreceni polgári lovas őrsereg 1-ső százada” naplója. 1848. november 22 – december 23. Magyar nyelvű.

MOL Vegyes. Tiszáninneri nőr. ker. ir. „Napi események” jegyzőkönyve, 1848. szeptember 3 – október 17. Magyar nyelvű.

HADMŰVELETI NAPLÓK (OPERATIONS-JOURNAL)

HL 1848–49. 37/37a. Operations-Journal der ungarischen Insurgenten Armee angefangen vom 22-en März 1849 bis 9-ten July 1849. 158 o. 1849. március 22 – május 16. Pap Lajos vezérkari őrnagy, 1849. május 17 – július 9. Petheő Vilmos őrnagy. Június 14-től nagyobbrészt parancs- és jelentésmásolatok, illetve kivonatok. Német nyelvű.

MOL Görgey-lt. b/21/b. fasc. Bayer József: Obere Armee. Operations-Journal vom Feldzuge 48/49. in Ungarn. (Utólagos) Német nyelvű.

HL 1848–49. 31/1., MOL Komáromi ir. 1. tétel, 3. fasc. Operation-Journal der unter den Befehlen des Generalen Klapka vereinigten 7-ten und 8-ten Armee Corps – angefangen den 1-te Juni 1849., geführt durch den Chef des Generalstabs Major Szillányi. 1849. június 1 – szeptember 12. Klapka György, Görgei Artúr, Poeltenberg Ernő, Szilányi Péter, Janik János, Bobory Kálmán őrnagy, Körner Adolf százados, Kermpotich Aurél őrnagy, Brezanoczy szds., Horváth Pál őrnagy jelentései és parancsai. Német nyelvű. 33 o. Kivonata: HL 1848–49. 37/287. 6 o.

MOL R 175. Guyon Richárd iratai. 1. csomó. „Operations Journal des V-ten Armeekorps”. A Guyon Richárd vezette IV. magyar hadtest hadműveleti naplója. Német nyelvű. Magyar fordításban közli *Deák István*: Guyon Richárd délvidéki hadjárata a szabadságharc utolsó heteiben egy kiadatlan hadtestnapló tükrében (1849. június 26 – július 30.). *Századok*, 1981/3.

EGYÉB

HL 1848–49. 29/359g. Német légió. „Deutsche Legion Adjutantur. Protocoll über den täglichen Standesausweis und Rapport, der hier in loco stationirten III. Compagnien obigen Legion”. Nagyvárad, 1849. április 23 – június 2. Német nyelvű. 20 beírt oldal.

Ezért is nagy öröm minden ilyen jellegű okmány előkerülése. A dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljának parancskönyve az 1848. szeptember 18. és december 23. közötti időszakból maradt fenn dr. Jánosi András tulajdonában. A parancskönyv nemcsak a szabadságharc katonai történetéről nyújt újabb adatokat, hanem bepillantást enged a honvédsereg katonáinak mindennapjaiba is. Köztörténeti szempontból különösen értékesé teszi az a körülmény, hogy Görgei Artúr 1848 november–decemberi napiparancsainak jelentős része csak ebben a dokumentumban maradt fenn.

A parancskönyv közlése előtt szükséges röviden ismertetnünk az önkéntes mozgó nemzetőrség, ezen belül a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljának történetét. Az 1848 áprilisi törvények alapján létrehozott nemzetőrségnek – eredeti céljával ellentétben – nem csak a belső rend fenntartásában, de a harctereken is jutott szerep. A délvidéki szerb lázadás kitörése, illetve Jellačić horvát bán fegyveres készülődései miatt a kormány úgy intézkedett, hogy a nemzetőrséget rendszeres váltásokban a veszélyeztetett vonalakra kell vezényelni. A váltások időtartama négy és

nyolc hét között váltakozott. A nemzetőrség azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Mire egy-egy zászlóalj belejött volna a tábori szolgálatba, már indulhatott is haza. A Batthyány-kormány 1848 augusztus közepén határozta el a nemzetőri intézmény részleges átszervezését. Ennek értelmében az egyes törvényhatóságoknak önkéntes nemzetőrökből álló alakulatokat kellett szervezniük. Ezek az alakulatok az első tervek szerint a háború végéig vállaltak volna szolgálatot. A megyék és városok azonban változó időre állították ki ezeket az alakulatokat. Az önkéntes mozgó nemzetőröket először a délvidéki táborba, illetve a drávai védővonatra akarták indítani. Augusztus 27-én azonban Batthyány Lajos miniszterelnök elrendelte, hogy négy kerületi táborban vonják össze őket. A táborokat az ország igazságszolgáltatási kerületi beosztása szerint szervezték meg.²

Batthyány a dunántúli kerület önkéntes mozgó nemzetőrségének őrnagyává és parancsnokává Kosztolányi Móricot nevezte ki, aki 1848 áprilisától a 33. (Gyulay) gyalogezred alszázadosa volt, június 13-tól pedig az 1. honvédszászlóalj századosaként szolgált. Kosztolányi a korneuburgi utásziskolán végzett, így alapos műszaki képzettséggel is rendelkezett. Első körlevelét szeptember 5-én küldte szét az érintett törvényhatóságokhoz. Kosztolányi viszonylag jelentős számú önkéntesre számíthatott, ám a horvát támadás következtében a hozzá rendelt alakulatok jelentős része felett soha nem parancsnokolhatott. Végül összesen öt zászlóalj került vezénylete alá. Az 1. zászlóaljat Veszprém (megye és város), a 2. zászlóaljat Moson, Sopron, Győr és Fejér megye, a 3. zászlóaljat Tolna, a 4. zászlóaljat Somogy megye önkéntesei alkották. Komárom város és megye önkénteseiből, a pesti csatárokból és a 62. (Thurszky) gyalogezred átállt sorkatonáiból alakult meg Esterházy Pál zászlóalja.

1848 novemberében Esterházy zászlóaljából jött létre a 18., a somogyi zászlóaljból a pedig a 46. honvédszászlóalj. A tolnaiak egy része hazatért, az önkéntesek másik fele beállt a táborban maradt zászlóaljakra. 1849 januárjában Kosztolányi 1. és 2. zászlóaljának egyesítésével jött létre a 70. honvédszászlóalj.

A Kosztolányihoz soha el nem jutott önkéntesek közül a zalaiak zászlóaljából alakult meg a 47., a baranyaiakéból az 51., végül az utóbb kiállított somogyiakéból a 60. honvédszászlóalj. Vas megye nem állított ki önkénteseket.

A 2. zászlóalj volt a legtarkább valamennyi közül. Moson megye önkéntesei (157 fő) szeptember 10-én indultak Pápára, Zichy-Ferraris Manó őrnagy vezetésével.³ Rövidesen Sopron megye is küldött 57 önkéntest, de közülük többen megszöktek.⁴ Kosztolányi szeptember 16-án Batthyány utasítására Veszprémbe érkezett akkor már 1500 főnyi seregével.⁵ Aznap már a győri önkéntesek is megérkeztek.⁶ Szeptember 17-én jelentkezett Moson megye 162, 18-án pedig Sopron város három (!) önkéntese.⁷

² Az önkéntes mozgó nemzetőrség szervezésére l. *Urbán Aladár*: A nemzetőrség és honvédség szervezése 1848 nyarán. Budapest, 1973. 174–187. o.; *Urbán Aladár*: Batthyány és a honvédelem 1848-ban. *Századok*, 1982/6. 1241–1242. o.; *Urbán Aladár*: Batthyány Lajos miniszterelnöksége. Budapest, 1986. 571–574. o.

³ Kosztolányi-lev. kv. No. 39.

⁴ Uo. No. 106. A megye eredetileg 400 önkéntes kiállítását vállalta. Uo. 107.

⁵ Uo. No. 87–88.

⁶ Uo. No. 89.

⁷ Uo. No. 94–95.

Kosztolányi szeptember 18-án Zichy-Ferraris Manót bízta meg a 2. zászlóalj megalakításával, s az ő parancsnoksága alá osztotta be a Komárom megyei önkénteseket is.⁸ Szeptember 19-én felszólította Fejér megyét, hogy 500 önkéntesét küldje Balatonkenesére, ahová 21-én ő maga is megérkezik.⁹ István nádor rendeletére azonban már 20-án Kenesén volt a két zászlóalj, majd Móga János altábornagy rendeletére 21-én Lepsénybe és Mezőszentgyörgyre folytatta útját.¹⁰ Onnan 23-án Székesfehérvárra vonult, útközben csatlakozott hozzá Székesfehérvár város 220, Tolna megye 1200 és Somogy megye 400 önkéntese.¹¹ Szeptember 24-én Kosztolányi immár négy zászlóaljba oszthatta be seregét. Székesfehérvár feladása után a Velencei-tó északi partjára vonult vissza. Szeptember 29-én Móga Kosztolányi seregét – a tolnai zászlóalj kivételével – Velence és Seregélyes közé rendelte, majd a pákozdi csata után Baracskára rendelte.¹²

A Jellačićsal kötött fegyverszünet után Kosztolányi négy zászlóalja a Franz Holsche vezérőrnagy vezette 1. hadoszlopba került. Az október 6-i bécsi forradalom után Jellačić seregének értéktelenebb részét (kb. 14 000 főt) Magyaróvárról Sopron és Vas megyén át haza indította Horvátországba. Móga, Ferdinand Karger őrnagy vezetésével, ennek az oszlopnak az üldözésére rendelte a 4. (Sándor) huszárezred két, valamint a 9. (Miklós) huszárezred egy századát, továbbá a 34. (Porosz herceg) gyalogezred négy századát, Kosztolányi 2. zászlóalját, Zichy Ottó gróf győri nemzetőreit és négy löveget is küldött. Ez az erő október 11-én Salamonfa és Horpács között érte utol a Todorović vezérőrnagy vezette horvátokat. A magyar hadvezetés – a Vas megyei nemzetőrség és az ott állomásozó reguláris alakulatok együttműködésére számítva – abban reménykedett, hogy sikerül bekeríteni és fegyverletételre bírni a horvátokat. A Jellačić által a hadoszlop mellé adott határőr zászlóalj és a horvát tüzérség azonban meghiúsította ezt a szándékot: visszaverték a magyar támadást, Kőszeg felé elhagyták Magyarországot és Stájerországon keresztül hazatértek Horvátországba.¹³ A magyar hadoszlop 13-án Kőszegre, 16-án Szombathelyre, 18-án Körmendre nyomult. 19-én tovább indult a Mura irányába, ám akkor parancs érkezett a parndorfi főhadiszállásról és Karger visszatért csapataival a Lajta mellett állomásozó magyar fősereg táborába.¹⁴

Kosztolányi akkor már dandárparancsnokként vezette zászlóaljait, s csapatai az ő irányításával vettek részt az október 30-i schwechati csatában. Hadijelentésében a 2. zászlóalj magatartásáról csak annyit említ, hogy az a csatát követően „hiányosan ugyan, de estve mégis beérkezett visszavonulásunk rendelt helyére, Fischament [sic!] partjaira”.¹⁵

⁸ Uo. No. 97.

⁹ Uo. No. 102.

¹⁰ Kosztolányi-lev. kv. No. 112.

¹¹ Uo. No. 140.

¹² Uo. No. 149.

¹³ HL 1848–49. 2/251., MOL HM Ált. 1848:7611., KPA 222.

¹⁴ *Hermann Róbert: Körmend a hadtörténelemben 1848–1849.* (In:) *Veszprémy László – Kelenik József – Hermann Róbert – Bencze László: Körmend a hadtörténelemben. Körmendi Füzetek.* Körmend, 1992.208–209. o.

¹⁵: Egykorú adatok az 1848-i alsó-ausztriai hadműveletek történetéhez. (Közl.: *Gyalóky Jenő*) HK 1929. 225. o.

A schwechati csatát követően Kosztolányi négy zászlóalját Pozsonyba vezényelték és a Vár- és a Kálváriahegyen helyezték el. A négy zászlóalj a december közepén bekövetkezett cs. kir. támadásig két kisebb akcióban vett részt, november 20-án Dévény-újfalunál, ahol felégették a fahidat, majd december 1-én Magyarfalvánál, ám a 2. zászlóalj egyik támadásban sem vett részt. A cs. kir. főszereg december 16-i támadása után Kosztolányi Görgei utasítására, Lázár György vezérőrnagy parancsnoksága alatt, a Csallóközön át vonult vissza Komárom felé. Út közben – főleg a 2. zászlóaljból – több mint 200 közvitéz megszökött.¹⁶ Komáromban Zichy-Ferraris Manó átadta a zászlóalj parancsnokságát Zmeskál Józsefnek, a zászlóalj rangidős századosának.¹⁷ A Komáromba levonult Duna-balparti erők jelentős részét Lázár György vezérőrnagy hátrahagyta, így maradt az erődben Kosztolányi serege is.

Az alakulatot némileg feltöltötték az erődben lévő újonccokkal, majd 1849. január elején az 1. és 2. zászlóaljat egyesítették. Az Országos Honvédelmi Bizottmány és a hadügyminisztérium jóváhagyta az egyesítést és 70. sorszámmal sorolta be az alakulatot a honvédszászlóaljak közé. Parancsnokává Kun Géza őrnagyot, az 1. zászlóalj korábbi parancsnokát nevezték ki. Az alakulat ezt követően a Duna jobb partján Rév-Komáromban, Új-, majd Ószőnyben települt.¹⁸ A vár felmentését követően egészen június 19-ig az erődben állomásozott, akkor négy századát a Csallóközbe küldték.¹⁹ Június 20-án és 21-én részt vett a nyárasdi ütközetben, július 2-án pedig a monostori sáncokért vívott küzdelemben. Az augusztus 3-i komáromi kitörésben Janik János ezredes hadoszlopában az ácsi erdőnél indított támadásban harcolt, a győzelmet követően azonban helyőrségi szolgálatra rendelték. A komáromi erőd kapitulációját követően a zászlóalj október 2-án adta át fegyvereit.²⁰

Hermann Róbert

A ma emberének vajmi kevés ideje és türelme van ahhoz, hogy a régmúlt idők iratait kisillabizálja. Ezért, a modern technika segítségével, a szöveget mindenki számára „olvashatóvá” igyekeztük tenni, annál is inkább, mert fontosnak tartottuk, hogy a családnál közel 150 éve elfekvő ritka történelmi anyag a nyilvánosság elé kerüljön.

Csapó Józsefet 1806. szeptember 16-án keresztelték Székesfehérvárt. Keresztszülei Zichy János és Koloredo Franciska voltak. 1840. április 16-án feleségül vette Hollósy László és Magyary Kossa Eszter lányát, Alojzia Katalint, akitől Kálmán fia született.

¹⁶ Kosztolányi-lev. kv. No. 314–319., 323. o.

¹⁷ Uo. No. 310.

¹⁸ 1849. febr. 8. Révkomárom, Kun Géza őrgy levele. MOL Katonai ir. 18. csomó, dátum szerint, közli *V. Waldapfel Eszter*: A forradalom és szabadságharc levelestára. Budapest, 1955. III. k. 113–114. o.; febr. 10. Újszőny. MOL Komáromi ir. 1. cs. 7. tét.; febr. 27. Ószőny. A tisztikar névsora. Uo. 4. tét.

¹⁹ *Szinnyei*: Komárom 145., 164., 168–169. o., HL 1848–49. 35/79.

²⁰ *Szillányi Péter*: Komorn im Jahre 1849 mit besonderem Hinblick auf die Operationen der ungarischen Armee an der oberen Donau und Waag. Leipzig, 1851. 145–153., 155., 259. o.

Csapó József fiát, Kálmánt 1841. január 13-án szintén Székesfehérvárt keresztelték. A keresztszülők Csapó Dániel és Gindly Katalin voltak. Kálmán Veszprémben élt, Veszprém vármegye főjegyzője, majd tiszti főügyésze, a Veszprém megyei törvényhatóság örökös tagja, kormányfőtanácsos, a „Székesfehérvár története” c. könyv szerzője volt. 1883. augusztus 14-én feleségül vette Fromm Pál és Wagner Mária leányát, Mária Krisztinát. Esküvői tanúik Jókai Mór és Kenessey Pongrác voltak. Három leányuk született, Alexandra (1884 – 1973), Mária (1885 – 1984. március 21.) és Eugénia Márta Ida (1895. február 6 – 1986. február 10.)

Csapó Kálmán leányai közül csak Eugénia ment férjhez. Férje Dr. Jánosi József Gyula volt, akivel 1927. április 20-án lépett házasságra. A Csapók ezen ága itt kihalt. Jánosi József Gyula és Csapó Eugénia gyermekei: Mária Alexandra, Káplány Györgyné (1928. április 18.), András Aurél Ágoston Boldizsár (1929. október 22.), Alojzia Anna Eugenia Mária (1931. február 10.) és végül Sándor (1936. február 10.). A „Parancsolat könyv” így került a Jánosi család tulajdonába.

De mit tudunk Csapó József százados felmenőiről? Legelső, eddig ismert őse Csapó György volt, aki Komáromban subs. alispáni hivatalt viselt. 1630. május 13-án II. Ferdinánd királytól új címeres nemeslevelet kapott. Felesége Bory Ilona volt, akitől két gyermeke született: Zsuzsanna és János. János 1630 körül születhetett, Győrött volt ügyvéd. Felesége siskei és sóstokaljai Oroszy Zsuzsanna volt, akitől 5 gyermeke, 3 leány és 2 fiú (István és György) született. Istvánnak Konkoly-Thege Katalinnal kötött házasságából 3 lánya született. Az ág továbbvívője – György Évával kötött házassága révén – György, Komárom vármegye szolgabírája lett. Házasságából 4 gyermek született, Júlia, István (1696. december – április), Erzsébet (1699. augusztus 26.) és József, (1700 körül – 1759. február 9.). István, láthatjuk, alig fél évet élt, ám a – szintén Győrött ügyvédkedett – József kétszeri házasságából 14 gyermek született. Első felesége Ott Mária Magdolna, Ott Christof és Degerller Anna Mária leánya, a korán elhunyt Cseh Csúzy János orvos özvegye volt. Gyermekeik: József (1734–1799), Károly Kristóf (1736. január 8 – 1781), Dániel (1737. szeptember 27 – 1781. február 5), Ignác Sándor (1739. január 8 – ?), Mária (1740. március 30 –?). József másodjára Kenessey Júliát vette feleségül. Ebből a házasságból született Sándor (1742. március 20 –?), Zsófia (1743 –?), Sámuel (1744. január 29 –?), László (1745. július 15 –?), Gábor (1751. szeptember 9 –?), Gedeon Zsigmond (1753. január 8 –?), Eszter (1755. október 14 –?), Benjámín, Csapó József százados apja (1758. augusztus 31 –?) és végül Kata (1759. december –?). A 14 gyermek és leszármazottaik további sorsát nem kívánom itt részletezni. Benjámín, a legfiatalabb fiú, Kollár Annát vette nőül és ebből a házasságból 4 gyermek született: János és Alajos, akik sorsa ismeretlen, József, az 1848/49-es százados, valamint Anna (1812. december 31 – 1876. július 13.); ő Kenessey Antal felesége lett.

Csapó József 1848-ban Fejér megye főjegyzője volt, ősszel a megye önkéntes mozgó nemzetőreinek századosaként vett részt a dunántúli harcokban. Decemberben az önkéntesekkel együtt ő is hazatért. 1849 májusában Batthyány István gróf, Fejér vármegye kormánybiztosa őt nevezte ki a megye első alispánjává. Június 11-én választották a megyei népfelkelés fővezérévé. Amikor 1849. augusztus 1-én Gaál Ede

cs. kir. biztos feloszlatta a megyebizottmányt, Csapót is megfosztotta hivatalától. Klapka augusztus 3-i komáromi kitörése és győzelme után, augusztus 7-én, ismét magyar csapatok érkeztek Székesfehérvárra. Augusztus 10-én a városban népfölkelés tört ki a visszatérő cs. kir. csapatok ellen, amelyek rövid harc után elhagyták a várost. Csapó ekkor Székesfehérvárt a megye újonchátralékának kiállításán munkálkodott. Amikor a cs. kir. csapatok közeledtére augusztus 14-én Mednyánszky Sándor őrnagy magyar különítménye elhagyta a várost és Komáromba indult, Csapó, 16 más megyei tisztviselővel együtt, csatlakozott a visszavonuló csapatokhoz. A komáromi erőd körülzárása után, augusztus 21-én, a várórség és az ostromlók fegyverszünetet kötöttek. A fegyverszüneti egyezmény alapján Klapka négy megbízható személyt küldött Nagyváradra és Aradra, hogy a dél-magyarországi hadihelyzeről, a magyar csapatok fegyverletételéről meggyőződjenek. A katonákat Thaly Zsigmond és Ruttkay István alezredes, a polgáriakat Katona Zsigmond komáromi épületfakereskedő és Csapó József képviselte. Ruttkay és Csapó Nagyváradon találkozott Paszkevicz tábornaggal, az orosz csapatok fővezérével, Ruttkay Görgeit is meglátogathatta. Paszkevicz a megadást tanácsolta, Görgei óvatosságra intette Klapkát. A két követ augusztus 31-én tért vissza Komáromba. Az erőd október 2–4-ei kapitulációja után Csapó is menlevelet kapott, nem kellett büntetéstől tartania. További életpályájáról keveset tudunk. 83 éves korában, 1889. december 3-án Balatonfüreden hunyt el és ott is temették el.²¹

A parancskönyvet a jelenlegi helyesírási és központoszási szabályok szerint, de az eredeti hangzásalakok megtartásával, a rövidítések []-ben történő feloldásával közöljük. A parancskönyv az idők folyamán elázott, a lapok alsó 8–10 sora olvashatatlanná vált. Ha más forrásból lehetséges volt, e hiányokat pótoltuk. Ha a pótlás nem volt lehetséges, a kimaradt sorok számát []-ben jeleztük. A töredéksorokat csak akkor közöltük, ha a kibetűzhető szavakból megállapíthattuk a mondat értelmét. Az ismert személyekre vonatkozó adatokat a jegyzetekben, a többi nevet a szöveg után, névsorban, az illető alakulatára vonatkozó adatokkal közöljük. Forrásközleményünket abban a reményben bocsátjuk a nagyközönség elé, hogy a közeljövőben újabb, hasonló jellegű dokumentumok is előkerülnek még.

Csapó Zoltán – Hermann Róbert

²¹ A család történetére l. *Csapó György – Csapó Zoltán: A tagyosi Csapó család története.* Budapest, 1985. Csapó Józsefre l. uo. 17. o., 1848–49-es szerepére l. *Erdős Ferenc* 44., 71., 93., 118–119., 123–125., 130–131. o. és *Szinnyei: Komárom* 264., 291–292., 439. és 479. o.; *Boross Mihály: Élményeim 1848–1861.* Székesfehérvár, 1881. I. füzet, 162., 165. o.; II. füzet 174., 196., 200–201. o.

PARANCSOLATKÖNYV

Szeptember 18. 1848.

Hónap az osztály felügyelését átveszi Miháلكó Zsigmond főhadnagy²² és Radics Elek őrmester.²³

1. A jelnév, és jelszónak közlése délutáni 4 órakor fog megtéetni, mire nézve ez megjelenési határidőül kitűzetvén, tudomásul adatni rendeltetik. A hely, hol összejöni fognak, a laktanya leend.

2. Egyformaság lehetőleg leendő fenntartása tekintetéből rendeltetik, hogy a kalapokon semminemű bokrétának, tollnak, pántlikának, vagy bármi piperének hordása tilalmas, azok azon egyszerű modorban, és tisztán fenntartandók, miképp kiosztattak

3. Felügyelő szakaszosoknak kötelességükké tétetik, hogy egyéb kötelességeik mellett az udvar tisztaságára is felügyeljenek.

4. A századoknak meghagyatik, miképp minden nap reggel 7 órakor szolgálattételre magyar és német nyelvet értő szakaszost rendeljenek a helybeli tábornok úrnál megjelenendőket, ezt hónapra a II. század jelelendi ki.

5. A századoknak állványát kimutató jegyzéket a kiszabott modor szerint naponként a két század első őrmesterei szerkesztetendik és az osztályparancsnokhoz reggeli hét órakor a szolgálatbeli szakaszos által eljuttatandják

6. A takarodó utáni kinmaradások meggátlása tekintetéből naponként az őrmesterek egy szakaszosnak vezérlete alatt három főből álló őrzőrendeljenek, kinek a szolgálatbeli főtiszt jelölendi ki körét, hol eljárásait teendi, és a pontokat, mikhez tartani fogja magát.

7. Mától fogva a takarodó 8 órakor fog doboltatni.

8. Naponkénti bevásárlások a konyhára az osztály által reggeli hat órakor fognak tétetni.

9. Egy kapus őrt takarodó alkalmával naponként a századok felváltva állítandanak, kiknek kötelességük leend holmi ismeretlen személyeket visszautasítani

Csapó József m.k.
osztályparancsnok²⁴

olvastam: Hetesy
főhadnagy²⁵

²² Miháلكó Zsigmond, 1848. szept. 16-tól főhadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljának 5. századában, 1848. nov. 7. előtt lemond.

²³ Radics (Radits) Elek (1820–1898), volt cs. kir. tizedes, 1848 szeptemberétől őrmester, okt. 11-től hadnagy a dunántúli 2. önkéntes mozgó nemzetőr zászlóaljban, 1849. jan. 30-tól főhadnagy a 70. honvéd zászlóaljban, máj. 16-tól százados, a VIII. hadtest hadosztály-segédtsztje. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 490. o.

²⁴ Csapó József (1805–1889), Fejér megye főjegyzője, 1849-ben alispánja, szept. 16-tól a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljának századosa, dec. végén a megye önkénteseinek nagy részével hazatér.

²⁵ Hetesy (Hetesi) Lajos főhadnagy, 1848 nov. elején engedély nélkül elhagyja a zászlóaljat. (L. Kosztolányi nov. 7-i parancsát).

9/19.

10. Kilencedik pont alatt ... megkettőzöttek [Kb. 8 további sor olvashatatlan]

...dulni egy-egy szakaszos²⁶ és hat-hat legény mindenik századból kiknek a századok állványát kimutató jegyzék az ott teendő rendezkedés irányául kiadatik. Ezen rendeletnek fogantatása a felügyelő tisztnek leendő kötelessége. Egyébiránt minden századból napos tizedes és szabados 7 kocsinak a katonai laktanyába beállítását reggeli 6 órára szoros kötelességének tartandja. Ugyan ezen tizedes és szabadosnak leendő kötelessége útközben a poggyászokra a kocsi mellett gyalogolva fölfigyázni, hogy bennök kár ne essék.

A szakasz vezéreknél útközben rendtartásra való szoros felügyelés kötelességük leendő – a sorból való kilépés v[agy] egyeseknek visszamaradása mind hadi rendszabályok elleni tilalmaztatik;

Azonban a sorból rendkívüli esetbeni kilépés, a szakasz vezérnek teendő jelentés, és engedelem nyeres mellett engedtetik meg.

[két további sor törölve]

14. Főtisztek szolgálatára és ugyan kapitányok és 2 főhadnagy szolgálatára egy, 4 alhadnagynak pedig 2 ember rendeltetik.

Csapó József m.k.
osztály parancsnok

15. 9/20.

A 13-ik szám alatti rendelet annyiban megváltoztatik amennyiben a pótlólag adatott megyei értesítés és intézkedés folytán Mohára csupán 100 önkéntes fog szállásoltatni. Eszerint, minthogy a többi Keresztesen²⁷ fog lenni; a 2-ik század az elszállásolási rendeleteknek ezen utóbbiak számára Keresztesen leendő megtétele végett egy szakaszost két őrvitézzel fog a ma délután 2 órakor indulandó többi szállásolókkal elutasítani.

Csapó József m.k.
osztály parancsnok

9/22.

Holnap a fölügyelést átveszi Hetesy Lajos főhadnagy és Báthory Ferenc őrmester.

Délután 3 órakor tartandó gyakorlatra Szöke Lajos hadnagy²⁸ századabeli Keresztesen tanyázó csapattal dob által adandó jelre ott a helyen, hol az I. század felállítatik, fog egybegyűlni és a csapatot a balszárnyon felállítandja.

Csapó József m.k.
osztály parancsnok

²⁶ Szakaszparancsnok

²⁷ Fejér megyei falu

²⁸ Szöke Lajos az állandó nemzetőrségnél is e rangban szolgált, 1848. nov. 9-én már főhadnagy volt, dec. 4-én hét napi szabadságot kapott.

9/24.

Halász Lázár²⁹ úrnak, Fehér megye önkéntes serege parancsnokának.

Felsőbb rendelet következtében a dunántúli mozgó önkéntes seregek Kosztolányi őrnagy³⁰ úr vezérlete alá tartozván, ön rendelkezése alatti önkéntes seregével említett Kosztolányi őrnagy úrhoz csatlakozand és csatlakozásáról őt értesitend. Miszerint ezentúl ön seregét illetőleg Kosztolányi őrnagy úrral fogok érintkezésbe állani.

Kelt Székes Fehérvárott Sept[ember] 24-én 1848.

Csányi László sk. teljhatalmú királyi biztos.³¹

Kosztolányi őrnagy parancsa következtében a Fejér megyei önkéntes nemzetőrség ma Fehérvárra induland, ezért mindenki úgy rendezze magát, hogy már negyedfél órakor készen kiállhasson. E rendelet Halász Lázár százados távollétében illető főhadnagy úrnak olyképpen adassék ki, hogy a kitűzött időre Mohán szállásoló őrvitézekkel Keresztesen mulhatatlanul megjelenjen. Egyébiránt a 2-ik század állványáról a jelentést úgy mint már az eddig Holtsche tábornoknak³² beadott magával...

A poggyászokat viendő ... vel gondoskodni a nap [kb. 6 további sor olvashatatlan]

9/25.

A felügyelést viszi Hollósi László alhadnagy.³³

A nemzetőrsereg ma 11 órakor induland Lepsénybe, azért rendeltetik, hogy mindenki az említett időre készen álljon.

10/1.

1-ső sor csapat parancsnok Haliska [Holtsche] által egy zászlóalj Ernest-gyalogság³⁴, 8-ik század gyalogság³⁵, a 7-ik és 14-ik honvéd zászlóaljtól, a borsodi³⁶ és Kosztolányi-önkéntesek,

²⁹ Halász Lázár, 1848. szept. 3-tól százados a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljánál, a Fejér megyei önkéntesek századánál, a nov. 10-i tisztí névsorban már nem szerepel.

³⁰ Kosztolányi Móric (1806–1884), cs. kir. százados, 1848. aug. 27-től honvéd őrnagy, a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség parancsnoka, okt. 30-tól honvéd alezredes, 1849. jan. 28-tól ezredes. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 208. o.

³¹ Csányi László (1790–1849), reformpolitikus, 1848 jún.-tól a dél-dunántúli megyék királyi, majd a dunántúli magyar hadsereg kormánybiztosa, 1849 januártól erdélyi országos biztos, májustól a Szemere-kormány közlekedés- és közmunkaügyi minisztere. 1849. okt. 10-én Pesten kivégzik.

³² Holtsche, Franz (1777–1864?), cs. kir. vezérőrnagy, 1848. okt. 25-én nyugalmazták. A cs. kir. hadbíróóság rangfosztásra ítéli, 1862-ben rehabilitálják. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 359. o. és *Gelich* I. 323–324. o.

³³ Mind a parancskönyvben, mind Kosztolányi levelezőkönyvében a későbbiekben Hollósy Vince fordul elő.

³⁴ A 48. (Ernö főherceg) gyalogezred 3. zászlóalja

³⁵ Helyesen: 8 század

³⁶ Az 1262 fős, Vay Lajos őrnagy vezette Borsod megyei önkéntes mozgó nemzetőrzászlóalj.

egy 6 fontos gyalog rendszeres³⁷ üteg, egy üteg honvéd 8 ágyúval³⁸, egy osztály Sándor-huszárok³⁹ és a bécsi aula önkéntesek⁴⁰ ezredei stant⁴¹ [?] német hadai.

2-ik sor csapat 4 svadron⁴² huszár Miklósokból⁴³, egy honvéd lovas üteg, egy zászlóalj Wasa⁴⁴, Ivánka⁴⁵ gyalogütege⁴⁶, 4 zászlóalj Ivánka önkéntesek 4 zászlóalj önkéntesek⁴⁷ Mol [Milpökh] ezredes⁴⁸ vezérlete alatt a főparancsnokságtól századba.

Szirányi⁴⁹ 3-ik sor csapat két osztály Württembergi huszár⁵⁰, 3-ik sor csapat parancsnoka Meraviglia ezredes⁵¹ egy rendszeres lovas álgýütelep⁵², Zrínyi-zászlóalj⁵³ alatta vezér kari tiszt.⁵⁴

4-ik sor csapat parancsnok (gróf Teleki vezérőrnagy)⁵⁵ következőkből áll: két osztály Sándor-huszárok egy honvéd lovas álgýütelep, egy honvéd gyalog álgýütelep, egy székely zászlóalj⁵⁶, egy granatos zászlóalj⁵⁷, egy honvéd tüzérségi üteg, minden még nem nevezett, de a táborba létező sorcsapatok.

Minden osztály parancsnok az alatta levőit együtt tartsa és bárminemű szükségleteit Martonvásáron szerezze be. Sajnosan tapasztaltatott, hogy pincék, kamrák feltörettek és lövések a

³⁷ Azaz reguláris, tehát cs. kir. tüzérekéből álló üteg (a 4. hatfontos gyalogüteg).

³⁸ A 3. honvéd gyalogüteg

³⁹ A 4. (Sándor orosz cár) huszárezred két százada

⁴⁰ A Bécsben az Egyetemi Légióból toborzott önkéntesek 130 főnyi csapata.

⁴¹ A szövegben ez a szó olvasható, valószínűleg a parancskönyvet másoló hibájáról van szó.

⁴² Század (eskadron)

⁴³ A 9., Miklós orosz cár nevét viselő huszárezredből.

⁴⁴ A cs. kir. 60. (Wasa) gyalogezred 1. zászlóalja.

⁴⁵ Ivánka Imre (1818–1896) cs. kir. főhadnagy, honvéd őrnagy, legmagasabb rangja ezredes, a dunáninneni önkéntes mozgó nemzetőrség parancsnoka. 1848. okt. 27-én parlamenterként Windisch-Grätznél jár, visszatérőben Jellačić határőrei elfogják. Várfogságot szenved. Életrajzát I. Bona, 1987. 183. o.

⁴⁶ Minden önkéntes mozgó nemzetőri tábor kapott négy löveget, azaz egy fél üteget. Az ebből alkotott félüteget Ivánka és Kosztolányi esetében a tábor parancsnokáról nevezték el.

⁴⁷ Valószínűleg tollhibából szerepel kétszer

⁴⁸ Milpökh József (1798–?), cs. kir. ezredes, 1848. okt. 18-án nyugalmazták. Életrajzát I. Bona, 1987. 365. o.

⁴⁹ Szirányi Béla (1818–1894), cs. kir. hadnagy, honvéd vezérkari százados. 1848–49 fordulóján kilép. Nyugalmazott cs. kir. alezredesként hal meg. Életrajzát I. Bona, 1988. 734–735. o. – Szirányi volt Milpökh dandárának vezérkari tisztje, az ő neve figyelmetlenségéből került a következő sor elejére.

⁵⁰ A 6. (Württemberg) huszárezred négy százada

⁵¹ A dandár (és vele a 6. huszárezred) parancsnoka ekkor már Répásy Mihály őrnagy volt.

⁵² A cs. kir. 2. lovasüteg

⁵³ A nagybbrészt Bécsben toborzott önkéntesekből alakított, Perczel Mór parancsnoksága alatt álló Zrínyi-szabadcsapat. Történetére I. *Urbán Aladár*: Perczel Mór és a Zrínyi szabadcsapat. HK 1991/1.

⁵⁴ Soupper Sándor (1824–1879), kilépett cs. kir. hadnagy, a szabadságharcban honvéd vezérkari őrnagy. Várfogságot szenved, 1850-ben szabadul. Életrajzát I. Bona, 1987. 295. o.

⁵⁵ Teleki Ádám, gróf (1789–1851), cs. kir. vezérőrnagy, 1848. szept. 21-ig a drávai magyar hadtest parancsnoka, majd a feldunai hadtest hadosztályparancsnoka. Okt. végén kilép, a cs. kir. hadbíróóság rangfosztásra ítéli. Életrajzát I. Bona, 1987. 371. o.

⁵⁶ A 15. (2. székely) határőr gyalogezred 1. zászlóalja, Szilágyi Sámuel őrnagy vezetésével. Az alakulat a pákozdi csatát követően érkezett meg a délvidéki táborból a martonvásári magyar táborba.

⁵⁷ Ez a 2. (Sándor), 32. (Ferdinand d'Este) és 39. (Dom Miguel) gyalogezredek gránatos századaiból összeállított, Cordier-zászlóalj volt.

táborban szüntelen történnek, mi a főparancsnokot arra kényszerítetteti, hogy a röktön ítélő [sic!] hadi törvényszéknek felállítását eszközöndi.

A termény illetmények rendes kiszedése tekintetéből Erneszt-gyalogezrednek egy főtisztje, két altisztje és 30 vitéze Fiáth István biztos⁵⁸ mellé rendeltettek kikkel az élelmezési tisztek

... táborozás huzamosb ideig időt tábori szol...

[kb. 7 további sor olvashatatlan]

... jelszó hallon, tábori jegy egy fütty, az előőrséget képezi az 1-ső és 4-ik sorcsapat, a név szám holnap reggelik beadandó

Sajnálattal tapasztaltatott az idejövétel alkalmával, hogy főtisztek csapatjaikat elhagyva, vitézeiket felügyelés nélkül bocsájtják; azért a legnagyobb rendetlenségben történt a menet és a táborbani bevonulás, a zászlóaljak még délben is elszórva valának. Ezentúl tilos a főtiszteknek zászlóalji parancsnokuk engedelmé mellett is a táborból eltávozni mivel csak a fő- és altisztek erélyes munkálkodása által érhető el a rend fönntartása

A tábori parancsnokságot mai napon gr[óf] Teleki vezérőrnagy a felügyelőséget Karger őrnagy⁵⁹ viendi. A tiszti jelszó Ferenc, a közjelszó Földvár. Az előőrség mostani helyzetében maradand. A tábornak azon oldalai, melyek előőrséggel ellátva nincsenek, sűrű tábor örökkel pótoltassanak. Ezen tábor örök és előőrség senkit írásbeli engedelem nélkül a táborból ki nem bocsájt. A baracscai úton s hídon, valamint Martonvásár felé egy erős őrcsapat fölállítandó; a t-vozási engedelem legnagyobb korlátozással adassék. A tábori parancsnoknak rendelete[i] általjában jóvá hagyatnak s a legnagyobb pontossággal végbeviendők

A rendnek szigorúbb fönntartása okáért Bihari Ferenc Miklós-huszárezredbeli őrmester főporkolábul neveztetik, kinek megkeresésére [sic!]

10/5.

Naponként mindazon örvitézek kiknek a vonulások közben lábuk csizma törések miatt sebesek, vagy más oly bajaik fejlődnek ki, amelyek miatt gyöngébbnek és elégtelennek éreznék magukat, hogy a következő állomásra elgyalogolhassanak, mindazok magukat szakaszosaiknál bajaik előadása mellett jelenteni kötelesek és egyszersmind ezek névjegyzéke az osztály parancsnoknak bemutatandó azon észre vétellel, mit a főorvos, kinek a bajok minemőségéhez képest a feljelentettek orvosi intézkedés és véleményezés végett előállítandók az egyesekre való nézve, vajon azok kocsikon szállítandók leendenek-e vagy sem, kimondand, mert az útvonalakon senkinek visszamaradni nem szabad minthogy bármely egyének úti levél nélkül a fölsőbb rendeletek folytán föl fognak tartóztatni és azok mint szökevények a hadi szabályok szerint büntetnek. Továbbá mindenki fegyverének tisztítására és kevés időt...

[Kb. 7 további sor olvashatatlan]

⁵⁸ Fiáth István (1812–1887), a rácalmási (Fejér vm.) kerület képviselője, 1848 októberében Kossuth megbízásából a lajtai táborban jár, 1848. dec. 7-től Sopron, 1849. ápr. 26-tól Tolna megye kormánybiztosa.

⁵⁹ Karger, Ferdinand (1803–?), cs. kir. őrnagy a 4. (Sándor) huszárezredben, legmagasabb rangja honvéd ezredes, dandárparancsnok, 1849. máj. 1-jén nyugalmazták. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 361. o.

10/17.

Örnagyi parancs

Holnap reggel korán a fegyvervizsgálat minden századnál végbevitessen, azon fegyver[ek], melyek hibások tüstént Körmentre egy őrmester által beküldessenek, hogy még holnap a fegyverek jó rendbe hozassanak.

2-or A további fegyverek tisztítása szinte el nem mulasztandó, és a századok felelőssé tetetnek, ha valami fegyver jó rendbe nincsen.

3-or Amit [sic!] fehér ruhát illeti, szinte alkalom adatik holnap tisztát váltani és egyéb fehér ruha mosásért gondoskodni

4-er. Minden százados az első őrmesterével készítse el a szeptember hónap pénz számadást, és aztat még holnap letisztázza a Lehner számvevő tisztnek⁶⁰ köteles beadni

5-er. Szinte a csizmák vizsgáltassanak meg, és iparkodjanak a kiigazítandókat mennél előbb rendbe hozatni.

6-or. Minden századnak kötelességévé tétetik, hogy két ács kiállíttasson és hogy ha már annak a száma vagyon, megjelenteni, mily szerszámmal és oldal fegyverrel vannak ellátva.

7-er. Nem különben a dobosok átvizsgálása, mely oldalfegyverrel és dobokkal vannak ellátva, bejelentendő.

8-or. Holnap reggel az orvosok ki vannak rendelve, hogy minden században átvizsgálják az egészségi állapotot – úgy, hogy a további indulásban csak valóban azok legyenek, kik az orvosok által mind [sic!] betegek bebizonyíttanak. Költ Körmenten, 17. október 1848.

Zichy-Ferraris Mannó [sic!] sk. őrnagy⁶¹

10/18

A főlügyelést átveszi Nagy Sándor alhadnagy.⁶²

10/19

A főlügyelést átveszi Radics Elek alhadnagy

Október 17-éről vett őrnagyi parancsolat folytán még ma délelőtt 5-ik 6-ik század puskái megvizsgálandók, vajjon azok tökéletesen megtisztítottak-e A netalán rondáknak találtattak megtisztítása iránt amellet, hogy a kötelességét mulasztott egyén hibájáért megbüntettessék kellő állapotbai helyhezterése felelet [terhe alatt] [kb. 8 további sor olvashatatlan]

... az 5-ik század ebbeli szükségeinek ellátása végett ezennel Szombathelyre indulandok.

⁶⁰ Lehner Mihály, a dunántúli 2. önkéntes mozgó nemzetőrszázalój számvevője, 1849. jan. 30-tól a 70. honvéd zászlóalj századosa. 1849 májusa után nincs róla adat. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 368. o.

⁶¹ Zichy-Ferraris Manó (1808–1877), kilépett cs. kir. huszárőrnagy, Moson megye nemzetőr őrnagya, majd a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljának parancsnoka. 1848 dec. közepétől honvéd őrnagy, 1849. jan. 19-én kilép. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 374.

⁶² Nagy Sándor, 1848. szept. 16-tól hadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában. Elképzelhető, hogy azonos azzal a Nagy Sándorral (1815–1895), akit 1849. aug. 30-án nevezett ki századosá Klapka a komáromi vár élelmezési osztályán. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 434. o.

A századok ma délelőtt s délután szakaszonként külön-külön töltés és lövés ügyes módjára taníttassanak. Erésben sikeres és nagyobb előmenetel tekintetéből fő- és altiszt urak folytonosan és mulhatatlanul az őrvitézek betanításával köztük foglalatoskodni fognak. Erre délelőtt három, délután 4 órát fordítandanak.

Csapó József m.k.
osztályparancsnok

11./3.

Hadi sereg parancs. November 3. 1848. Pozsony.

Az igazgatóbeli és hadi főorvos Tormay⁶³ jelentése következtében 4 nap alatt 16 egyén ment be az ispitákba⁶⁴ küldettek be [sic!], melyek közül 10-en meghaltak, mely a vérhas betegségnek okául adatik, úgyszinté hideglelés uralkodik és igen nagy részben a tífus, melyek mind következmények a rossz időjárásnak, részint pedig a seregeknél a tisztátalanság, ennek következtében parancsoltatik.

1-er Minekutána a seregnek nagyobb része beszállásolva van, azon seregek pedig, melyek szolgálatba nincsenek, beszállásolva vannak, azok pedig melyek szolgálatba vannak parrakakba, gunyhokba⁶⁵ szállítatnak, melyek készítésükre Kazintzky [Kazinczy]⁶⁶ bízott meg.

2-or Minden zászlóalj adja be, hogy minemű ruhákra fehér ruhára és főképp csizmákra szükségük vagyon: ennek következtében a századok felszólítatnak ezen jelentést a segédtiszt úrnak beadni.

3-or A zászlóalji parancsnokok felszólítatnak, hogy a nemzetőrök jó és egészséges étkekkel láttassanak el. Minden százados századjában felszólítatik egy hetes tisztet rendelni, mely az ebéd ideje óráján jelen lenni s az étkeket megvizsgálni. A fő- és alorvosok fő kötelességükké tétetik a kenyér kiadásánál jelen lenni és mivoltát megvizsgálni, szinte továbbá arra szükséges tartani, hogy az őrvitézek képüket és kezöket hideg vízzel mossák, a hajuk levágassanak (rövidre), egyébiránt mindenre ügyelni, mi a tisztaságot rendet előmozdítja

4-er A besoroztatott fő- és alorvosoknak parancsoltatik, hogy a vitézeket legalább minden héten egyszer a felügyelési tiszt jelenlétében átvizsgálják. A századok kötelesek maradási ívet készíteni, abba mind azon egyének felírassanak melyek mint betegek, jelentik magukat, és annak utána zászlóalj orvos elibe vitessenek, és azon egyének melyek a kórházba valóknak találtak átadási jegyzetekkel (Revizionslista) látassanak, és egy altiszt vezérlete alatt Katonai laktanyába vezetendők, ahol a továbbibetegségeket ápolni kötelesek.... [Kb. 10 további sor olvashatatlan]

Minden egyes hadi testület holnap reggel 8 órára a beszállásoló tabellát (Dislocations tabella)⁶⁷

⁶³ Tormay (Krenmüller) Károly (1804–1871), 1832-től Tolna megye főorvosa, 1848. okt. 30-tól a feldunai hadtest törzsorvosa, dec. 17-től a hadügyminisztérium egészségügyi osztályának tanácsosa. Életrajzát l. *Antal – Zétény* 219. o.

⁶⁴ Kórházba (ispotályba).

⁶⁵ Barakkokba és kunyhókba.

⁶⁶ Kazinczy Lajos (1820–1849), kilépett cs. kir. főhadnagy, ekkor a 2. utászzászlóalj szervezője, később honvéd ezredes. 1849. október 25-én Aradon kivégzik. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 190–191. o.; *Pásztor Emil*: A tizenötödik aradi vértanú. Budapest, 1979.; *Pribelszki János*: Kazinczy Lajos a szabadságharcban. HK 1992/2.

⁶⁷ Azaz: elhelyezési kimutatás

küldje be, ebben szinte megjegyvezve légyen parancsnokának lakása, és a mostani kiállható seregnék száma (ennek következtében a beszállásoló tabellát holnap reggel 6 órára a segédtsízt úrnál beadja.

Alezredes gróf Lázár mint felügyelő (Ober Inspector) kineveztetett.⁶⁸

A hídfő és Kálvária-hegyi parancsnokok kötelesek az illető jelentéseket leadni (lakik a primitiális épületben) az első porosz zászlóalj⁶⁹ ad hozzá egy tisztet. A Sveigl [Schweidel]⁷⁰ dandár a szolgálatot a belvárosban egymás után látja el.

Dandár segéd Desöfi főhadnagy,⁷¹ piarci parancsnoka vele egyetértésbe tegye magát és annak zászlóaljától zászlóaljhoz a szolgálati lajstromot kerestesse.⁷² Jelszó Komárom, hadi zaj egy ütés a kézzel.

Városi felügyelősége Heley őrnagynak⁷³ vagyon.

Görgei tábornagy és fővezér

Zászlóalj parancs.

A ma tartatott haditanács következtében felszólíttatik⁷⁴ vagy minden egyes egyének, hogy honvédekhez besorozás végett jelentsék magukat.

A századoknak köteleességüké tétetik a reábízott vitézeket a haza nevében főlshóllítani a legnagyobb lelkesedéssel, és azon egyéneket, kik magukat egy szoros jelentésbe összeírassanak, és szinte katonai képességet, rangbeli állását körülírni el ne mulasszák, és minő előbb [sic!] a segédtsízt úrnak beadjak

Akár milyen beszállásolás legyen, minden századnak köteleességévé tétetik minden lefőzés után egy közvitézt ki a segédi hivatalhoz küldeni

Felügyelés: zászlóalj tiszt Matkovics János.⁷⁵

⁶⁸ Lázár György, gróf (1807–1861), cs. kir. százados, ekkor honvéd vezérőrnagy, a feldunai hadsereg tartalék hadosztályának parancsnoka. 1849 jan. elején kilép, várfogságot szenved. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 363. o. – Lázár Györgyöt még 1848 okt. elején nevezték ki a honvéd zászlóaljok főfelügyelőjévé, 1848 novemberében azonban már tábornok volt, nem alezredes.

⁶⁹ A 34. (Porosz herceg) gyalogezred 1. zászlóalja.

⁷⁰ Schweidel József (1796–1849), cs. kir. őrnagy a 4. (Sándor) huszárezredben, 1848. okt. 16-tól honvéd ezredes, az ezred parancsnoka, nov. 1-től honvéd vezérőrnagy, a feldunai hadtest dandár-, majd hadosztályparancsnoka, dec. végétől betegszabadságon van, 1849 májusától Pest, majd Szeged, végül Arad helyőrségparancsnoka, az aradi vértanúk egyike. Életrajzát l. *Katona* I. 36. o. és *Bona*, 1987. 290–291. o.

⁷¹ Valószínűleg Dessewffy Vince (1824–1886), cs. kir. hadapród a 34. (Porosz) herceg gyalogezred 1. zászlóaljánál, 1848. szept. 27-től hadnagy, okt. 19-től főhadnagy alakulatánál, 1849. jan. 28-án áthelyezik a 69. honvéd zászlóaljba, febr. 20-tól százados ugyanitt. Besorozzák. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 170. o.

⁷² Azaz köröztesse.

⁷³ Heley (Hell) Ignác (János) (1818–1888), kilépett cs. kir. főhadnagy, ekkor a 14. honvéd zászlóalj századosa, később a dunáninnení önkéntes mozgó nemzetőrség 3. (Hont-Esztergom megyei) zászlóaljának őrnagya, majd alezredes a 17. huszárezredben. Rövid ideig tartó fogságot szenved. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 171. o.

⁷⁴ Innen valószínűleg kimaradt: minden század.

⁷⁵ Matkovics János (1825–1888), jogász, 1848. szept. 11-től hadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában, 1849. jan. 30-tól főhadnagy az ebből alakuló 70. honvéd zászlóaljban, zászlóalj-segédtsízt, aug. 30-tól százados. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 396. o.

Zichy Manó őrnagy

Pozsony, november 4-en 1848.

Vezéri parancs

Az elől őri szolgálat már újra rendeltetvén az A sáncot a harmadik zászlóalj őrzi, és azért vaspálya melletti malomban két százada, az országút mellettiben 4 százada elszállásoltatik; azon meghagyással azonban, hogy ágyúfedezési csapatot, főőrt és szükséges őrszemeket tartson és megtámadás esetében első osztálya esetében fele a sáncba, második a második⁷⁶ a sánc megettí völgybe, a harmadik a malom és híd védére álljon ki. Viszavetése esetében pedig minden hidokat járhatlanná teend.

A második [zászlóalj]..... 4-ik malomba szállásoltatott azon ...[Kb. 6 további sor olvashatatlan]

A IV-ik zászlóalj a vár körüli épületekbe szállásoltatott azon utasítással, hogy riasz jelre a vártéren kiállítva, további parancsot gróf Lázár vezérőrnagy úrtól vegyen.

A kenyér illetőség kiszedése mindenkor hadtesti parancs értelmében zászlóaljanként, a felügyelési tiszt, őrmester és minden századbeli altiszt jelenlétében, és egy orvos közben jártával történjék, az altisztek fegyveresen végzik ezen szolgálatot.

A századok számadásai szeptember és október hónapokra, hónapután reggeli 7 óráig a zászlóalji parancsnokok személyes felelősség terhe alatt ide beküldendők.-

Az orvosi szemle századonként a legszigorúbb pontossággal hónap bevégezendő; erre a főorvosok által Kanka Károly törzsi főorvosnak,⁷⁷ a Mihály kapu alatti Rák című gyógyszerárba eredményéről jelentést teendő lészen.-

A fegyverek kicserélését a zászlóaljak úgy intézzék, hogy mindegyiknek amennyire lehet, egyforma fegyverei és töltései legyenek; hónap estvére pedig jelentést küldjenek be, kinél minő fegyver és mennyi töltés legyen.-

Minden zászlóaljnál hónap egy fegyverügyelő tiszt neveztessek, kinek a fegyver javíttatása és jó karbani tartása kitűnő gondjával tétetik: – minden századnál pedig vezetessék egy fegyverjavítási jegyzőkönyv, melyben a javíttatás ideje, száma, hiánya és költsége kimutatandó, a hó végével az őrnagyok látásával⁷⁸ benyújtandó fegyver javítás mutatkozván, mindenkor az érdekelt fegyverügyelő által megvizsgálandó és eszközzendő; – a javíttatott pedig csak akkor a századokhoz vissza viendők, ha a javíttatásnak helyessége általa a könyvbe bizonyított.

A töltések megkivántatósága szinte hónapig bejelentendő. A századok figyelemmel légyenek arra, hogy vitézeik hónap szerezzék meg a fegyver tisztogatásra szükséges olajt, vasport, téglaport, és bőrrel bevont fácskát úgyszinte fegyvercső dugaszt és gyakorlati töltést és a fa kovát.

A töltések fegyverekből kihúzandók, a fegyverek kívül és belől tökéletesen kitisztítandókdők, míg ellenséges ... [Kb. 10 további sor olvashatatlan]

⁷⁶ Valószínűleg tollhibából szerepel kétszer.

⁷⁷ Kanka Károly (1817-?), segédorvos a bécsi szemészeti klinikán, 1848 nyarán a dunántúli nemzetőrség főorvosává nevezik ki, 1849 márciusától törzsorvos. Életrajzát l. *Antal – Zétény* 145. o.

⁷⁸ Láttamozásával.

A Hadügyminisztertől beérkezett tóldalék szabályok a magyar nemzeti honvéd sereg rendszabályaihoz minden zászlóaljnak egy-egy példányban, és Görgei tábornok tegnapi napon kelt 22. szám alatti szökevények elleni rendeltettek⁷⁹ 7 példányban kiadattak.

Zászlóalji parancs

Mínthogy betegség következtében zászlóalj vezérletében hátráltatva vagyok, Zmeskál József százados⁸⁰ pedig magát a zászlóalja⁸¹ ezúttal felmentetni kérte, Nagy János, a harmadik századbani százados⁸² úr a zászlóalj vezérletével pedig addig míg egészségem helyre áll, ideglenesen megbízom.

Kelt Pozsony, nov[ember] 4-ik 848.

Gróf Zichy Manó őrnagy

Dunántúli mozgó hadsereg 2-ik zászlóalji parancs

Kelt pozsonyi táborban, november 5-én 848.

Gróf Zichy-Ferraris Manó zászló[alj] parancsnok úr gyengélkedése következtében zászlóalja vezérletét mai napon által vettem, mely köztudomásul tetetik.

Ma délután bevégzett ebéd után minden századnál zászlóalji orvos úr szemlét tartand, hol minden nemzetőr, őrmestertől lefelé, minden személy válogatás nélkül a századbeli százados jelenlétében az őrmester által olvasott név lajstromból előszólitandó és vizsgálendő. – A századi számadásokat, még ma átadandók.

Végtére a már több ízben vezér parancsnok által megtiltott táborbani önkéntes lödőzői ujjonti kemény büntetés alatt megtilttatik, egyszersménd meghagyatik a század parancs[nok] úrnak, hogy a parancs nem csak a századoknak kiadassék hanem ez végre is hajtassák, nem különben személyes felelőségre tetetik.

Nagy János helyettes parancsnok

⁷⁹ „Katonák és nemzetőrök! – Miután a tábori fővezérségnek tudomására jutott, hogy legújabb időben számos szökési esetek adták magukat elő, sőt, a szökés már-már lábra kap: kéntelen az összes hadseregben a rögtönítélő hatalmat mindazon egyénekre kiterjeszteni, kik engedelem nélkül kirendelt helyeiket elhagyni és ezáltal a szökés bűnét elkövetni merészelnék. A rögtönítélő katonai törvényszék alá esik tehát minden szökevény, tisztí rang vagy nemzetiség tekintete nélkül, mihelyt Magyarországnak hűségét esküdött”. Nyomtatvány. MOL 1848–49. és emigrációs nyomt. d. sz. T/22. Magyar és német nyelven. Fogalmazványa: MOL Görgey-lt. Hadparancs-jkv. No. 22.

⁸⁰ Zmeskál József (?–1863. febr. 1.), volt hadfő, ügyvéd, 1848. szept. 11-től százados a dunántúli 2. önkéntes mozgó nemzetőrzászlóaljban, 1849. jan. 30-tól az ebből alakult 70. honvéd zászlóaljban. Komáromban kapitulál. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 674. o.

⁸¹ Innen valószínűleg kimaradt: parancsnokságától.

⁸² Nagy János (1808–?), volt cs. kir. huszár őrmester, 1848. szept. 11-től százados a dunántúli 2. önkéntes mozgó nemzetőrzászlóaljban, 1848. nov. 4-től néhány napig a zászlóalj ideiglenes parancsnoka. Nov. 25. előtt elhagyja a zászlóaljat, 1849. febr. 5-től főhadnagy a 13. (Hunyadi) huszárezrednél, később al-, majd főszázados ugyanitt, aug. 20-tól őrnagy és a komáromi hadsereg szekerészkarának parancsnoka. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 249. o.

Hadsereg parancs, nov[ember] 6. 848.

Az első öröknek megparancsoltatik, hogy minden Ausztria felől jövő embert feltartóztassák, átvizsgálják, minden írásait elvegyék egészen gyanútlanok visszautasítassanak a gyanúsakat v[agy] azok, akik magukat menekvőknek mondják, a főhadi szállásra késértessenek, ha pedig feg[y]veres csapatok érkeznek, azok minden esetre fegyvereikkel együtt a tábornok úrhoz vitessenek s egyszersmind szigorúan rendeltetik ... szállítmányok legyen az gabona, só, marha ...

[Kb. 8 további sor olvashatatlan]

Miután a tüzérség-, lovasság- és sorkatonáknál több egyén hibázik, felszólítatnak a zászlóaljparancsnokok azon egyéneknek névsorát, kik a fent nevezett osztályok egyikébe v[agy] másikába menni ohajtanának, feljegyezni és a főhadi parancsnok karhadi irodájába azonnal felküldeni.

Liptay őrnagy⁸³ úr az egész hadseregnél fegyver fővizsgálónak kineveztetik, minden zászlóalj parancsnok urak oda utasítatnak, egy jegyzéket fegyvereikről beadni, melybe kimutatva legyen milyemű fegyverek a zászlóaljnál találtak és ezen jegyzék a hadi irodába holnap délig beadandók.

A zászlóaljaknak újólag figyelembe hozatik, hogy minden egyén, mely puskáját kisüté, legkeményebben lesz megbüntetve, tiszt urak felszólítatnak a parancs áthágót töstént elfogadni és felsőbb helyre bejelenteni

Vürtemberg-⁸⁴, Sándor-, Vilmos-⁸⁵ és Miklós-huszárezredek azonnal egy lórészadásba gyakorlott tisztet rendeljenek

Felszólítatnak tiszték és altiszték a seregekben, hogy minden egyén, mely az Austria Pionier oskolába⁸⁶ valami hadi intézetbe nevelkedett, magokat töstént a vezér hadi irodába Kazinczy Gábor [Lajos] kapitánynál jelentsék be, mely nekem azután elől vezetendi.

Minden vitéz tudja, mily fontos szinte a hadi testület és én azt várom el mindenkitől, hogy igazi érzelem a hazáért, úgy szeretetet ezen dicső testületben szíven viselje, hogy ő mindaztat, ami az ország javára és a mi seregünk becsületét előlmozdítja, serénységgel előlragadja és engem ezen igaz nehéz munkába, a hadi sereg rendezésével igen elősegíteni fog.

Görgei fővezér

Jelnév András, jelszó Adony, hadi zaj pú, Garnisons inspector⁸⁷ Horváth őrnagy.⁸⁸

⁸³ Liptay (Hrobony) Ferenc (1814-?), kilépett cs. kir. hadnagy, legmagasabb rangja honvéd alezredes, hadosztályparancsnok. Várfogságot szenved, 1869-ben reaktiválják. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 223. o.

⁸⁴ Helyesen: Württemberg.

⁸⁵ A 10. (Vilmos) huszárezred.

⁸⁶ Az 1811-ben alapított korneuburgi, majd 1828-ban Tullnba áthelyezett utászkar iskolában (Pionierkorpsschule).

⁸⁷ Helyőrségi felügyelő tiszt.

⁸⁸ Horváth Pál, honvéd őrnagy, a dunántúli 4. (nógrádi) önkéntes mozgó zászlóalj (később 62. honvéd zászlóalj) parancsnoka. 1849. márc. 22-én Görgei szolgálati vétség miatt elmozdítja. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 176. o.

Zászlóalji parancs

A létszám kimutatása egy oldalán, a másik oldalon pedig a név szerinti kimutatás minden nap reggeli 6 órára okvetlen beküldessen „a parancs teljesítésére felszólíttatnak a százados és őrmester urak. Tábori felügyelőség Nagy János százados, felügyelési tiszt Ballai hadnagy.⁸⁹

Azon nemzetőri zászlóaljak, melyek honvéd zászlóaljakká alakultak és alakulnak valószínűleg ...kel egyetemben fognak áttetetni egy általa kinevezendő

[kb. 8 további sor olvashatatlan]

...tiszt urak minden különbség nélkül kötelesség- és becsületérzésnél fogva, hogy minden így netalán náluk lévő álladalmi fegyvereket Lázár tábornagy⁹⁰ úr lakására (Primási palota) azonnal átküldjék, hol azokat Liptay őrnagy úr általveendi, kik e parancs dacára álladalmi fegyvereket tovább is magoknál tartogatnának és ez később kitudódnék, mint az állodalmi javak elrejtegetői, hadi törvényszék elé állíttatnak

A zászlóaljbeli parancsnokoknak újólá megahagyatik, hogy ugyanazon egyének kik akárminemű zsarolásokat követnek el a lakosságon, v[agy] akár az álladalmi, akár a város, v[agy] egyesek birtokába bármi kárt merészelnének, letartóztassanak és a legszigorúbb büntetés végrehajtás végett jelentés mellett azonnal átadassanak.

A magyar királyi hadügyminiszter rendelete következtében a magyar seregzredbeli parancsnok urakkal tudatik, hogy ezentúl az országon kívül lakó ezredesi tulajdonossággal⁹¹ semminemű, az ezredet érdeklő levelezésbe ne bocsájtkozzanak, és a megürült tiszt állomásokra kinevezendő egyének ügyében egyedül csak a m[agyar] kir[ályi] hadügyminiszterhez folyamodjanak.

Lázár tábornagy úr az egész gyalogság egész⁹² felügyelőjévé nevezetik ki ezennel, és minden zászlóaljbeli parancsnokok jelentéseikkel, melyek az alájuk rendelt katonaság felfegyverkezését illetik hozzá utasíttatnak.

Jelnév Géza, jelszó Gyöngyös, tábori zaj csitt. Válb[er]t [Waldberg] őrnagy⁹³ Garnisons Inspector

Görgei fővezér

Vezéri parancs 7-ik 9-ber 848.

Második zászlóalji főorvos Karsay Lajos⁹⁴ győri hadikórház igazgatójának kineveztetvén, helyébe alorvos Bodó⁹⁵ főorvosnak kineveztetik

⁸⁹ Helyesen: Barlai Ede, 1848. szept. 11-től hadnagy, nov. 29-től főhadnagy a dunántúli 2. önkéntes mozgó nemzetőr zászlóaljban.

⁹⁰ Helyesen: tábornok (vezérőrnagy, Generalmajor), s nem tábornagy (Feldmarschall).

⁹¹ A cs. kir. ezredeket a csapatnemeken belül sorszámmal és névvel látták el. Az ezredek általában egy-egy tábornok, az uralkodóház valamelyik tagja, vagy kiemelkedő külföldi személyiségek (általában uralkodók, vagy uralkodóházak tagjai) nevét viselték. Az illető személyt nevezték az ezred tulajdonosának. Az ezredtulajdonosság bizonyos (korlátozott) adminisztratív jogokkal járt, de az ezredtulajdonosnak nem volt joga beleszólni pl. az ezred alkalmazásába.

⁹² Valószínűleg tollhibából szerepel itt is a szó.

⁹³ Waldberg Károly (1797–1884 után), kilépett cs. kir. őrnagy, 1848. szept. 27-től honvéd őrnagy, a 15. honvéd zászlóalj parancsnoka, 1849. jan. 22-től dandárparancsnok a feldunai hadtestben, máj. 1-től alezredes, jún. 2-től ezredes, a hadügyminisztérium tábornoki osztályának vezetője. Várfogságot szenved. Életrajzát I. Bona, 1987. 334. o. és Gelich III. 437. o.

Második zászlóalj volt főhadnagy Hetesi Lajos helyébe, ki minden engedelem nélkül, nem tudni hová, eltávozott Vörös Benő főhadnagynak⁹⁶, ki jelenleg mint ideiglenes segéd tiszt működik, kineveztetik.

Ugyan második zászlóalj 6-ik századbeli és saját kérelmére elbocsájtott [Mihálkó Zsigmond] főhadnagy helyébe Mórocz Kálmán második [zászlóalj ... századbeli] alhadnagy⁹⁷ főhadnagynak kineveztetik. [Kb. 6 további sor olvashatatlan]

... [laka]tos, asztalos mesterséget tudó vitézek, nem kívánnak-e oda belépni, az ajalkozók⁹⁸ pedig Kazinczy százados úrnak áltadandók lévén, átadás és átvétel bizonyítvánnyal ellátva, ma délután 2 óraker herceg Grassalkovits udvarába nékem bemutatandók, honnét a vízi kaszárnnyába átveztetni fognak.

A második zászlóalj parancsnokának

Kosztolányi m.k. alezredes

Hadsereg parancs 9-ber 8-án 848.

A hadi munkálatok és szolgálat folyon⁹⁹ kiegyenlítésére elkerülhetetlenül szükséges, hogy az összes hadsereg testülete állandó tagokra osztva, az utóbbiak maradandó parancsnokáig által anyagilag szabályozva és személyes befolyások által a kiképezettség fokára vitessenek, mely az időhiány dacára a csatatereni használhatóságokat biztosítja.

Az egész hadi testület 3 hadosztály- és két dandárságra osztatik, amint ez az ide mellékelt csatarendből (ordre de bataille) látható, melyek a mostani elhelyezés alapján tervezve, tetteleg is nagyrészt fennállanak.¹⁰⁰ A hadosztály- és dandár főnökök, ennél fogva kötelességöknek ismerendik az alájok rendelt csapatot és ezek elhelyezéseik felyett örködni azoknak jelentéseit (Rapporte) naponként öszvegyűjtögetni, és délelőtt az egészet a karhadi segédségnél (Korps-Adjutante)¹⁰¹ az összes állomány kimutatásával egyött beküldeni.

A napi parancs általtételére¹⁰² mostantul fog[va] a hadosztály- és dandárfőnökök csak segédjeiket fogják d[él]u[tán] 3 óraker a karhadi irodába küldeni és a kapott parancsokat önnön

⁹⁴ Karsay Lajos (?–1860), orvos, sebészdoktor, Karsay Sándor evangélikus püspök öccse, a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljának főorvosa, majd a győri katonai kórház főorvosa, a város elfoglalása után követi a honvédsereget. Életrajzát l. *Antal – Zétény* 146. o.

⁹⁵ Helyesen: Bódy József (1822?–?), sebészorvos, 1848. szept. 1-től a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljának alorvosa, nov. 7-től főorvosa, 1849. márciusában kinevezik a 17. honvéd zászlóaljhoz, 1849. aug. 7-től az 57. honvéd zászlóalj főorvosa. Életrajzát l. *Antal – Zétény* 101. o.

⁹⁶ Vörös Benő (1823–?), ügyvéd, 1848. szept. 7-től hadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljánál, nov. 7-től főhadnagy ugyanitt, majd 1849. jan. 30-tól százados az ebből alakuló 70. honvéd zászlóaljban, Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 652. o.

⁹⁷ Mórocz Kálmán (1815–1883), volt cs. kir. hadfi, vármegyei hivatalnok. 1848. szept. 11-től hadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljánál, nov. 7-től főhadnagy ugyanitt, majd az ebből alakuló 70. honvéd zászlóaljban, 1849. szeptemberétől százados. Komáromi kapituláns. Életrajza: *Bona*, 1988. 423. o.

⁹⁸ Ajánlkozók.

⁹⁹ Folytonos, folyamatos.

¹⁰⁰ A feldunai hadtest nov. 9-i harcrendjét l. HL 1848–49. 3/192.

¹⁰¹ Hadtest-segédtszti hivatal.

¹⁰² Helyesen: általtételére.

rendeletiekkel kiegészítve fogják az alájok rendelt csapatoknak további végrehajtás végett átköldeni.

Egyes osztályok az egyik dandárságból a más dandársághoz áthelyezései v[agy] bésorozásai lehetőségek mellőztetni fognak, és csak egyedül karhadi parancsra fognak megtörténni

A dandároknak a haza és a hadsereg ... [kb. 8 további sor olvashatatlan]

...a kötelesség érzet, és igaz haza szeretet ápolására a parancsnokok fáradozásait az érdem eredményével fogja megkoronázni

Görgei tábornagy

A dandárságok felszólítatnak, hogy az orvosi egész személyzetről, név és hivatalbeli jegyzékek készíttessenek azon megjegyzéssel, vajon minő oklevelekkel bírnak az egyes orvosok, továbbá mennyire vannak az egyes zászlóaljok orvosi és sebészi mű- és gyógyszerek tekintetében. Ezen jelentések mihamarább a karhadi irodába beadandók.

Nehogy üdő viszontagságai v[agy] más ártalmas behatások végett csekély bajok káros következményeket vonjanak magok után, az egész hadsereg minden egyes ember kötelessége leend, ha hasrágás- v[agy] hasmenésbe szenvedne, baját az illető orvosával azonnal tudatni, ki az egész figyelmét az érdekelt baj elhárítására fordítani el nem mulasztandja.

Továbbá felszólítatnak a dandárparancsnok urak kik az eléjük rendelt zászlóaljat, v[agy] csapatok elhelhezéseit a kiadott parancs dacára még be nem jelentettek, azt önnönd lakások feljegyzése mellett, azonnal a karhadi irodába küldjék. Jelnév Miksa, jelszó Miskolc, hadi zaj bizi, Garnisons-Inspector] Buttler József őrnagy.¹⁰³

Hadsereg parancs, november 9-ikén 848.¹⁰⁴

Egy általam a magyar¹⁰⁵ honvédelmi magyar bizottmány elébe lett terjesztett terv szerint a hadapródság (Kadententhum) a magyar hadseregbe megszűnik,¹⁰⁶ én pedig előlegesen megszüntetem, ennél fogva a porosz h[erceg] 34. számú gyalogezredhez¹⁰⁷ apródul ajánlott egyén, Bárdosi András, Gyulás Béla, ha akarnak az ezredhez közvitézül álljanak be további előmenetelére a tér érdem szerint amiatt nem kevésbé marad nyitva előtte.

Bárki a táborbul eltávozik, ha rendes elbocsátó levéllel ellátva nincs, mind szökevény fog megbüntettetni.

¹⁰³ Helyesen: Buttler, Alexander (1818–1890), kilépett cs. kir. főhadnagy, 1848. szept.-ben az Ung vármegyei önkéntes mozgó nemzetőrök őrnagya, nov. 26-tól a részben ezekből alakult 54. honvéd zászlóalj őrnagya, 1849. jan.-tól dandár-, jún. 20-tól hadosztályparancsnok. A szabadságharc leverése után Bajorországba száműzik. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 119. és 410. o.

¹⁰⁴ A parancsot valószínűleg Görgei írta alá.

¹⁰⁵ Valószínűleg: magas.

¹⁰⁶ Kossuth 1848. nov. 30-án rendelte el a hadapródi (hadfi, kadét) fokozat megszüntetését azzal, hogy a hadapródokat „érdemeik szerint” altisztté lehet előléptetni. Közli KLÖM XIII. 596. o.

¹⁰⁷ A 34. (Vimos porosz herceg) gyalogezrednek ekkor az 1. és 2. zászlóalja szolgált a feldunai hadseregben, a 3. zászlóalj a bánági hadszíntéren harcolt.

Miután ezen holnap kiadott¹⁰⁸ dacára előfogatosok le-letartóztatnak, újólag meghagyatik, a zászlóaljoknak, hogy egyes személyeknek, hogy a kiadott parancshoz tartsák magokat, mert azon esetben, ha netalántán nálok előfogatosok találtatnának, a szigorú felelős[ség] terhe egyedül őket illeti.

Az egész hadseregnek újon kihirdetetik, hogy az állodalom, által kiosztandó 3/4¹⁰⁹ húsért a legénység jutányos ár 2 xp.¹¹⁰ naponként levonatni parancsolt[atik] zászlóalj parancsnokok kötelesek a helybeli pozsonyi ... [kb. 8 további sor olvashatatlan]

...fegyver mesternek, és azon kívül az egész zászlóaljnak egy főfegyver mestert kineveztetni rendeltetik és ezeknek kötelességük leend a fegyvereken minden hibát megvizsgálni a hibákat feljegyezni és azon jegyzéket a zászlóaljbeli főfegyvermesternek, általadni, aki is a beadattak valóságáruul meggyőződven, minden hó végével beadja a jelentést, és az egész jegyzéket egészről Liptay úrnak előterjesztetik.

Fő fegyvermesternek kinevezett tiszték úgyszinte a zászlóalji parancsnokok is jövő szombaton 9 óraker az én szállásomon megjelenni tartoznak.

Lázár tábornagy

9. Vezéri parancs

A II. zászlóalji segédtsízt Purgli¹¹¹, minekutána négy holnapig szolgált, egy újoncot állított, saját kérésére haza bocsátatott.

A zászlóalji parancsnokoknak meghagyatik, hogy a szőlőkbe okozható károokra nézve tett rendeletek kihirdessenek, remélvén egyszerismind azt, a seregben a vétkes tett, előnkbe nem adandja.¹¹²

Kosztolyáni [sic!] alezredes és dandár

Zászlóalji parancs a három malom völgyi malom táborban éjjeli 11 óraker

A hadi sereg parancs következtében rendeltetik, hogy minden században a parancsnok, főfegyvermesternek pedig Kozma János¹¹³ neveztetik ki, úgyszinte hadi parancsban adatott ki, nem különben minden században adassék ki, hogy akárminő kár tétetik a szőlőben v[agy] akárhol kötelességül tetetik azon gonoszt a századnál bejelenteni.

A naponkénti hús árát per 3/4 U¹¹⁴ 2 xp. adatik, még ezen pénz v[agy] zászlóalji parancsnoktul v[agy] pedig az élelmezési tsízt úrtól beszédetik, a századok pénztárába leszen beteendő. Ágyúöröt ád 4. század fél századot. 4. század Görgeihez ordináncot 5. Kosztolányi, inspectios tsízt. Nagy Sándor.¹¹⁵

¹⁰⁸ Helyesen: ezen holnap -én kiadott rendelet.

¹⁰⁹ Kimaradt: font.

¹¹⁰ Krajcár.

¹¹¹ Purgli Sándor, 1848. szept. 16-tól hadnagy, segédtsízt a dunántúli önkéntes mozgó nemzetörség 2. zászlóaljában.

¹¹² Ti. a vétkes tett elő nem adja magát, azaz nem fordul elő.

¹¹³ Kozma János, 1848. szept. 11-től hadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetörség 2. zászlóaljában.

¹¹⁴ Font.

Hadvezér parancs, nov[ember] 10-én 1848.

A dandár[nok] urak felszólítatnak minden egyes zászlóalj kötelességüké tenni miszerint ezek (még a szolgálattelvő is) naponként egy ordináncat a főparancsnokság karhadi irodájába küldeni.

Újólág ismételtetik a már kiadott parancs, miszerént az osztályfőnökök¹¹⁶ és egész¹¹⁷ dandári parancsnokok kötelességüké tétetik hollakjokat feljegyezve a karhadi irodába küldeni Jelnév Konrád, jelszó Késmárk, tábori zaj két taps, Garnison Inspectios mint tegnap.

A hadosztályparancsnokok az osztály főnököknek szoros kötelességüké tennék arra ügyelni, hogy a legénység takarodó után szállásából el ne távozzék.

A takarodó a főörhelyre kísértetik ... [kb. 6 további sor olvashatatlan]

... a dandár[nok] urak azon jegyzékekből egy zászlóalj önkénti fő jegyzéket szerkezendnek és nekem holnap d[él]u[tán] 3 óraker benyujtandják

Mivel egy zászlóalj sincs egyszeribb¹¹⁸ fegyverekkel ellátva, és az által mind a fegyver gyakorlati, tanítói, mind mind [sic!] fegyver főhija az ütközetben igen nagyon néha gátoltatik, szükségesnek látom minden zászlóaljat egynemű fegyverrel ellátni. Ezen terv kivételére szükséges, minden zászlóalj fegyverei nemét azaz hány kohás, csappantyús hosszú v[agy] rövid szúronyos puskával van ellátva. Ezen jegyzékeket a zászlóaljak holnap a dandár[nok] uraknak külön szám szerént minden hiba nélkül beadandják.

Tudni való, hogy a kórházba lévő betegek fegyverei is ide számítandók Ezen alkalommal a fent érdekelteteket felszólítom bármi fokon álló honvédőjét minden rendeletet a szónak teljes értelmében azonnal minden haladék nélkül és pontosan teljesíteni.

Vezéri parancs, nov[ember]10. 848.

Kosztolányi Péter százados¹¹⁹ az okt. 11-től mostanáig élelmező tiszt [két szó olvashatatlan] ügyes szorgalommal és pontossággal vette folyó hó 1-étől az 1. zászlóalj 5-ik¹²⁰ parancsnokságával felruháztatik, minek folytán ott létszámba veendő egyébként pedig további rendeletig a vezéri törzsnél hivataloskodik.

Novemb[er] 6-ról kelt dandári parancs értelmében a dunántúli önkéntes 4-ik zászlóalj honvédek honvédekké átalakulása m[eg]engedetett,¹²¹ ezen zászlóaljak kiegészítése tekintetéből

¹¹⁵ Helyesen valószínűleg így hangzik: Ágyúöröt ad 4. század fél századot., Görgeihez ordináncot 5. század, inspectios tiszt Nagy Sándor. – Kosztolányi

¹¹⁶ Itt: egységparancsnokok.

¹¹⁷ Valószínűleg: egyes.

¹¹⁸ Itt: egyforma.

¹¹⁹ Kosztolányi Péter (1807–1848), szolgabíró, önkéntes nemzetőr százados. A dec. 2-i magyarfalvai ütközetben szerzett sebébe hal bele. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 693. o.

¹²⁰ Kimaradt: század.

¹²¹ A dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 4. zászlóalját a Tallián Károly őrnagy vezette somogyi önkéntesek három százada alkotta. Ebből alakult meg a 46. honvéd zászlóalj. Az önkéntesek később kiállított századaí Perczel Mór tábornok muraközi (majd Mura-menti) hadtestéhez kerültek, s Perczel többek között ezekből alakította meg a 60. és 61. honvéd zászlóaljat. A 46. honvéd zászlóaljat csak 1849 januárjában

következő egyének az illető zászlóaljok közt kölcsönösen adandó átvevési és átadási vevény mellett besorozandók, és ugyan őrmestert Babsi Sándort 1-ő zászlóalj 1-ő századbeli, Tremmel Lajos 2-ik zászlóalj 4-ik századbeli tizedes előléptetéssel, Bangád Gábor 4. zászlóalj 1-ő századbeli tizedes, Szarka János és Németh János 2-ik zászlóalj 4-ik századbeli, mind ketten közvitéztek előléptetéssel, Pintzker Antal Antal [sic!] 2-ik zászlóalj 6-ik századbeli

Feldunai hadtest parancsokságát¹²² folyó hó 10-étől 89-ik számú rendelet folytán¹²³ az illető parancsnokságoknak meghagyatik egy tizedest egy szabadossal és 6 közvitézzel Kismarton városához elküldvén, a városi tanács közbe jöttével azt ott átveendő szökevényeket fegyverek közt rögtön ide kísértesse.

Folyamodó Séllei József hátirattal ellátott kérelme az itteni helyrevaló utasítás végett kiadatik. Folyamodó Tóth János 2-ik zászlóalj őrvitéz kérelme hasonló célbul kiadtván, nem különben 2-ik z[ászló]a[lj] Kováts ... György tizedes szabadság levelek kézbesít[endők]. [Kb. 6 további sor olvashatatlan]

Hadosztály parancs november 11-én 848.

Azon zászlóalj, vagy kisebb osztályok, melyek nagy töltésekkel ellátva és elegendő töltenyek nincsen utasíttatnak azon szükségletet holnap délig Psotta tüzér őrnagy¹²⁴ úrtól nyugtatvány mellett kivenni.

Lázár tábornagy m. k.

Holnap reggeli 9 órakor minden törzstisztek jelenjenek meg a Görgei vezérnél

Vezéri parancs 9-ber 11-e 848.

Az illető parancsnokságoknak meghagyatik, hogy mint saját, mind pedig zászlóaljokhoz tartozó egyéb főtisztjeik lakásait holnap déli 12 óráig ide hozzám Görgei tábornagy úrhoz leendő felterjesztés végett bemutassak

Minden zászlóalj egy tizedest parancs vártául Görgei tábornagy úrhoz naponta 12 órakor felváltandót küldjön

Második zászlóalj parancsokságának meghagyatik, hogy 5-ik századbeli önkéntes őrvitéz Furman Sándor¹²⁵ hadbírói segéd kötelesség végett hozzá mennél elébb beküldje.

Komáromban egészítették ki teljes létszámra. *Hermann Róbert*: Perczel Mór első honmentő hadjárata. *Zalai Gyűjtemény*, 36/II. Zalaegerszeg, 1995. 69–70. o.; MOL KPA 530., Komáromi ir. 1. csomó, 6. tétel. Weitzenbreyer főorvos tábori orvosi jelentései, 1849. jan. 30.

¹²² Helyesen: parancsnokságának.

¹²³ „Őn ezennel megbízatik, hogy zászlóaljainak előrsön álló legénységét értesítse, miszerint a városból senki sem mehet vagy utazhat ki a térparancsnokság által látmozott útlevel nélkül, a városba bejövők pedig a legalaposabban megvizsgálandók”. MOL Görgey-lt. Hadparancs-jkv. No. 89. Eredetije német.

¹²⁴ Psotta Móric (1807–1863), cs. kir. tüzérfőhadnagy, 1848. júl. 6-tól honvéd százados, okt. 19-től őrnagy, a feldunai hadtest tüzérparancsnoka, 1849. jan. 28-tól alezredes, márc. végétől, a főszereg tüzérparancsnoka, máj. 27-től ezredes. Várfogságot szenved. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 273. o. és *Csikány Tamás*: Psotta Móric honvéd ezredes. Budapest, 1993.

¹²⁵ Furman Sándor, a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóalj 5. századának közvitéze, a hadügyszív hivataltalban írnok, nov. 17-től őrmester.

Második zászlóalj Fehér Sándor, 1-ő zászlóalj Bétsi Sándor, 2-ik zászlóalj Benke Gergely, nemkülömben [sic!] Benedek Márton, Varga György, Márton János és Balassa László folyamodók leveleik, illető parancsnok uraknak azzal adatik ki, miszerint világosítsák fel őket, hogy a mostani körülmények közt el nem bocsájthatók. Gondjává tétetvén egyszersmind a parancsnokságoknak miképpen általok hátrattal lesznek jövőre, a helyes okokkal támogatott folyamodások ellátandók, egyébként pedig itt azok el nem fogadtatnak

Tapasztaltatván, miképpen az előőrökön lévő vitézek különösen a jelszót, jelnevet illetőleg nem tudják, mi annak következménye, hogy a rendelet értelmében ezt magyarázó oskolák kellek nem tartódnak, ennek folytán a parancsnokságok oda utasítatnak, hogy az említett oskolák pontos megtartása által ebbéli hiány pótolassék.

Az illető parancsnokságoknak meghagyatik, miképpen segédjeiket vezéri parancs átvétele véget holnap 3 órára küldjék hozzám.

Első szám 6 fontos gyalog[ütegénél] ... szolgáló Mezei József, ki beteg állapotja... [kór]házba hátra maradt... [kb. 6 további sor olvashatatlan]

Zászlóalj parancs

Görgei tábornok úrnak rendelete folytán holnap reggel 9 órára Kozma János főhadnagy¹²⁶, Kis János bogárdi születés, kinek társát Virág Jánost az olasz katonák¹²⁷ megölték, holnap reggel 8 órára Enesel [Ensel] Károly hadbíróhoz¹²⁸ vízi kaszárnyába beküldendő léssen

Felszólítatnak a századok melyek jelentéseiket még bé nem adták, hogy a ruha szükségletéről, úgy szinte a fegyverek szükségletéről és mennyiségéről jelentéseket holnap 8 órára megtegyék

Smeskál [sic!] József
helettes parancsnok

Hadtesti parancs, novem[ber] 12-e 848.

Minden zászlóaljnak meghagyatik, miképpen haladék nélkül egy tiszt urat, fegyverfelügyelőt kinevezni, nevét egy jelentésbe tudtomra hozza, ezen kinevezett fegyver felügyelő Pozsony körül tanyázó osztályokból holnap d[él]u[tán] két órakor Liptay őrnagy úrnál megjelenjen, mostan hiányos fegyverek megjavításával és későbbi rendbetartásával szükséges utasításokat fog kapni.

Azon zászlóaljok, amelyek a Honvédi Bizottmány elnöke Kossuth Lajos úr által a sereg[nek] m[eg]adott egy napi díjt fel nem vették, nyugtatványok mellett Bónis királyi biztos¹²⁹ úr által utalványozva Ve[n]jinger főpénztárnok¹³⁰ úrnál azonnal felvehetik.

¹²⁶ Kozma – a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljának nov. 25-i névsora szerint – hadnagy volt.

¹²⁷ Ezek valószínűleg a 23. (Ceccopieri) gyalogezred magyar oldalra átalált katonái voltak, akikből Ujházi László kormánybiztos a Frangepán-csapatot alakította. A csapat a lipótvári várórség soraiban kapitulált 1849. febr. 2-án.

¹²⁸ (Résző-)Ensel Kálmán (1823–1882), ügyvéd, 1848. szept. 20-tól a dunáninnyi önkéntes mozgó nemzetőrség hadbírója, honvéd hadnagy, később főhadnagy, majd százados, a feldunai (később VII.) hadtest főhadbírája. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 192. o.

Jelnév Gergely, jelszó Gömör, tábori jel egy taps.

Görgei

November 12. 848. Vezéri parancs

Csányi k[irályi] biztos úrhoz beadott folyamadások¹³¹ tapasztaltott, miképpen a katonaság által a szőlőkben többnemű károk okoztattak, minek folytán meghagyatik különösen a százados urak olyképp intézkedjenek, miképpen ez jövőre elháríttassék, ellenkezőleg a következő károkról ők léven felelősek.

2-ik zászlóalj parancsnokának f[o]lyó h[ó] 12-ről kelt levele folytán illető parancsnok úr tudósíttatik, hogy még Bene János segédtsízt¹³² úr a honvédekhez át nem soroltatik s ilyképp a zászlóalji létszámból ki nem töröltetik, helyébe más nem nevezhető.

2-ik zászlóalji parancsnokságnak meghagyatik, hogy elbocsajtását kérő Károli önkéntes részére egy úti levelet készíttessen, s aláírás végett bemutassa Nagy János százados úrnak.

2-ik zászlóalji parancsnokságnak meghagyatik, hogy f[o]lyó h[ó] 12-ről kelt több elbocsajtás ügy folyamodók ügyeiben jelentése folytán, azokat okaik begyőzésére, illető[leg] ... bizonyítvány meg szerzésére utasítva, értésükre [adván]... esetében a megyét ...

[kb. 5 további sor olvashatatlan]

... tekintetéből szigorúan felügyeljenek, és ezúttal meghagyatik a 2-ik zászlóalj parancsnokságának, hogy a fentírt egyéneket, kik engedelem nélkül kóborlanak, a cirkáló csapat által mik [sic!] ki fog szolgáltatni, befogassa.

Kosztolányi alez[redes]

Zászlóalji parancs, novemb[er] 12 848.

A fentebbi parancs nyomán a százados uraknak meghagyatik, hogy Kossuth Lajos úr által ajánlott egy napi ingyvendíjra nézvest a létszámhoz alkalmazott szövségleti [sic!] kimutatást hozzám holnapi regveli 8 órára beküldjék, továbbá felszólíttatnak Csapó József százados és Radits hadnagy urak, hogy Lázár tábornok úr ittléte alkalmával garázdálkodó és a napokba a főfogdába bekísért két egyénről a tényleírást holnap 8 órára hozzám szinte beküldjék, Csapó József százados úr az elbocsáttatásukat kérők eránt a fentebbi parancs a helyettük megyeileg állítandó újoncpótlásra utasítva

¹²⁹ Bónis Sámuel (1810–1879), a reformellenzék tagja, 1847–48-ban Szabolcs vármegye követe, 1848–49-ben a megye löki kerületének képviselője, az igazságügyminisztérium osztályigazgatója, 1848 szeptemberétől dec. végéig országgyűlési biztos a feldunai hadsereg mellett, 1849. jan. 16-tól Szabolcs megyei kormánybiztos, 1849. júl. 6-tól a feldunai hadsereg teljhatalmú országos biztosa. Várfogságot szenved.

¹³⁰ Wéninger (Veninger) Ferenc, a pénzügyminisztérium „díjazó hivatalának” vezetője, majd 1849 januárjáig a feldunai hadsereg tábori főpénztárnoka.

¹³¹ Helyesen: folyamadásokból.

¹³² Bene János (1814–1874), kilépett cs. kir. hadnagy, 1848. aug. 25-től nemzetőr főhadnagy, a Moson megyei nemzetőrség segédtsíztje, majd a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljának segédtsíztje, 1849. jan. 30-tól a 70. honvéd zászlóalj századosa, aug. 24-től a 202. honvéd zászlóalj őrnagya, komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 105. o.

A századok felszólítatnak ezentúl minden jelentéseiknek és kérelmeknek előlegesen mindenkor hozzám hozzám [sic!] beküldésére, honnan a további fölterjesztés történni fog.

Ezentúl minden század egy tizedest és 2 közvitézt az élelmi cikkeikért regveli 7 órára a pozsonyi lövészházhoz, hol az élelmezési tisztet találni fogják, békülden köteles, a kiküldött hús s egyéb cikkek a felügyelési tiszt jelenlétében lészen elosztandó.

A ruhaszükségletről teljes és név szerinti kimutatást a századosok holnap reggel benyújtani utasítatnak. A felügyelőséget holnap délben Liptai hadnagy¹³³ úr fogja átvenni az őrmestereknek parancs véget holnap 9 órára nálam megjelenjenek.

Smeskál [sic!] József
helyettes parancsnok

Pozsony, november 13-a 848.

A második zászlóaljnak szükséges jobb áthelyeztetése tekintetéből meghagyatik, hogy az országúton lévő köhíd melletti malomban, mihelyt onnan 3-ik zászlóaljnak II-ik százada kiindul, két századot szállásolja el amennyire a II-ik zászlóaljnak, melynek a vasút melletti malomban hihetőleg elegendő helye leend s arra szüksége nem lenne.

Kosztolányi alezredes

Hadtesti parancs, novemb[er] 13-ik 848.¹³⁴

Meghagyatik minden ezredbeli és zászlóaljbeli parancsnokoknak, hogy azon egyének neveit, tisztét, születési helyét, vallását, életkorát, a halálozás történni napját, kik részint a csatatéren [részint pedig rögtönítélet által] élni megszüntenek, a halotti [könyvbe felveendő, a had főparancsnokságának múlhatlanul átküldeni siessenek. – Egyébiránt kívánatos volna, ha az önkénytesi tábori papok neveiket tudtára adnák, hogy őket lehetne a kórházakba felváltva elrendelni, mert jelenleg Pados János önkénytes tábori papon¹³⁵ kívül, kinek dicséretére legyen mondva – az önkénytes t-bori papok közül senki a még létező kórházakat meg nem látogatja.

Jelnév Vince, jelszó Vörösvár, tábori jel két fütty.]

¹³³ A zászlóalj tisztikarának névsorában nincs ilyen nevű tiszt. Elképzelhető, hogy Libits Lajosról, 1848. szept. 16. óta a zászlóalj hadnagyáról van szó.

¹³⁴ A parancsot egy teljes másolat alapján közöljük. TML A Perczel-család iratai. 69. doboz. Nemzetőrség. Ezúton köszönöm *Dr. Dobos Gyula* levéltárigazgató úr segítségét, aki a másolatot rendelkezésemre bocsátotta.

¹³⁵ Pados János (1820–1892), lelkész, a székesfehérvári püspöki hivatalnál szentszéki jegyző, 1848. szept. 7-től a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség tábori lelkésze, a Fejér megyei önkéntesekkel együtt decemberben hazatér Székesfehérvárra, majd 1849 nyarán honvédként beáll a 10. honvédzászlóaljba, ahol őrmesteri rangig viszi. A fegyverletétel után várfogságot szenved, 1853-ban szabadul. Életrajzát l. *Szinnyei: Magyar írók X. k.* Budapest, 1905. 86–88. hasáb. [Reprint kiadása uo. 1980–1981.] és *Ambrus József: Az 1848 és 1849-ik évi szabadságharcban részt vett római és görög katolikus paphonvédek albuma.* Nagyikinda, 1892. 121–124. o.

Vezéri parancs, Pozsony, november 13-án¹³⁶

Tapasztaltatván, miszerént a dunántúli z[ászló]aljajknál fegyelem útján elítélt bűnösök is a főfogdában, hová egyedül csak haditörvényszék által elítélendő rabok lennének beküldendők – bészártnak, ennélfogva parancsnokságoknak meghagyatik,] hogy jövőre csupán ily, nem pedig fegyelem útján elítélt bűnösöket küldjék a főfogdába.

Zászlóalji főparancsnokságnak jövőre miképpen készítendő tényleírása mintája használatban ezennel kiadatik.

[2-ik z[ászló]alji 3-ik századbeli Nagy János, Fridrik Antal, Tali Sándor, Brikovits Ferenc, Gyürüsi István, Olgayai János, Dienes Miklós, Bothy László, nemkülönben Károlyi András önkényteseknek úti leveleik kézbesítés végett kiadatik.]

2-ik zászlóalj Nagy Kálmán és Kozma Sándor önkéntesek úti leveleik szinte kézbesítés végett kiadatik.

3-ik z[ászló]alj parancsnoknak Berger Móric vétkest tárgyzó tényleírása Rácsay hadbíróknak¹³⁷ törvényes elintézés végett kiadatik, – ugyan ezúttal az említett bűnösnél talált pörsöly a benne találtatott 8 f[orin]t 10 c[onven]t[ions] xral együtt a hadbíróknak további rendeletig letéteménybe teendő – kiadatik.

1-ső zászlóalji 4-ik századbeli őrmester Bácsi Sándornak végelbocsájtó levél szolgáltatván ki – errül az illető z[ászló]alj tudósítatik.

A zászlóalj parancsnokainak ezennel tudtul adatik, miképpen a parancs átvétele holnap délutáni 3 órakor pontban fog történni, mire nézve kellőleg intézkedni el ne mulasszák.

A 4-ik z[ászló]alj jelen parancs vételével azonnal kiindul és a 3-ik z[ászló]aljnak helyét és előőrsi szolgálatját átveendi.

A 3-ik zászlóalj pedig a 4-iket be sem várva, csak egy tisztet hátrahagyva, ki a 4-ik zászlóaljnak kiállítását és elszállásolását intézendí, – szinte ezen rendelet vételével azonnal teljes számmal és Adorján tüzérhadnagyknak¹³⁸ a D. sáncban álló 4 ágyúknak kettejét magával vive, a hozzá tartozó társzekerekkel együtt a stomfai úton jobbra alakított szakaszonkénti csapatban előre nyomulván, a lamacsi vendégfogadó mellett Liptay őrnagy urat bevárandja, kinek további rendeleteinek fog engedni.

[Ezen z[ászló]alj parancsnokának ma délután, hozzám intézett kérő levelét illetőleg, minthogy kívánságának meg nem felelhetek, Perczel Miklós őrnagy¹³⁹ urat ezennel oda utasítom, hogy kiküldetése befejeztével magát g[róf] Lázár tábornok úrnál jelentse.¹⁴⁰]

Dunántúli önkéntes Nemzetőrség 2-ik zászlóalj

Tényleírás

¹³⁶ L. a 134. sz. jegyzetet!

¹³⁷ Rácsay Sándor, 1848. szept. 21-től hadnagyi ranggal a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség hadbírája, okt. 26-án Kosztolányi főhadnagyi kinevezésre terjeszti fel.

¹³⁸ Adorján László (1820–1849), cs. kir. tizedes, később honvéd százados. A román felkelők fogságába esik, akik kivégzik. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 71. o.

¹³⁹ Perczel Miklós (1812–1904), képviselő, ekkor a dunántúli 3. (tolnai) önkéntes mozgó nemzetőr zászlóalj őrnagya, később honvéd alezredes, majd ezredes, dandárparancsnok, illetve Pétervárad, majd Arad várparancsnoka. Emigrál. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 262–263. o.

¹⁴⁰ A parancsnak ebben a példányában ezután következik Kosztolányi fentebb közölt, önállóan szereplő nov. 13-i utasítása a 2. zászlóalj elhelyezéséről.

N. N. megye – helységi születésű – éves – vallású – nős v[agy] nőtelen -mesterség nélkül v[agy] mestersége kiírandó az N. megyei önkéntes nemzetőrökhez folyó év-hó-időben soroztatván, szolgált mint közvitéz. A törvényeket hallotta és a zászlóhoz esküdött nevezett egyén sors mit elkövetett körülményesen leírandó, jelesen kivel, hol és mikor. – Költ Látta N. N. őrnagy N. N. százados

Büntetési kivonat

Büntetve volt vagy nem volt, miért és mire. Látta N. N. őrnagy N. N. százados

Magaviselete

Részeseg, engedetlen, hevült természetű, vagy amilyenek találtatott, leírandó.

Kelt mint fellebb. Látta N. N. őrnagy N. N. százados

Ezenkívül az átadás év átvevési jegyzék külön a porkoláb számára két kártya papíron foglalandó s kiírandó mit vitt magával kenyerét és zsoldját meddig kapta, ki a bekísértetett. Az egyiket a kapitány, mely a porkolábnál marad, a másikat a porkoláb a kapitány számára aláírja és visszaküldi.

Dunántúli önkéntes mozgó nemzet őrsereg II zászlóalj 5-ik század

A fentebbi sereg parancsnokságának Költ Pozsonyban

N. N. bűnöst -/- alatti tényleirással, és büntetési kivonattal további kegyes rendelet véget ezennel küldvén N. N. zászlóalji parancsnok.

Az átszállásolás a már megírt parancsok értelmé szerint holnap reggel Thaly¹⁴¹ őrnagy úrral értekezvén, léssen eszközözlendő.

Hadtesti parancs, november 14-e 848.

Több esetek adták elő, hogy a mesterséget tanuló egyének a kiadott parancs következtében, a most alakuló utászkarhoz jelentsék be, őrnagyok és százados uraik el n[em] bocsájtattak. Miután ez egyenesen a kiadott parancs ellen van, köteles mindenki szoros felelősség terhe alatt a jelentéseiket az érintett zászlóaljhoz átküldeni de újólá a vitézek közt ki is hirdetni. Ki-ki hazáját szereti és mint mester, ahol tetemes szolgálatot tenni képes, mielőtt jelen[t]kezzék. Jelnév Bálint, jelszó Buda, tábori zaj cic.

Görgei tábornagy

Vezéri parancs, november 14. 848.

A szökevények használat véget[t] kiadatik Miskovszky¹⁴² úrnak 7-ik és ezekhez besoroztatván a 4-ik zászlóaljba osztatván ...

[kb. 7 további sor olvashatatlan]

¹⁴¹ Thaly Zsigmond (1814–1886), mérnök. 1848. okt.-tól önkéntes, 1849. febr. 19-től honvéd százados, márc. 7-től őrnagy, végül alezredes. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 317–318. o. Thaly akkor még csak százados volt.

¹⁴² Miskovszky Henrik, 1848. nov. 6-tól a dunáninnyi önkéntes mozgó nemzetőrség 4. zászlóaljának, majd az ebből alakuló 46. honvéd zászlóaljnak a hadnagya.

Ugyan a II-ik zászlóalj parancsnoksága oda utasíttatik, hogy jelentésben kikért 4 darab köpenyt, 44 nadrágot, 104 lábbeli[t], 39 pár fehér ruhát a vezére élelmezési biztostól holnap általvegye. Egyébaránt a kívánt talpra nézve oda utasíttatik, miként az általa lévő havi pénzből léssen megfizetendő, tudósíttván végül milyen felöltők ezúttal ki nem szolgáltattak.

II-ik zászlóalji parancsnoksága oda utasíttatik, miképpen az itteni tiszt urak újólág figyelmeztetendők, hogy a folyamodásokat jövőre el ne fogadják, hanem jövőre a körülményekhez képest, azokról, kik tov[ábbi] szolgálatra alkalmatlanok, orvosi bizonyítvánnyal ellátva, jelentést adjanak az illető parancsnokságokhoz, mik osztán ide jelentsék.

Zászlóalji parancs, novem[ber] 14. 848.

Mai napon zászlóaljunkhoz visszatérvén, a parancsnokságnak isméti felvételéről a zászlóalj ezennel tudósítván, mely alkalommal valamint Smeskál József [sic!] százados úr távollétem ideje alatt vitt helyettes zászlóalji foglalataskodásában kitüntetett különös erélyessége- és ügyességéért legszívesb köszönetemet, úgy nemkülönbön a zászlóaljnak is rendeltetésének pontos teljesítéséért megelégedésemet örömmel nyilvánítom, azt kötelességeinek [teljesítésére] ezennel itt felhív[om.]

A holnapi délelőtti 9 óraker had ítélő törvényszékhez Csapó József százados mint elnök, Ferenczy József főhadnagy¹⁴³, 3-ik század egy őrmestert, 4-ik század egy tizedest, a 2-ik század egy őrzetöt és az 1-ő század egy közvitét saját pecsétjeikkel ellátva jelenjenek meg.

Az 5-ik és 6-ik század az országút melletti malomban holnap 7 órára átszállásolni parancsoltatik a köhíd mellé

Zichy Manó

Hadtesti parancs 9-ber 15. 848.

Tapasztaltatott miképpen az őrvitézek még szolgálatukra is gyakran tisztátalan fegyverekkel jelennek meg, ez okból az illető parancsnokságok oda utasíttatnak, hogy ennek megszüntetése végett lehetőleg intézkedjenek.

Azon jó reményben, hogy az őrvitézek a fegyver forgatásban oly mértékben kiképezettek, hogy ők magokat jövőre vaktöltéssel is gyakorolhatják, e célból az illető parancsnokságok oda utasíttatnak, hogy minden századból 2 szabadost regveli 8 óraker vezére előtt...

[kb. 7 további sor olvashatatlan]

Zászlóalji parancs, novemb[er] 15. 1848.

A már rendelt töltések és ruhanemük kivétele okvetetlenül holnap regvel 8 órára rendeltetik, és mindazon századok, melyek egyikébül járos [sic!] az őrmesterek jelenjenek

¹⁴³ Ferenczy József, cs. kir. tizedes, 1848. szept. 11-től főhadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában, 1849. jan. 30-tól főhadnagy az alakulatából szerveződő 70. honvéd zászlóaljban, ápr. 24-től százados ugyanitt. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 208. o.

A vezér parancs következtében holnap délbe 12 órakor meg fogom kezdeni a vizsgálatot és a 3-ik század a maga lakása közelibe felállítandó.

A 4-ik század ad a vasút kapujához egy tizedest egy őrzetöt és 6 közvitét. Kosztolányi alezredes és fogda vártára az 5-ik század egy tizedest, egy őrzetöt és 12 közvitét, az ágyúfedezetét a második 4-ik félszázad adja. A parancsörre a főszálláshoz a Kosztolányi alezredes úrhoz szinte egy tizedest ad a 6-ik század. – Felügyeleti tiszt Markovits János 1-ő századbeli hadnagy

Zichy Manó őrnagy

Hadosztály parancs 9-ber 16-k 848.

Ide érkezett hadügyminiszteri rendelet következtében a hadosztályhoz tartozó dandárok és egyéb osztályparancsnok uraknak meghagyatik, arra szigorúan figyelmezní, hogy az altisztek és közvitétek minden hétben egy az orvosok által bujaszenv¹⁴⁴ [sic!] tekintetében megvizsgáltassanak.

Lázár tábornagy

Jelnév Árpád, jelszó Apáti, tábori jel hopp.

Vezéri parancs 9-b[er] 16-d 848.

Minden zászlóalj parancsnok gondoskodjék egy fegyverművesről, aki szerszámmal ellátva vagyon és kinek az átalján havi pénzből minden század havonként 4 p[engő]f[orint] fog fűzetni, amiért is a fegyvereket jó karban tartani és mindenkor a zászlóalj mellett lenni tartozik.

Tegnap parancs értelmében minden zászlóalj két egyént vaktöltések készítésére beküldendő, mindamellett is ezek a 4-ik zászlóalj által tökéletesen teljesített, különben a II-ik zászlóalj által és egyrészbén. Ennélfogva meghagyatik, hogy az teljesítessék.

II-ik zászlóalj 6-ik századbéli Ágoston Ágoston¹⁴⁵ őrmesternek kineveztetvén, a 4-ik zászlóaljhoz általtétetik, mire nézve az átadási és átvevési nyugták a zászlóaljak közt kölcsönösen kiadandók.

II-ik zászlóalj parancsnokságának meghagyatik Beke János ügyébe tett jelentése folytán, hogy a megye határozatát, nem különben is, melynek folytán elbocsájtattott Továbbá tegye magát értekezésbe... [kb. 6 további sor olvashatatlan]

A II-ik zászlóalj parancsnokságnak márul kelt jelentése folytán, miképpen Révkomárom városi önkéntes nemzet öröknek 10 heti szolgálati idejök kitelt, úti levél mellett Janitsári Szilárd főhadnagy¹⁴⁶ kísérlétébe [sic!] haza bocsájtatnak, mely úti levél aláírás végett bemutatandó, meghagyatván ennek folytán az illető őrnagy úrnak, hogy holnap regvel tóllök minden állodalmi szereket elvétetni kötelességének esmérje.

¹⁴⁴ Azaz bujasenyv, tehát nemibetegség.

¹⁴⁵ Ágoston Ágoston, őrmester a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóalijában, nov. 16-tól a 4. zászlóalijban, 1849. ápr. 1-től hadnagy és segédtsízt, jún. 28-tól főhadnagy, okt. 2-től százados az ebből szerveződő 46. honvéd zászlóalijban. Komáromi kapituláns. életrajzát l. *Bona*, 1988. 81. o.

¹⁴⁶ Janitsáry Szilárd, 1848. szept. 7-től főhadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóalijában, a nov. 25-i névsorban már nem szerepel. – *Bona*, 1988. 719. o. közli Janitsáry Sándor (1821–1904) százados életrajzát, az eltérő keresztnév miatt azonban nem tartom valószínűnek, hogy ugyanarról a személyről lenne szó.

II-ik zászlóaljbeli Reich Jakab nemzetőr gyengélkedő egészsége tekintetéből 8 napi szabadsággal haza bocsájtatva, bemutatása az illető zászlóaljtól váratik

Kosztolányi

Zászlóalj parancs 9-ber 16-a 848.

Minden század, amint már a tegnapi parancsba kiadott, két szabadost 8 óraker az élelmezési törzstiszthez vaktöltések készítésére beküldendők és ezt mindennap folyvást teljesítsék, még visszavonó parancs nem adatik.

Az 5-ik század egy tizedest, egy őrvetőt és 12 őrvitézt a Duna-hídhöz ezen vártát még holnap regvel 8 órára felváltja a vaskapuhoz szinte egy tizedest egy őrvetőt és 6 közvitézt át.

Hadtesti parancs 9-ber 17-e 848.

Pongrácz János Zanini-ezredbeli alezredes¹⁴⁷ ő cs. kir. apostoli felsége utólagos jóváhagyása reményében ezredessé és a Porosz Herc[eg] 34. serezed parancsnokságoknak nevezetett ki.

Jelits főhadnagy¹⁴⁸ úr a 9-ik számú huszár ezredből azon rendkívüli bajnok vitézség méltánylata, mellyel ki 14-én Köpcsén és Poel közt egy, a túlnyomó ellenség által elfogott huszár vitézt, ezek 8 huszárral 30 ellenséges gyalog katona közül lovastul együtt kimentett, mely alkalommal számos szuronyszúrást is kapott, a m. kir. hadminisztériumnak f[olyó] é[vi] 9-ber 13-án sz[ám] alatti kelt rendelete értelmében, a 6-ik számú huszárezredbe ezennel felsőbb jóváhagyás reményében általam századossá f[olyó] h[ó] 16-ról járó ranggal és illetménnyel nevezetett ki. Úgyszint Kaptos és Balog János 9-ik számú 2-ik századbeli közvitézek, kik az alkalommal vitézségük által és a haza nevében tett köszönetem seregünknel kihirdetésén felül fejeként fognak kapni.¹⁴⁹

[9 további sor olvashatatlan]

...és Csányi László kir. biztos úrnak, ki[k] őket rögtönítelő hadi t[örvény]szék eleibe állítandják, átadják.

A többször kiadott parancs dacára is küldöttek a kórházba betegek minden átadási írás nélkül, felszólítatnak tehát a zászlóalj parancsnokai önnön felelősségek terhe alatt arra ügyelni, hogy hasonló rendtelenségek elmellőztessenek, azon zászlóalji parancsnokok, kiknek zászlóaljokban mégis fordulnának elő hasonló rendtelenségek, a tábornok úr eleibe fognak idéztetni, a történetek felett szigorú számot adandók. Jelnév Jozef, jelszó Jászberény, tábori jel egy ütés a csákóra.

Görgei tábornok

¹⁴⁷ Pongrácz János (1798–?), cs. kir. alezredes a 16. (Zanini) gyalogezredben, októbertől az eszéki erőd helyőrségparancsnoka, a 1848. nov. 17-től ezredes, a 34. (Porosz herceg) gyalogezred parancsnoka, decemberben kilép. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 367–368. o.

¹⁴⁸ Jelics József (1808–?), cs. kir. őrmester a 6. (Württemberg) huszárezredben, 1848. szept. 7-től hadnagy, okt. 19-től főhadnagy, dec. 29-től al-, 1849. márc. 1-től főszázados ugyanitt. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 290. o.

¹⁴⁹ Jelics hőstettét Görgei hosszan leírta Kossuthnak szóló, nov. 15-i jelentésében is, közli *Steier Lajos: Görgey és Kossuth*. Budapest, é. n., 168. o. A hőstett leírását l. még MOL HM Ált. 1849:23268. – Kaposos közvitéz keresztnéve Mihály.

Vezéri parancs, nov[ember] 17-e 848.

A hadügyminiszternek Buda-Pesten nov[ember] 7-én kelt a pozsonyi hadi test parancsnokához intézett rendelete folytán felszólítatnak a dandárbeli zászlóaljok, hogy illető tisztjeik jegyzékeit, azokat is kik 9-ber 10-ig előléptetve voltak, késedelem nélkül a kiadott minta szerint szerkesszék össze, és terjesszék ide. Szerintök fogván az eddigi sok oldalról előléptetések közben történtek, idővel helyre hozattatni.

Tapasztaltatván, hogy létszámok rendesen bé nem küldetnek, meghagyatik, hogy azokat jövőre regveli 6 óráig az illető dandár, osztály parancsnokai naponta beküldeni el ne mulasszák.

Az elfogott, és hadi bíróság elibe beküldendő szökevények zászlóaljaktól jelenleg kiadott minta szerint készítendő behozatali jegyzékekkel lesznek ellátandók.

II-ik zászlóalji 5-ik századbéli őrvitéz Furman Sándor, ki a hadügyész hivatalhoz írnokul adatott, őrmesternek kineveztetvén, élelmezési illetőségét f[o]lyó h[ó] 16-átul a törzs élelmezési tisztől nyerendi

E hó 15. estve egy-két beteggel terhelt kocsi érkezvén, avval 24 bogrács, egy vaslábás, 2 fegyver és zacskó poggyász rakatott le a törzstisztnél, meghagyatik a 2-ik zászlóalji parancsnokának mind ahová a 2 beteg egyén tartozék, hogy azoknak melyék századhoz tartozását kitudván, a fent írt holmiknak átvételét eszközölje.

A hadügyészi végbevitetett és elítélt egyénekről az ítélet köröztés¹⁵⁰ után fog tudomásul és egyszersmind oktatásul kiadatni.

Kosztolányi alezredes

Zászlóalji parancs

November 17- a tiszteknek névjegyzékeit ezen kiadott minta szerént holnap regveli 8 órára feltétlenül küldessék be.

A szökevé[nyek] szinte mintául szolgáltatik ki

Az 5-ik Kosztolányi alezredes úrhoz parancs... [kb. 7 további sor olvashatatlan]

Hadosztály parancs 9-ber 18-a 1848.

A hadügyministerialis A betű 5713-ik rendelet következtében meghagyaték rendes lovas- és gyalogezred parancsnokoknak a lovasszázadoknál 190, a gyalogságnál 160 közvitézre századonként hiányzó névjegyzéket ezennel beküldeni

A Honvédelmi Bizottmány rendeletének folytán az összes magyar hadseregnél minden hivatalos dolgokban egyedül csak a magyar címmel és körirattal ellátott pecsétnyomók használtathatnak.¹⁵¹ Jelnév Gyula, jelszó Győr, tábori jel úgy van.

¹⁵⁰ Köröztetés.

¹⁵¹ Az OHB nov. 4-én rendelte el a magyar címer és pecsétnyomók használatát, közli KLÖM XIII. 351. o.

Vezéri parancs 9-ber 18-n 848.

A hadtesti parancs értelmében holnap regvel 8 óraker az első és második zászlóalj mindazon őrvitézeket, akik lefolyván mozgó önkéntes nemzetőr szolgálati üdejök, a honvédekhez négy évre beadatni kívánják az avató bizottmánynak bemutatni fogják, mire nézve neveiket egy jegyzékbe foglalva azokat, kik netalán előőrsön lennének, váltsák fel, hogy nevezett órában minden század egy tisztet, és zászlóaljanként egy százados vezérlete alatt hosszú utcába a térparancsnokság lakása előtt kiállítva lehessenek.

A helyettes porkoláb mai jelentése szerént a fogdabeli rabok fehér ruhából szükölködván, meghagyatik az illető zászlóaljoknak arra nézve intézkedjenek.

Zászlóalji parancs 9-ber 18. 848.

Az élelmek és természetmények szedésére minden század regveli pont 7 óraker a lövöldében 1 tized[es] és 2 közvitézek minden nap megjelennek.

A betegek számára naponként egy szekér a zászlóaljnál kint lészen és amint a főorvos egy egyént kórházba valónak kijelöl, hogy a századok el ne mulasszák azon betegeket töstént beküldeni.

Holnap regveli 8 órára lészen a vizsgálat a 2-ik századnál, amint tehát a vezéri parancs ellen [?] a következő szolgálati vizsgálatok fognak véghez vitetni.

1-o. Jelen kell lenni az egész századnak, amint a létszámban kimutattatott, nem szabad hibázni egy egyének is, csak a betegek és szakácsok.

2-o. Meg fognak vizsgáltatni a fegyverek, hogy mily állapotban és tisztaságban

3-o. Meg fog vizsgáltatni a század, hogy kikapott állodalmi ruhák az egyének használatokra kiadatott-e? Úgyszinte

4-o. Ezáltal ki fog mutatódni, hogy az általan 30 p[engő]f[orint] havi pénz célszerűleg használtaték-e?

5-o. Meg fognak vizsgáltatni a töltések mennyisége. Ami a szakácsokat [illeti], egyszerre és mindenkorra rendeltettek, ami is egy rendes századnál már történt is, hogy minden szakasznál csak két szakács naponta legyen.

A vezéri parancs következtében rendeltetik, hogy minden század, kik egy vagy más egyént a fogdában tartanak az illető fehér ruhák kiszolgáltassanak.

Előőrsön lészen holnap déltől a 2-ik század, ennek következtében az első század holnap délig, a 3-ik század a városi Duna-hídhöz 1 tizedest, 1 örvezetőt és 9 közvitézt, az 5-ik század a vaskapuhoz ... tizedest, ... örvezetőt és 6 közvitézt felügyelő tiszt Nagy Sándor.

Zichy Manó őrnagy

[Kb. 5 sor olvashatatlan]

László István és Berki Pál a d[unán] t[úli] 2-ik zászlóalj 5-ik századánál közvitézek – Telesta László István mind [sic!] főbünös lopási büntényért 4 hétre, hetenként 3-or 24 órai rövid vasban, s

hetenként kétszer kenyér és víz mellett eltöltendő fogságra – Berki Pál orgazdasági bűntényért két hétre, hetenként háromszor 24 órás rövid vasban – hetenként kétszer kenyér és víz melletti fogságra ítéltettek.

Toth György és Szabó Jozef [sic!] 2-ik zászlóalj 6-ik század közvitézek fegyvereik elvesztéséért 6 hétre, hetenként egyszer 24 órás rövid vasban és hetenként egyszer kenyér és víz melletti fogságra ítéltettek.

Szűts Ferenc II-ik zászlóalj 5-ik századnál közvitéz harmadik fokozatú lázítási bűntényért, mely inkább együgyűségből és gondatlanságból eredvén, 6 hétre, hetenként 3-or 24 órás rövid vasba és hetenként kétszer kenyér és víz melletti fogságra ítéltettek.

Kosztolányi alezredes, dandárparancsnok úr különösen figyelembe véve a salamonfai ütközetnél¹⁵² tanúsított bátor magaviseletét melyért az illető őrnagy úr által meg is jutalmaztatott, a 6 hetes fogságot két hétre 3-or 24 órás rövid vasban és kétszer hetenként kenyér és víz melletti elszívódásra leszállította.

Juhász György és Jenő István a 4-ik zászlóalj 2-ik századánál közvitéz az ellenek felhozott 2 p[engő]f[orint] bankjegynek elsikkasztása törvény szabta módon bé nem bizonyulván, nevezettek próbák hiánya tekintetéből büntetés, alól felmentetvén zászlóaljához küldendők.

Matulits József, Horváth Ferenc, Neltl János és Angyal Ferenc 4-ik zászlóalj 2-ik századánál közvitézek közösen elkövetett szalonnalopási bűntényökért 3 hétre, hetenként 3-or 24 órás rövid vasban és 2-er hetenként kenyér és víz melletti közfogságra ítéltettek.

Kosztolányi alezredes

Vezéri parancs, nov[ember] 19. 848.

Következő és e folyó] h[ó] 17-ről kiadott parancs egyetembe a század leendő iktatása végett kiadatnak és ugyan... [kb. 8 további sor olvashatatlan]

... [ed]digi fogságán kívül még két hetes fogságra, hetenként kétszer 24 óráig rövid vas, és egyszer 24 órás kenyér és víz melletti böjtölés, elszívódására Fentser András szurony vesztese bűnéért eddigi fogságán kívül még két hetes fogságra, hetenként egyszer 24 órás rövid vas és egyszer kenyér és víz melletti böjtölés elszívódására.

Schwartz Ferdinánd saját fegyverét szuronnal együtt ellopatni gondatlan lévén ezen katonai kötelessége elhanyagolásáért eddigi fogságán kívül még 3 hetes fogságra, hetenként egyszer 24 órás rövid vas és egyszer kenyér és víz melletti böjtölés elszívódására, Schmid Antal fegyver és szurony veszteséért a fegyver és szuronnak 15 p[engő]f[o]r[int]nyi értékében elmarasztalván, minthogy főorvosi bizonyítvány tetemes testi hibák miatt a büntetés elszívódására és további katonai szolgálatra is alkalmatlannak találtatott, eddigi fogsága betudásával kibocsájtott.

Vagner József patronyáskája és ebben volt éles töltések ellopatni engedvén gondatlanságáért az ellopt szerek 3 p[engő]f[orint]ni értéke megtérítése mellett két hetes fogságra, Lang Márton mivel a schwechati csata¹⁵³ után visszavonulás alkalmával talált fegyverrel katonai szolgálatját

¹⁵² 1848. okt. 11-én, a Jellačić által Horvátországba visszaküldött, Kuzman Todorović vezérőrnagy által vezetett, 14 000 főnyi hadosztály ellen vívott ütközetben. Az ütközetre l. *Varga János*: Népfelkelő és gerillaharcok Jellasics ellen 1848 őszén. Budapest, 1953. 236–241. o. és *Hermann*: Huszárhősök 94–947. o.

¹⁵³ 1848. okt. 30.

továbbá is megtette, az általa gazdájától nyert fegyverének eladatása, bűnténynek nem tekinthetvén eddigi fogsága betudásával szabadon bocsájtani ítéletnek

Kosztolányi alezredek

Hadtesti parancs 9-ber 21-n 848.

Hogy az üdő mostohasága által előidézett oly igen káros hasmenés nagyobb rosszat ne vonjon maga után, azért a rendező tábori főorvos javaslatából némely óvszerek terjesztettek a dandár parancsnok urak eleibe, melyeket a zászlóaljbeli legénységgel megtartatni kötelességek leend.

1-ör. Óvakodjék a legénység minden nehezen emészthető ételektől ártalmas hideg tej, halak és gyümölcsötől.

2-or Reggel kevés pálinkát igyék, napközben egy meszely bort, legcélszerűbb ebéd után vízzel vegyítve.

3-or Az eledelék és italok jó minőségre vigyázzanak az illető főorvosok s ezek intsék a legénységet a mértékletességre.

4-er A test és a testi ruha szállíttassanak fel, ha csak lehetőség létszen ... ki testét hideg vízzel ...

[kb. 6 további sor olvashatatlan]

7-er Minden zászlóalj főorvosa v[agy] helyettese – a zászlóalj főhelyén egy alkalmas szobát 3-4 ágygal ellátva a betegek rögtön felvételére készen tartson.

8-or Két v[agy] 3 egyént a zászlóalj legénységéből kiválogatva, oktasson ily betegek ápolására.

9-er Minden orvos a szükséges gyógyszereket készen tartva és a 7. szám alatt jegyzett szobában egy orvos mindég inspection legyen.

10-er A javulók szállásokra a legnagyobb felvigyázat mellett vitessenek vissza.

11-er Hol a zászlóalj egy főtábor kórházhoz igen közel fekszenek, az ily beteget oda lehet küldeni, de csak a legnagyobb felvigyazattal egy alorvos kíséretében történjen és végre

12-er. Az ily betegségekből javulók és gyógyultak hosszabb ideig a szolgálattól kíméltessenek meg.

Görgei tábornok

Zászlóalji parancs, nov[ember] 29-e 1848.

A hadtesti parancs 9-ber 21-éről nemkülömben a vezéri parancs 9-ber 17-éről és 19-dikről ezennel köztudomásul kiadatik, a századoknak rendeltetik ezen parancsokat a parancs könyvbe beiktatvák, és a századjaiknak 3 hét alatt minden héten 3-or a mindennapi parancskiadásnál, a vitézeket tanítsák és figyelmeztessék. – Ezután a köröztetés úton ezen parancs megént beküldendő.

Nemkülömben kiadatik a századoknak a tiszteknek névjegyzéke és miképpen a létszámban lesznek vezetendők, és kimutatandók ú[gy]m[int]:

I. század százados Zmeskál József

főhadnagy Ferentzi József

al -,-,- Matkovics János

-,-,- Zuber József¹⁵⁴, az alezredes Kosztolányi irodában mint másodsegéd.

II. század főhadnagy Stoll Ignác¹⁵⁵

al -,-,- Libits Lajos¹⁵⁶

-,-,- Barlai Ede

4-ik század százados Marton Elek¹⁵⁷

főhadnagy Pétzeli Ignác¹⁵⁸

al -,-,- Kálóczy Károly¹⁵⁹

al -,-,- Gyürke Ferenc¹⁶⁰

3-ik század [kb. 6 további sor olvashatatlan]

6-ik század főhadnagy Szöke Lajos

al -,-,- Radits Elek

-,-,- Kenessey Kálmán¹⁶¹ Csányi k. biztosnál

Jegyzés Zuber, Tomsits¹⁶² és Hollósy hadnagy¹⁶³ urak a vezéri parancs következtében 1-o. Nov[em]ber 848- rang és illetménnyel vannak a századokból besorozva.

Zmeskál József

zászlóalji helyettes parancsnok

Hadtesti parancs, decemb[er] 1-en 1848.

¹⁵⁴ Zuber József, 1848. nov. 1-től hadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában, dec. 11-től főhadnagy ugyanitt, Kosztolányi Móric vezérkaránál.

¹⁵⁵ Stoll Ignác, 1848. szept. 16-tól főhadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában, 1849. jan. 30-tól főhadnagy az ebből alakuló 70. honvéd zászlóaljban, ápr. 24-én áthelyezik az 57. honvéd zászlóaljhoz, jún. 28-tól százados ugyanitt. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 555–556. o.

¹⁵⁶ L. Liptai hadnagynál, 133. sz. jegyzet.

¹⁵⁷ Marton Elek, 1848. szept. 16-tól százados a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában, nov. végén elhagyja a sereget.

¹⁵⁸ Pétzeli Ignác, 1848. szept. 16-tól főhadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában, később honvéd hadnagy a komáromi újonctelepnél, aug. 18-tól főhadnagy a 201. honvéd zászlóalj 6. századánál.

¹⁵⁹ Kálóczy Károly, 1848. szept. 16-tól hadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában.

¹⁶⁰ Gyürke Ferenc, 1848. szept. 16-tól hadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában, 1849. jan. 30-tól főhadnagy az ebből alakuló 70. honvéd zászlóaljban, 1849. júl. 23-án áthelyezik a 15. honvéd zászlóaljhoz, komáromi kapituláns.

¹⁶¹ Kenessey Kálmán, 1848. szept. 16-tól hadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljának 6. századában.

¹⁶² Tomsits Bertalan, 1848. nov. 1-től hadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában.

¹⁶³ Hollósy Vince, 1848. nov. 1-től hadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában.

Már több ízben történt, hogy egyének, melyek a lovas-, vadász-, szekeresz- és utászokhoz átlépni kívánkoznak, az áttétel végett egyenesen a had főparancsnokságához magán eszméből eljárnak.

Másrészt a zászlóaljbeli százados urak néha irományokkal, néha anélkül is embereiket oda utasítják, ezen eljárás módja nem áll és megparancsolom, hogy az ily áttételi kéréseknek minden zászlóaljbeli parancsnokok egyéneiket lajstromba felvéve, áttételi engedelemért különös jelentéssel ide terjessze fel, anélkül, hogy ezen egyének ide küldessenek.

Ennek következtében az engedelem napiparancsba kijövend és úgy a századokhoz minden szükséges irományokkal ellátva új helekre elmenetelt a zászlóalji parancsnokok eszközlik.

Minden zászlóalji parancsnok felhívatik azon egyének névsorát, kik a térrajzolásban, képezve érzik magokat, mentől előbb felterjeszteni.

Jelnév Márton, jelszó Maros, tábori jel egy fütty

Görgei tábornok

Vezéri parancs, dec[ember] 1-én 1848.

II. zászlóalji 3-ik századbeli Tontzky Ignác fogsági ideje kitelvéen beadandó átvétele és létszámba vezetése meghagyatik.

Kosztolányi alezredes

Hadtesti parancs, decemb[er] 2-a 1848.

Minden honvéd zászlóalji és soredrebeli parancsnokok felszólítatnak, hogy a zászlóaljaknál lévő hadbírák névjegyzékét hivatalos úton hozzám azonnal felterjeszteni szoros kötelességüknek ismerjék.

Hogy a tisztí füzetésre vonatkozó többfelől hozzám küldött felvilágosítási kérelmek jövőre megszüntessenek ezennel tudatik, hogy a csatatéren álló soredrebeli és honvéd zászlóaljak tisztjeinek fizetései egyenlő lábra vannak állítva.

Havidíj havi pótlék összeg

Egy őrnagynak f[orint] 130

1 századosnak 80

1 főhadnagynak 80

1 alhadnagynak ... [Kb. 4 további sor olvashatatlan]

Vezéri parancs, decemb[er] 3-a 1848.

II. zászlóalji parancsnoknak nov[ember] 19-ről kelt jelentése folytán oda utasítottatik, hogy a vezéri törzs élelmezőtől az illető nyugták kiszolgáltatása mellett vegye által a szükségelt 7 köpenyt, 139 inget és ugyanannyi gatyát, azon felől 7 pár csizmát és még több szükséges csizmák végett további rendelkezés bevárandó.

Az I-ó zászlóalj parancsnokának zászlóaljbeli, nemkülönbem második zászlóalji parancsnokságnak Fejér megyei Jozef, Kverin János önkénteseket kik részint a honvéd tüzérekhez,

részint a szekerekhez beavattatták, a szükséges átadási jegyzékek mellett a vízi kaszárnyában létező pozsonyi tüzer hadfogadó parancsnoksághoz átadandja.

IV. zászlóalj parancsnokság jelentése folytán a második zászlóaljbeli parancsnokságnak meghagyatik, hogy a városban lévő öröket a létező általános parancs értelmében, miszerént mindenkor a vaspályai indóházba tanyázó zászlóalj részire kiszolgáltatandó, mielőbb felváltassa és a szolgálatot által vegye.

II. zászlóalji Molnár János házi körülményei tekintetéből végképp elbocsájtván, részére úti levél készítenendő.

Kosztolányi alezredes

Zászlóalji parancs, dec[ember] 3 848.

A zászlóalj részint annak okáért szállásoltatott be a város közelébe, hogy a szükséges fegyver, ruha, és lábbeli igazgatások célszerűen és gyorsan készíttessenek, részint, hogy az illendő fegyvermozgások jobban tartathassanak, részint pedig, hogy a zászlóalj amennyire a körülmények engedik, pihenhessen.

A holnap és holnaputáni napot nagyjából a hiányzó ruhanemük kiigazítására nyugalom adatik, mindamellett a regveli oktatás órán mind pedig a fegyvergyakorlat, amint a napirendben már kiadott, amennyire lehet elmulasztani nem szabad, a gyakorlás helye kitűzetik az egész zászlóaljnak a Fürsten ale [Allee].

A mint már a parancsban kiadott, holnap d[él]u[tán] 4 órára leszen a szolgálati és állványi lajstrom beküldendő.

Holnap regvel 8 órára az I század 1 őrmestert egypár egyénnel, akik a szükségelt 7 köpenyt, 139 gatyát és ugyanannyi inget és 7 pár csizmát általvegye és a kellő nyugtatókat magával hozza, nemkülönb az 5. század ... hozzá küldjenek a szükséges nyugtákkal ellátva...

[Kb. 4 további sor olvashatatlan]

December 4-ei 1848. hadtesti parancs

A Országos Honvédelmi Bizottmány elnöke 27. [november] 1848-ik szám alatt következő tartalmú rendeletet bocsájtott hadügyministerhez¹⁶⁴, hogy a magyar hadsereg független állása s egysége biztosítva legyen, szükséges, hogy minden honvéd sereg közt eddig fentálló sereg közt megszűnjék, mindazon seregek katonai testületek, v[agy] szakok, melyek ez ideig nem egyedül csak a magyar ministerium által vették rendeleteiket, hasonló nevű honvéd seregekké vagy testületté alakíttassanak, szükséges, hogy a katonai adminisztráció egysége a sereg minden ágaira kiterjesztessék, hogy az eddigi kétféle vezetett hivatalos levelezések ugy[an] azon folyó számmal íratassanak, hogy az ezredek nevei, és a tulajdonos jogai megszüntessenek; a fentebbi sorok folytán a feldunai sereg fővezérsége felszólítottatott miután a haza, a nemzet és annak kormánya egy minden külső befolyástól ment nemzeti hadseregbe látja egyedül garantiáját a magyar függetlenségnek, ezen rendeletnek az összes feldunai magyar hadseregben mielőbb sikert

¹⁶⁴ Közli KLÖM XIII. 568. o.

eszközöljön, ennél fogva a magyar nemzet nevében és függetlenség szent nevében, a parancs[a] alatt létező seregek vezényléseinek és testületek főnökeinek változhatatlan kötelességeknél meghagyom, miszerint a rendelet vételével magokat a fentebbiekhez alkalmazni semminémű esetben el ne mulasszák.

Mindaddig, még a hadügyminister részéről az összes magyar sereg részére a ruha szabályzat ki fog adatni és részletesen meghatározatni, egyenlőre közhírré tétetik, hogy mindazon volt gyalogsági főtiszték kik a jelen zordonabb évszakban nincsenek nevezett Kampane¹⁶⁵ felruházva (Kaputrok) ellátva magyar ezredi ruházati bizottmányaival (equibina hominum) az ehhez megkívántató szürke posztó kifogyott volna, avagy végre, ha maguk is úgy kívánják, a honvédek tisztékéhez hasonló bekeccsel ellátassák magokat, a huszár tiszték ezredeik posztószínek szerint ugyan nevezett (szürke harist)¹⁶⁶ bekecseket csináltathatnak vörös zsinórra, mik a tiszt ruházatát illeti, az említett ruha szabályzati megjelenésig magának díszruhát senki ne csináltasson, minthogy abba lehet meghatározva, hogy valjon meg fog-e hagyatni v[agy] nem, mely azonban semmi esetre oly drága nem lesz, mint azelőtt. A gyalog seregrei újoncnak honvédi ruhával ellátása is teljesítetik.¹⁶⁷

Jelnév Jenő, jelszó Jászberény, tábori jel hahó.

Görgei tábornok

December 4. 848.

A második dandár fegyveres szuronyra [Kb. 6 további sor olvashatatlan]

2-o. II. zászlóaljbeli Szöke Lajos főhadnagy házi körülményei tekintetéből 7 napi szabadságot nyert.

3-o. Ugyan 2-ik zászlóalji 5-ik századbéli Hollósy Vince hadnagy, ki eddig a vezéri irodába működött, századjához besoroztatik. Minek folytán 6-ik századbéli Harmat Károly őrmester¹⁶⁸ a vezéri irodába működendő, az illető iratok kiszolgáltatása mellett beküldeni rendeltetik.

Kosztolányi alezredes

Zászlóalji parancs

Amint a hadosztályi és vezéri parancsban kiadatott, hogy a vágószuronyos fegyverek száma bejelentessen, ezennel a századoknak meghagyatik, hogy ezen jelentés holnapi délre okvetetlen beküldessen.

Kovács Endre hadnagy és fuvarozási biztos úr mellé maga kívánsága [sic!] a 6-ik századból Csonka Ignác tizedes ideiglenesen általengedtetik és a létszámban mint ott vezetendő. Még holnap vagy egy nap a századoknak adva, hogy a hiányzókat helyre állítsák, holnaputánul fogva a haditesttől kiadott hadi test [parancs] szerint kötelesek a századok a szolgálatot véghezvinni. Ami

¹⁶⁵ Helyesen: Campagne felruhával, tehát tábori szolgálathoz szükséges kabáttal.

¹⁶⁶ Surhabit, népies etimológiával csurapé.

¹⁶⁷ Mindezt Mészáros Lázár nov. 30-i utasítása alapján tette közzé Görgei, fogalmazványát I. MOL HM Ált. 1848:9931.

¹⁶⁸ Harmat (Harmath) Károly, őrmester, később hadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában, majd az ebből alakuló 70. honvéd zászlóaljban, 1849. szept. 28-tól főhadnagy ugyanitt, komáromi kapituláns.

a fegyvergyakorlatokat illeti, mind pedig a testmozdulásokat, a napi parancsban naponként a teendőik ki fognak adatni.

Felügyelési tiszt Kálóczy Károly hadnagy és Fekete József őrmester.¹⁶⁹ A városi Duna-hídhöz az 1-ő század ad 1 tizedest, egy örvezetőt és 9 közvitét, a 8-ik század Kosztolányi alezredes és fogda vártára egy tizedest és 6 közvitét, parancsörre a főszállásra egy tizedest, egy közvitét ad az első század.

Még egyszer és mindenkorra meghagyatik, hogy a zászlóalj számára minden századból egy parancsőr mindenkor küldessen, és az köteles magát a segédi hivatalomba jelenteni, akik azt elmulasztják, a napi parancsba fog kijelenteni, mert csak látszik, hogy a szolgálatnak meneteléről igen keveset gondoskodnak.

Zmeskal Jozef
helyettes zászlóalj parancsnok

Hadtesti parancs Pozsony, decemb[er] 5-én 1848.

Dinner Sebestyén a feldunai hadsereghez fődobosnak nevezetik ki, rangja s illetménye azonkívül havonkénti 8 pengőf[r]intnyi díjpótléka és a szabály szerinti öltönyök kiszolgáltatása december 1-től rendeltetik, azonnal Komáromba induland, magát Majthényi tábornok várparancsnok úrnál jelentendő.

Minden honvéd zászlóalj 2 dobos a szükséges dobokkal ellátva küldend Komáromba azonnal, hol az említett fődobos által a dobolásban ki fognak taníttatni, ha pedig már elég képességet szereztek magoknak, visszaküldetnek illető zászlóaljukhoz, s újólaj más 2 dobos küldetik le Komáromba a dobolás illő megtanulása végett.

Az Orsz[ágos] H[on]v[édelmi] Bizottmánynak a Közlöny múlt hó 21-én 164. számban megjelent rendeletéből¹⁷⁰ tudva van, hogy hazánk védelmiben megcsontult és további hivatalviselésre v[agy] szolgálatra nem képes vitézek egy Budapesten felállítandó intézetbe fognak f[öl]vételni, hol élelemről gondoskodástól teljesen menten, a kiérdelemlett nyugalmat élvezhessék, ezen intézetnek minél előbbi életbe léptetése iránt a szükséges intézkedések már megtétettek s rövid idő alatt oly állapotban lésszen, miszerint abban a sérvitézek befogadtassanak, nehogy azonban e részben némi zavarok v[agy] panaszokra alkalom nyújtassék, meghagyatik a zászlóalj parancsnokainak, miszerint az ezen intézetben felvételni óhajtó sérvitézekre nézve azon eljárást tartsák meg, hogy mielőbb, míg ezen sérvitézek Budapest felé útnak indíttatnának, nekem avatási jegyzékek (Offene Liste) s betegségek állapotjának leírása előlegesen beküldessék, mit én a hadügyminisztériumnak elküldeni fogok, mely azután ez adatok nyomán a kellő rendelkezéseket megteendő, s így a sérvitézek az osszített [sic!] adatok folyamán általam kiadandó rendelet után, nem előbb lesznek Budapestre szállítandók.

Továbbá ezen intézet katonai igazgatóság alá fog helyeztetni s az igazgatósággal egy főtiszt s egy más, ki a számvitelben szélesebben jártas ezzel fog megbízatni, aránylagos fizetéssel ellátatni, mely utóbbiakról a zászlóalj parancsnokságok avégből tudósíttatnak, hogy ha zászlóaljaikban találatnának

¹⁶⁹ Fekete József, őrmester a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 2. zászlóaljában, majd hadnagy az ebből alakuló 70. honvéd zászlóaljban, 1849. szept. 28-tól főhadnagy ugyanitt. Komáromi kapituláns.

¹⁷⁰ Közli KLÖM XIII. 495. o.

tiszti egyének, kik képesek lennének e hivatalnak megfelelni, ezek által a szükséges folyamodványok a képességet tanúsító okiratokkal együtt 5 nap alatt¹⁷¹ el ne mulasszák.

Értésemre esett, hogy az egyéniség őrmestertől ...

[kb. 6 további sor olvashatatlan]

...szolgálat terhét is viselni köteles, ennél fogva, hogy azon katona, ki bizonyos vétek vagy büntén [sic!] miatt fogságba jut, és azért katonai szolgálatát nem teljesítheti egyenlő lábra állíthassék hadügyminiszteri 8928/950. szám alatt folyó év 9-ber 30-n kelt rendelet következtében ezennel rendeltetik:

1-or. [sic!] Minden törvényes vizsgálat aláírt¹⁷² egyén őrmestertől lefelé azon naptól fogva, midőn fogságba jut, fogsági illetménybe teendő.

2-or. Ugyan illen illetménybe jutnak azon egyének is, kik fegyelmi úton bizonyos vétek miatt fogsági büntetésre ítéltetnek

3-or. Az 1-ő és 2-ik szám alatt megnevezett egyének egyikét sem illet fogságbeli elbocsájtás után díjpótlék, kivéve azon esetet, ha egy vizsgálat alá vont bírói végzés folytán az ellen támasztott vád aló[!] telessen felmentetik.

4-er. Az ily díjlevonások, ha csak azon károsult kártalanítására nem ítéltetett, ki a befogott által megkárosított, a századoknál bevételbe számadásba veendő és havonként t. i. minden hó 10-én hozzám név szerénti kimutatás kíséretében beküldendő, mely által azon összegek azután egyelőre a budai katona helyőrség kórház tőke alapjára fognak adatni.

Miután honvéd zászlóaljok a sor ezerekkel ezentúl egészen egyenlővé tetettek, ennél fogva az egész tábor minden hadtestületénél ezen rendelet pontosan foganatba veendő.

Jelnév András, jelszó Adony, tábori jel két taps

Görgei tábornok m. k.

Hadosztályi parancs, dec[ember] 5. 848.

Legújabb honvédekke beavatott egyének jegyző könyveik melléklet[ben] elküldetnek.

Lázár [vezér]őrnagy

Vezéri parancs, dec[ember] 5-n 848.

1. Az illető parancsnokságoknak meghagyatik, hogy minden felesleges fegyvereiket, melyek nem szükségesek a főfogdárnak az iratok kiszolgáltatása mellett átadják kik a dandári foglyok által fogja tisztétatni.

[Kb. 5 további sor olvashatatlan]

¹⁷¹ Valószínűleg: felterjeszteni.

¹⁷² Valószínűleg: alá vont.

5-or. [sic!] 2-ik zászlóalj Nagy Kálmán az orvosi bizonyítván nyomán szolgálatra alkalmatlan levén, részére egy elbocsátó levél, Szűts József tizedes részére pedig házi körülményei tekintetéből szabadság levél készítendő.

6-or. II-ik zászlóalj Tuskés Pál, Bognár Gáspár és Gál Lajos orvosi bizonyítvány nyomán további szolgálatra alkalmatlanok, végképp elbocsátatnak az úti levél részükre kiadatik.

7-er. Ugyan 2-ik zászlóalj Lörintz István és Fördös Ferenc részére úti levél készítendő, miszerint Győrre, mint kiállított újoncok utasítatnak

8-or. Ugyan Zmeskál József 2-ik zászlóalji helyettes parancsnok oda utasítatik, hogy a jelentésben foglalt fegyverekre nézve magát Csányival érintkezésbe tévén az eredményről jelentést tegyen.

9. & 10. II-ik zászlóalji 2-ik századbéli Tóközi Imre 4-ik századbéli Dirhanits Jozef, Pallanits György, Schwartz Ferenc, Kovátság Pál és 6-ik századbéli Kaufman Antal foglyok részére a megkívántató fehér ruhanéműek ezideig is ki nem szolgáltatván, annak teljesítése meghagyatik

Kosztolányi parancsnok

Zászlóalji parancs, dec[ember] 5. 848.

Görgei tábornok és Kosztolányi alezredes úrhoz parancsolt a 2-ik század fog adni, többnyire a vaspályai kapuhoz a 1-ő század 1 tizedest, 1 őrv[ezetőt] és 6 közvitét – a Duna-hídhöz 1 tiz[edest], 1 őrv[ezetőt] és 9 közvit[ét], a 2-ik század – Kosztolányi alezredes úrhoz s a fogdához 1 tizedest, 1 őrv[ezetőt] és 12 közvitét a 3-ik század adand öröket. – A létszámok a századoknak visszaadatnak azon megjegyzéssel, hogy heányosan voltak készítve – A második század pedig oda utasítatik, hogy a létszám be nem küldése okát bejelenteni el ne mulassza.

A napi rend szerént holnap 9 órától fél 11-ig fegyver gyakorlat fog tartatni a Fürsten alén, a századok oda utasítatnak, hogy az ide mellékelt fegyverforgatási és mozgási gyakorlatokat vegyék tanításba. Utasítatnak egyszersmind a századok, hogy a vezéri és hadtesti parancsokat amennyibe a századokat érdekléné, különösebb zászlóalji meghagyás nélkül is teljesítsék.

Zmeskál

A füzetési lajstrom leírás, köröztetés és ezentül ...

[Kb. 5 további sor olvashatatlan]

2-or II-ik zászlóalj első századbéli Molnár János önkéntes házi körülményei tekintetéből végképp elbocsátatik, s az úti levél kiadatik.

3-or Parancsnokságoknak meghagyatik miképpen jövőre a bűntény leírásokban a körülményekhez képest a megkárosodott, valamint a jelen volt tanúk neveit kitegyék, s a netalán bűntényre vonatkozó eszközöket szintén a tényleírással együtt beküldeni el ne mulasszák, meghagyatván egyszersmind, hogy a tényleírásokat egy egész ívre, nem pedig félre készítsék.

4-er Következő ítéletek közzé tétel és a századok büntető könyvébe leendő bevezetés véget miatt környekeltetnek¹⁷³:

¹⁷³ Köröztetnek.

Kreiner János 2-ik zászlóalj 3-ik századbeli őrvitéz órallásoni gyáva magaviseletiért, tekintetbe vévén, hogy ezáltal a haditestre nézve semmi veszélyt nem hozott, eddigi fogságán kívül még 5 heti fogságra hetenként 2-er 24 órai rövid vassal és hetenként 1-er kenyér és víz melletti böjtölésre ítéltetett.

Marghot László 2-ik zászlóalji őrvitéz engedelem nélküli hazájában eltávozásáért, tekintve rövid időre önkéntes visszatértét, eddigi fogságán kívül még 6 heti fogságra, hetenként 2-er 24 órai rövid vasra, hetenként 1-er kenyér és víz melletti böjtölésre ítéltetett

Tóközi Imre II-ik zászlóalji 2-ik századbeli őrvitéz állandalmi egy pár csizmáját reáfüzetés mellett rosszabbakkal elcserélvén, és köpenyegje ellopásáért, eddigi fogságán kívül még 3 heti fogságra, hetenként 2-er 24 órai rövid vasra és hetenként 1-er kenyér és víz melletti böjtölésre valamint a csizmáira reáfüzetésül kapott 3 [forint] és a köpenyeg 15 v[áltó][forint] értékében elmarasztaltatott

Ágotzi Imre Kosztolányi-féle gyalog ütegnél ágyús társától 1 pengő forintot ellopván, minthogy azomban a károsodott megkapta a kárpótlást, ennek tekintetbe vételével, eddigi fogságán kívül még 4 heti fogságra, hetenként 2-er 24 órai rövid vasra és hetenként 1-er kenyér és víz melletti böjtölésre ítéltetett.

Kaufman Antal II-ik zászlóalji 6-ik századbeli őrvitéz két kas méh lopásért, melynek elkövetésére Tóth Ferenc pajtását is elcsábította, lágyító körülményül szolgálván a méhkasok épségben visszakerültek, eddigi fogságán kívül még 6 heti fogságra hetenként 2-er 24 órai rövid vasra hetenként 1-er böjtölésre

Toth Ferenc II-ik zászlóalji 6-ik századbeli őrvitéz Kaufman Antal pajtásával két kas méh ellopásában, mely épen illető tulajdonosának visszakerült, résztvevén, eddigi fogsága beszámításával még 3 heti fogságra, hetenként 24 órai rövid vasra és hetenként 1-er böjtölésre ítéltetett

Kosztolányi Móric alezredes

[Kb. 5 sor olvashatatlan]

... alhadnagy és Rosa Sándor őrmester.

Még egyszer emlékezetbe hozatik, hogy a századok parancsnokai a napirendet szorosan megtartsák, amint már kiadatott parancsban a gyakorlás hely mint Fürsten alá tudomásul adatott.

A századok felszólíttatnak egy egyént nékem kiválasztani, mely mint másodsegéd a zászlóalji irodámba hivataloskodhat, értetődvén, hogy az írásban igen jártasnak kell lenni és ez a kijelzés holnap regvelig beváratik.

Szinte a tegnapi vezérparancs következtébe regvelenként a zászlóaljokból napi jelentés szükségeltetik, azért tehát a felügyelési tiszt nem szóban, hanem írásban az estvéli jelentést az felügyelősi őrmester által nékem beküldje a [sic!]

Zmeskál József százados és
helyettes parancsnok

Hadtesti parancs, december 7 848.

Ari tiszteletbeli őrmester az első honvéd zászlóaljából 2-ik századánál, ki magát folyó év dec[ember] 3-kán, midőn Simunich¹⁷⁴ serege előőrseinkre betört, vitézi módon kitüntette, el nem mulaszthatom nyilvános dicséretemet kimondani, meghagyván a nevezett zászlóalj parancsnokának öt előadandó alkalommal valóságos őrmesteri állással megjutalmaztatni

Folyó év december 6-án az ellenség Cserovalicskán Windisch-Grätz herceg¹⁷⁵ jószágán, ahol tartózkodott, tőlünk megtámadtatott, mely ütközetben Posta első honvéd zászlóalji százados¹⁷⁶, és Imely főhadnagy¹⁷⁷ első háromfontos gyalog félüteg parancsnoka erélyes és bátor magok viseletökré¹⁷⁸ – úgyszinte Bach József 6-ik huszárezredbeli tizedes¹⁷⁹, ki ötödmagával 30 gyalog ellenséget legnagyobb bátorsággal, vitézi módon megtámadtak, őket nemcsak megszalasztotta, hanem a nálok lévő Páma helységből elrabolt két hordó bort a helység előljáróinak visszaadta, nyilvánosan megdicsértetnek.¹⁸⁰

Minden parancsnok uraknak tudomásul adatik, általok parancsok alatt álló seregeikkel is tudatni – a magyar ország gyűlése azon határozata, hogy azon vitézek kik kapitulációjukat¹⁸¹ kiszolgálták még is szolgálatban maradnak [újra]béavatások napjától kezdve pótlék ...¹⁸²

[Kb. két sor olvashatatlan, az okmányt valószínűleg Görgei írta alá.]

Vezéri parancs, december 7. 848.

Herceg Sámuel főhadnagy¹⁸³ tisztségéről leköszönvén, helyébe Ferenczy József II-ik zászlóalji főhadnagy, ki a tegnapi napon a hadosztályi parancsnokság előtt a katonai kísérletet kiállotta a 46-

¹⁷⁴ Simunich, Balthasar von, 1850-től báró (1785–1861), cs. kir. altábornagy, hadosztály-, majd hadtestparancsnok. – Erről az összecsapásról más forrásunk nem tud. Az alább említett czerowa-lieszkói támadás előtti utolsó összecsapásra nov. 30-án Ószuskánál került sor, amikor három század cs. kir. gyalogság és két röppentyű elűzte onnan a rekvirálásra kiküldött két század gyalogost és egy szakasz huszárt. *Strack* 28. o.

¹⁷⁵ Windisch-Grätz, Alfred zu, herceg (1787–1862), cs. kir. tábornagy, csehországi főhadparancsnok, 1848 októberétől 1849 áprilisáig az itáliai kivételével minden osztrák haderő parancsnoka.

¹⁷⁶ Posta Ferenc (1817–1883), kilépett testőr, honvéd alezredes, dandár-, majd hadosztályparancsnok a VII. hadtestben. Besorozzák a cs. kir. hadseregbe. 1869-ben reaktiválják, 1874-ben honvéd alezredesként nyugalmazzák. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 270–271. o.

¹⁷⁷ Imely (Imélyi) Miklós előbb hadnagy, majd 1848. nov. 16-tól főhadnagyi rangban egy fél háromfontos gyalogüteg parancsnoka, elesik az 1848. dec. 16-i nagyszombati ütközetben.

¹⁷⁸ Ordódy Kálmán őrnagy, a nádasi dandár parancsnoka a 34. (Porosz herceg) gyalogezred két századával, az 1. és a 7. honvédzászlóaljjal, meg 4 löveggel támadta meg Windisch-Grätz czerowa-lieszkói birtokát, s miután Simunich hadosztályát erői felfejlődésére kényszerítette, 3 halott és 5 sebesült veszteséggel visszatért eredeti állásaiba. A cs. kir. csapatok 3 halottat és 11 sebesültet veszítettek. Az ütközet leírását l. *Molnár András: A 7. honvédzászlóalj története.* (In:) *uő.* (szerk.): *A szabadságharc zalai honvédei 1848-1849. Zalai Gyűjtemény*, 33. k. Zalaegerszeg, 1992. 91–93. o. és *Strack* 28–30. o.

¹⁷⁹ Helyesen: Pahy József.

¹⁸⁰ A nov. 30-i hőstett leírását l. *Hermann: Huszárhősök 949–950.* o.

¹⁸¹ Szegődési idejüket.

¹⁸² „Minden parancsnok uraknak tudomásul adatik, s általok parancsok alatt álló seregeikkel is tudatandó a magyar országgyűlésnek azon határozata, hogy azon vitézek, kik kapitulációjukat kiszolgálták, s mégis szolgálatban maradnak, újra béavatási napjuktól kezdve 1/3 rész zsoldpótlékot kapnak”. Fogalmazvány. MOL Tiszáninneri nőr. ker. ir. 6. fasc. Közlekedés. No. 48.

¹⁸³ Herceg Sámuel, 1848. szept. 7-től a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 4. (somogyi) zászlóaljának hadnagya, nov. 6-tól főhadnagya.

ik honvéd zászlóaljhoz besoroztatik az átadási és átvevési bizonyítmány a II-ik zászlóaljtól várattván.

Az 1-ső, 2-ik és 3-ik zászlóalj parancsnokságának zászlóaljaik részére e hó 11-étől 20-ig járó napi díj szükségletet hólnapi reggeli 10 óráig okvetlen bémutassák és annak felvétele végett e hó 10-én reggeli 10 órára nálam megjelenjenek.

II-ik zászlóalji 3-ik századbeli Dubovszky Miksa, nemkülönb 4-ik zászlóalji 1-ső századbeli Matalits József, Netl János, Novák Ferenc és Angyal Ferenc dandári foglyok, fogsági idejük kitelvén, az illető zászlóaljok által átveendőik.

Kosztolányi alezredes

Zászlóalji parancs, dec[ember] 7 1848.

Vezér parancs következtében holnap regvel 7 órára okvetetlenül a pénz szükséglet 11-től egész 20-ig Léhner hadnagy úrnak béküldessék

Béváratik minden századtól a jelentés, hogy a délutáni órákban tartandó oktatás, amint a napi rendben már kiadatott, hol tartatik, úgyszinte meghagyatik a század parancsnokainak, hogy a reggeli gyakorlásoknál teljes számmal, és pontossággal jelenjenek meg, még más oktatási ív ki nem adatik, addig a fegyvervizsgálási, töltési, és tüzelési fegyverforgatások, nem különben a csatárlánc képezési és a különbféle dobjelek betanításával foglalatoskodjanak.-

Meghagyatik a századoknak, hogy segédi hivatalomhoz egy állandó sz... főképp követeltetik, hogy jó viseletű, és ... [kb. 7 további sor olvashatlan]

Vezéri parancs, december 8. 848.

1. II-ik zászlóalj 2-ik századbeli Szücs József 8 napi szabadsággal, nemkülönb Kovács Ferenc 1-ső századbeli örvitéz 5 napi szabadsággal elbocsájtattván, részükre az úti levél kiadatik. Úgyszintén orvosi bizonyítvány nyomán további szolgálatra alkalmatlan Nagy Kálmán végképp elbocsájtott örvitéz részére az úti levél kiadatik.

4. II-ik zászlóaljbéli Lőrincz István, és Fördös Ferenc, mint Győr városa részéről kiállított újoncok részére az úti levél az ottani besoroztatások végett kiadatik. –

5. II-ik zászlóalj parancsnokságának Fekete János, Német József, Tukovits János, Horváth József, Füleki János, Nemes Mihály, Csapó Balázs, Hamar József, Mezei Sándor s Varga Vince, úgy nemkülönb Ekhart Péter, Dénes Miklós és Datzan Ferdinánd önkénteseknek elbocsájtások tárgyábani jelentése nyomán az illetők a hatóságokhoz utasítandók.

7 A II-ik zászlóalj parancsnokságának a Fehér megyei önkéntesek haza bocsájtások tárgyában írt jelentése nyomán tudtul adatik, miképpen a beadott jelentés nyomán e részben már intézkedések törtévnén, további felsőbb rendelet léssen bevárando.¹⁸⁴

Kosztolányi Mór
alezredes

¹⁸⁴ Fejér megye önkéntesei nov. 16-án kérték a megyétől, eszközölje ki hazabocsátásukat. A megye írt is az ügyben az OHB-nak, s Kossuth 19-én utasította Görgeit, hogy a Fejér megyei önkénteseket szolgálati idejük letelte után bocsássa haza. MOL H 2. Miniszterelnökség, Országos Honvédelmi Bizottmány, Kormányzóelnökség iratai. 1848:3192., KLÖM XIII. 498–499.; *Erdős Ferenc* 93. o. Kosztolányi dec. 23-án jelentette Lázár György vezérőrnagynak, hogy a Fejér megyei önkénteseket rövidesen hazabocsátja. Kosztolányi-lev. kv. No. 321.

Jelnév Ferenc, jelszó Fraknó, tábori jel jaj. –

Zászlóalji parancs, december 8. 848.

A minden napi regveli gyakorlásoknál, nem 3 sorba, hanem csak két sorba gyakorolják a fegyvergyakorlásokat. –

A dobosok hólnap d[él]u[tán] 2 órakor a Fürsten allén jelenjenek meg, hol a Fejér megyei Pap János mint helyettes fődobos, a szükséges dob jeleket velök [gyakorolni] fogja...[kb. 5 sor olvashatatlan]

Felügyelőséget visel Puklin József főhadnagy¹⁸⁵ és Vanys Adolf őrmester.

Az 5-ik század a Duna-hídhöz 1 tiz[edes], 1 örvez[ető] és 9 közvitéz, a 6-ik század Kosztolányi alezredes és fogda vártára 1 tiz[edest], 1 örve[zetőt] és 12 közvitézt – parancsörre Görgei tábornokhoz 1 tizedest, Kosztoljányi [sic!] alezredes úrhoz 1 közvitéz ad az 5-ik század.

Zmeskál József
százados és helyettes parancsnok

Hadtesti parancs, december 9. 848.

Jelnév Tódor, jelszó Trencsén, tábori jel huhu.

Görgei tábornok

Vezéri parancs, december 9. 848.

1-or. [sic!] Holnap reggeli 9 órakor a mélyúti kápolnában Isteni szolgálatát tartatván, a 2-ik zászlóalj a fent irt templom előtt 1/2 9 órakor felállítandó.

2-or. Az 1-ső és 2-ik zászlóaljnak a kiadott napi rendnek megtartása azon reményben, hogy jövőre ezen kellemetlen állapotban miszerint kötelességek teljesítésére figyelmeztetvén nem kéntelenítnek, nem hozandnak, szigorúan meghagyatik –

3-or. A 2-ik zászlóalj parancsnokának e hó 7-kén kelt jelentése folytán ruha szükséglet tárgyában ara utasítatik, hogy a 13 pár fehérruhát és két köpenyt, a vezéri élelmezési tisztól a szükséges nyugták mellett által vegye. –

6-or.¹⁸⁶ A 2-ik zászlóalj parancsnokságának e hó 9-ről kelt jelentése folytán meghagyatik, hogy a tüzérekhez átment egyénekkal átadott fegyvert és más készületeket által vegyen, egyébiránt a zászlóalji parancsnokok oda utasítatnak, hogy ha tüzérekhez vagy más ...egyéneket adnak által, hol fegyverek századjoknál vissza ... [kb. 5 további sor olvashatatlan]

¹⁸⁵ Helyesen: Puchlin József, 1848. szept. 7-től számvevő segéd a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 3. (tolnai) zászlóaljában, nov. 1-től főhadnagy, egyben számvevő segéd a 2. zászlóaljnál.

¹⁸⁶ A 4–5. pont – talán figyelmetlenségből – kimaradt.

... hatóságoktól szereztess[enek be] jövőre csak ily nemű bizonyítványokkal ellátottak eránt tegyenek jelentést.

8-or. Az 1-ső század jelentése folytán hadi szolgálatra alkalmatlanok lévén Gösi Mihály és Pogrányi Imre mint beteg ápolók az itteni hadi kór házba rendszeren átadandók.

Kosztolányi alezredes

Zászlóalj parancs, december 9-én 1848.

A 2-ik századbeli Lőrincz István és Fördös Ferenc őrvitézek számokra kiszolgáltattott úti levél, hogy otthon az újoncok közé besoroztathassanak, ezennel kiadatik

A zászlóalj holnap reggel 8 órakor az indító ház¹⁸⁷ előtt felállítva legyen.

A 4-ik századnak meghagyatik, hogy azon 8 egyének fegyvereit, kik a tüzérséghez átadattak, még holnap reggel az átvételi bizonyítvány elhozata mellett az irodából a fegyvereket által vegye.

Ezentúl meghagyatik minden századoknak, hogy a vezéri parancsban megkívánt oklevelek nélkül a szabadságra kívánczozóknak jelentést ne tegyenek s ha valaki jelenti magát, azt előlegesen annak megszerzésére utasítsák.

A 3-ik századnak meghagyatik, hogy Bánki Antal őrvitézről, ha szökevénynek tekinthető, a beküldött jelentés helyett, annak szökevényi leírását köröztetés végett beküldeni el ne mulassza.

Az 5-ik század jelentése folytán tudtul adatik, hogy Mórocz főhadnagy és élelmezési tisztnek meghagyatott a század számára a szükséges tüzelni való fát naponta kiszolgáltatni.

Továbbá Csapó József századosnak azon jelentése folytán, hogy Fejér megye által a Fejér megyei elesett önkénteseknek, úgy a kórházban elhunytaknak követelt halotti leveleit s illetőleg bizonyítványaik általam kiadassanak, az érintett százados úrnak meghagyatik, hogy az érdekelt halotti leveleket megszerezze és a bizonyítványokat elkészítve, nékem láttomásai¹⁸⁸ végett benyújtja. A századok málháit illetőleg annak visszahozatala iránt már lépések tételődtek.

Csapó József százados úr a Komáromban tartózkodó Fejér megyei önkéntesek iránt tett jelentése folytán arra utasítatik, hogy annak elhozatalára és felkísértetésére egy tizedest és két őrvitézt holnap Komáromba elküldjön a szükséges úti levelekkel ellátva.

Sajnosan tapasztalván, hogy a századokbeli legénység naponként és éjjelenként a hadi szolgálat hátra maradásával és a katonai életben szükségelt rend ellenére ide s tova kóborol, meghagyatik, hogy a legénységnek napos tizedes tudta és [engedélye nélkül] meg ne engedjék, s ha valakinek a kimenetelre engedélye [nem volna], hogy a legénység ... [4 további sor olvashatatlan]

... századoknak, hogy ... felesleges fegyvereiket melyek[et] a főfogdárnak az iratok kiszolgáltatása mellett, ahol ez még meg nem történt, hétfőn reggel, azaz 11-én átadassanak, ki ezeket a dandári foglyok által fogja tisztíttatni.

A helyettes fődobos Pap János holnap reggel 8 órára az irodámban jelenjen meg napi parancsra.

Felügyelőséget viszi Barlai Ede hadnagy, Szücs Pál őrmester. Még egyszer parancsoltatik, hogy az estvel napi jelentés a felügyelési tiszt és őrmester által rendszeren és okvetlenül

¹⁸⁷ Ti. a vasúti indóház, azaz az állomásépület előtt.

¹⁸⁸ Azaz láttamozás.

beküldessen, mert ennek elmulasztásánál kötelességemmé teszik az illetőket szigorú felelősség alá vennem.

Mától fogva az öröket naponként csak egy századból fogom kirendelni: úgy tehát a következő váltákat holnap az 1-ő század fogja által venni, 1-ör a vaspályai vám váltát 1 tiz[edes], 1 örm[ester] és 6 közvitézzel; az után a Duna-hídi váltát 1 tiz[edes], 1 örm[ester] és 9 közvitézzel, utoljára pedig a Kosztolányi és fogda váltát 1 tiz[edes], 1 örm[ester] és 12 közvitézzel, és főképp azért rendelem, hogy ezen századból adassanak, hogy a századbeli hetes tisztek a legénységet, mielőtt örre vonulnának, illően megvizsgálják és a szükséges oktatásokat kiadják, nemkülönb, ha a zászlóaljambeli váltókra valami panasz felsőbb helyről adatnék, hogy azt annál könnyebben, a törvények szerint elintéztethessem. Parancsörökre ad a 6-ik század Görgei tábornokhoz 1 tiz[edes] Kosztolányi alezredeshez 1 közvitét.

Meghagyatik minden század parancsnokainak, hogy holnap századjaikat teljes számmal kiállítván, a századnak állványát szorosán által vizsgálják és azokról, kik mint szökevények kezdettől fogva a századoktól ez ideig távol vannak, a szökevényi leírást azonnal elkészítve, köröztetés végett hozzám beküldjék.

Zmeskál helyettes parancsnok

Hadtesti parancs, dec[ember] 10. 848.¹⁸⁹

Folyó hó 2-án Kosztolányi Móric alezredes úr parancsára¹⁹⁰ a magyarfalvai híd elégetésére lévén kirendelve a gyorslövészek századával, a veszprémi önkéntesek zászlóaljával, gróf Esterházy Pál¹⁹¹ zászlóaljának 3-ik¹⁹² és a 46-ik honvéd zászló 3-ik századával¹⁹³ és az 5-ik 6 fontos félütéggel és egy szárny 6-ik ezredbeli huszárokkal és az ellenséget Magyarfaluból kivetette ugyan, de a 12 ágyúval keményen védelmezett híd [elpusztítania] nem sikerült, sőt a vasúti közlek[edés] segítségével túlnyomóvá szaporodott ellenség előtt vissza[vonulni] kénytelenült. Serege az előrohanásban jelesen viselték magokat, köztök a gyorslövészek példával jártak elől. A gyalogság szuronyaiban kereste erejét. Ez az igazi vitéz harcolási mód, ajánlom ezt a tábor minden gyalogságának. Ez] alkalomnak 60 fogoly lett gyümölcse. Szerettem volna, ha a hátrálás is hasonló szilárdsággal viteték vala véghez, amilyen merészséggel történt az előnyomulás. Azonban valamint ennél az gyorslövészek, úgy a hátrálásnál a huszárok magatartása volt a legjelesebb pont. 57 huszár tudott 6 ágyútól segítettve két vasas századot tiszteletes távolságba fenn tartóztatni.¹⁹⁴

¹⁸⁹ A napiparancs pontosabb másolata fennmaradt: MOL Görgey-lt. Hadparancs-jkv. No. 177. Az eltéréseket csak az értelemzavaró, vagy a másolatot lényegesen korrigáló esetekben jelezzük.

¹⁹⁰ Az eredetiben: parancsomra.

¹⁹¹ Esterházy Pál (1806–1877), kilépett cs. kir. huszárszázados, 1848. jún. 18-tól nemzetőr őrnagy, októbertől a komáromi önkéntes mozgó nemzetőrök parancsnoka, nov. 6-tól őrnagy, a csapatából alakult 18. honvéd zászlóalj parancsnoka. 1849. jan. 30-tól alezredes, dandárparancsnok a komáromi várórségben, máj. 25-től ezredes, hadosztályparancsnok. Komáromi kapituláns, emigrál. Életrajzát I. *Bona*, 1987. 143. o.

¹⁹² Három.

¹⁹³ Három.

¹⁹⁴ Az eredetiben: „Ötvenhét huszár tudott hat ágyútól segített két vasas századot tiszteletes távolságban tartani”, tehát a hat ágyú a vasasokat, s nem a huszárokat segítette.

E bajnokok helyesen fogták fel az állapotot, és megemlékeztek, hogy ha ámbár hátra felé történjék valamely mozdulat, a rendről megfeletezni [sic!] nem szabad, ők és a lövészek voltak a paizs, mely mögött az ilyenkor tízszeresen szükséges rend feltartatott, e példa buzdításul szolgálhatna az egész hadsereg lovasainak, ha a magyar huszár még buzdításra szorulna. -

A dandár parancsnokság számosakat nevezett meg kik ez alkalommal legjelesebben viselkedének.¹⁹⁵ Ilyenek a gyorslövészekből Söll kapitány¹⁹⁶ – Ott hadnagy¹⁹⁷ – Svaringer fővadász – Holzborn, Stichenricher [Stikenritter], Bartl, Kuffler, Hesse, Englis, Triska [Trzka] alvadászok, – Stirse, Sperer, Naufratil¹⁹⁸, Ontemeiner [Unterreiner], Wolf örvezetők, – Freitag, Anfang, Esse, Csák, Streibl, Ras[e], Kopeczki, Reiter [Raiter], Kampf [Kempff], Cák [Czak], Deng [Ding], Straßberger [Strazberger], Fiáth [Fiasek], Barto [Barcs], Kopert [Gobert], Svebat [Schevark], Ebenkö, Eli [Ekk], Bányai, Grill, Kaller, Compfe [Zumpe], Steiner, Pittner, Felsmeier [Felzenmaier], Babel, Barok [Barach], Dezerle [Deterle], Müller, Krassa [Kranpa], Salvare [Salvate], Höch [Hajek], Kulics, Kriesel [Grisel], Mendl, Schuster [Suszter], Rupert, Smidl [Smied], Poister, Kößler [Koszler] közvitézek.¹⁹⁹

Huszároktól Domsdorf [Thomsdorf] kapitány²⁰⁰, Simony [Simon] tizedes, Locsei [Lócsei] huszár,

Gróf Esterházy zászlóaljából: Keim Sándor [Kayn Lajos] százados²⁰¹, Tikldorf [Titldorf] főhadnagy²⁰² – Fehér alhadnagy²⁰³, Bulcsú őrmester²⁰⁴, Simony [Simon] tizedes, Molnár János, Szabó Pál, Kojanecz, Bory, Hetényi, Reis [Rác], Szabó [János], Szétsi – közvitézek, A veszprémi és fejérvári zászlóaljból, Vörös és Szabó [Imre]²⁰⁵ főhadnagyk, Raczoviczki László [Knozaviczki

¹⁹⁵ Az eredetiben: vitézkedének.

¹⁹⁶ Söll, Witalis (1825–1849), a bécsi forradalomban egy tiroli lövészcsapat parancsnoka, honvéd százados, majd őrnagy, a tiroli lövész zászlóalj parancsnoka. 1849. jan. 5-én a cs. kir. csapatok fogságába esik, 30-án kivégzik. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 295. o.

¹⁹⁷ Ott, Andreas, őrmester, nov. 16-tól hadnagy, 1849. februárjától százados a tiroli lövész zászlóaljban. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 451. o.

¹⁹⁸ Hirsche, Sparer és Navratil az eredeti változatban a közlövészek között szerepel

¹⁹⁹ Az eredetiben: közlövészek

²⁰⁰ Thomstorff, August (1817–?), cs. kir. hadnagy a 6. (Württemberg) huszárezredben, 1848. szept. 19-től főhadnagy, okt. 19-től al-, 1849. jan. 1-től főszázados ezredében, máj. 12-től őrnagy, 24-től a német légió 3. zászlóaljából alakuló 126. honvéd zászlóalj parancsnoka. Várfogságot szenved. Életrajza: *Bona*, 1987. 318. o.

²⁰¹ Káyn Lajos, kilépett cs. kir. hadapród, 1848 nyarától nemzetőr hadnagy, okt. 1-től főhadnagy, 26-tól százados Esterházy Pál önkéntes zászlóaljában, a későbbi 18. honvéd zászlóaljban. 1849. máj. 14-től őrnagy, a 99. honvéd zászlóalj parancsnoka. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 193. o.

²⁰² Helyesen: Titteldorf Károly (1824–?), 1848. okt. 19-től hadnagy, 27-től főhadnagy a komáromi önkéntes mozgó nemzetőröknél, 1849. jún. 14-től százados az ebből alakult 18. honvéd zászlóaljban. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 608. o.

²⁰³ Fehér András, 1848 szept. 17-től őrmester, okt. 19-től hadnagy a komáromi önkéntes mozgó nemzetőröknél, 1849. júniusától főhadnagy, júl. 21-től százados a 18. honvéd zászlóaljban. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 203. o.

²⁰⁴ Bulcsú (eredetileg Paltsó) Károly (1823–1865), ügyvéd, 1848 őszétől őrmester a komáromi önkéntes mozgó nemzetőröknél, majd hadnagy a csapatból alakuló 18., később a 70. honvéd zászlóaljban. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Szinnyei*: Magyar írók I. k. Budapest, 1891. 1406–1408. hasáb.

²⁰⁵ Szabó Imre (1815–?), volt cs. kir. altiszt, 1848. szept. 7-től főhadnagy a Fejér megyei önkénteseknél, majd a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 1. zászlóaljában, később az ennek 4. zászlóaljából alakuló 46. zászlóaljban, 1849. ápr. 24-től százados ugyanitt. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 561. o.

zászlós], Ell, Szabadi, Kolkai tizedesek. – Roder, Müller, Boda, Varga [Ignác], Molnár [Ferenc], közvitézek –

Az alezredesnek két testvérje Kosztolányi Péter és Károly²⁰⁶ századosok hidegvérűségben jeleskedtek, –az első fájdalom súlyosan [megsebesítettet].²⁰⁷

[Az] elfogott 60 fogolyok[ért] járó 600 pengő [jutalmat ezennel] utalványozván, [a főnőbbiek szerint úgy véltem legigazságos]abban elosztan[dónak, hogy 1/3 a gyorslövészek, 1/3 a huszárok, 1/3 pedig a] többi gyalog]seregek közt osztassék ki, melynek megtörténtéről] az illető parancsnokok a jelentést hozzám [felterjesszék].

Jelnév Pista, jelszó Pest, Tábori [jel] ...

[Görgei táborno]k

Vezéri parancs, dec[ember] 10-én 848.

2-or.²⁰⁸ Második zászlóalji Baldan Ferenc és Versegi Antal, mint a katonai szolgálatra alkalmatlanok, részökre a végelbocsátási levél kiadatik.

4-er. A II. zászlóaljnak a további rendeletig felfüggesztett 42 pár csizmák a nyugták kiszolgáltatása mellett vegye által.

7-er. A második zászlóalji Marchot László, Harchner József, Seel Albert, Martza Mátyás, Schwarz Henrik, Gebhard Mátyás, Tirhanich József, Schwarz Ferenc, Palanics György, Kovácsics Pál, László István, Szabó József, Kaufman Antal, dandári foglyok részökre kívánt fejéruha nemük ez ideig sem mutatják be, ennek meghagyatása szigorúan meghagyaték.

A hadbírói ítéletek közzététel a századok jegyzőkönyvében beiktatás végett köröztetés útján fog kiadatni. -

11-er. [?] 2-ik zászlóalji 2-ik századbeli örvitéz, mint ki a mosonyi újoncok közzé soroztatott oda utasítatva végképp elbocsájtatik.

Kosztolányi alezredes

Zászlóalji parancs, dec[ember] 10-én 848.

A kiadott napi foglalkodási rend szerint a keddre 8-9 óráig tartandó tisztis iskola a vaspályai indulónál, hol Radics hadnagy úr lakása vagy, tartatni fog. A második századnak meghagyatik, hogy a megkívántatott csizma szükségletet eddig csak 22 párt, a 3-ik századnak 10 pár csizmát és 13 pár fehér ruhát, a 4-ik századnak 10 pár csizmát és 7 köpenyt, a hozzá tartozó nyugtákkal ellátva tölem holnap reggel 8 órára okvetlenül átvegyék. –

Felügyelőséget [viszi] Gölke Ferenc hadnagy²⁰⁹, Németh József őrmester. Őröket ad a 2-ik század.

²⁰⁶ Kosztolányi Károly (1818–1873), főszolgabíró, 1848. szept. 5-től százados a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrségnél, Kosztolányi Móric segédtszjtje, később a 70. honvédszászlóalj századosa. Komáromi kapituláns. Életrajzát I. Bona, 1988. 332. o.

²⁰⁷ Az ütközetre I. Kosztolányi hadijelentését, közli *Hermann Róbert*: Görgei Artúr és Kossuth Lajos levelezésének kiadatlan darabjai. *Századok*, 1994/5. 944–945. o.

²⁰⁸ Az 1., 3., 5–6., 8–10. pontok valószínűleg azért nem szerepelnek, mert azok nem a 2. zászlóaljra vonatkoznak.

A dobosok holnap d[él]u[tán] ... okvetlenül 1 órára Pap János ... helyettes tatt szükséges csatározási dobolások [gyakorlása végett] ... Fürsten alen megjelenjenek. [2 további sor olvashatatlan]

Zmeskál József
helyettes parancsnok

Hadtesti parancs, dec[ember] 11-en 1848.

A dunántúli mozgó önkéntes nemzetőrség II-ik zászlóaljánál Valner József, Fercser András 3-ik századbeli őrvitézek a tüzerkarhoz – Diser Gottfried 5-ik s Dömötör Sándor, Zavorszki Károly, Benedek István, Hof Márton, Kis Ignác, 6-ik századbeli őrvitézek az utászi karhoz, Török István, Laczkó János pedig a szekereszethez áttétetnek. – Az illető zászlóalj parancsnokainak meghagyatik említett egyéneket azonnal a szükséges átadási és átvevési jegyzékekkel (melyeken ki legyen téve, mennyi felpénzt kapott egyik-egyik) ellátva, a tüzereket és szekereszket a helybeni tüzer- és szekereszet-, az utászokat pedig a pozsonyi katonai szállító parancsnokságnak átadassa.

Jelnév Árpád, jelszó Arad, tábori jel egy fütty

Görgei tábornok úr hivatalos távolléte miatt Aulich ezredes²¹⁰

Vezéri parancs, dec[ember] 11-en 1848.

1-r. November hó 15-én kelt vezéri parancs értelmében miszerint meghagyatott, hogy a parancsnokságok naponta zászlóaljakból 1 századot kiállítván, aziránt, vajon a kiállított század száma a létszámmal és fizetési lajstrommal megegyez-e? és a többi, mint az a fent írt parancsban látható – s mindezekről a zászlóaljban a vizsgálat megtétele bevégezténél századonként külön-külön kijegyezve jelentést adjanak – mind ez ideig elég nem tétetvén. ennek teljesítésére szigorú felelet terhe alatt meghagyatik egyszersmind az elmulasztás okáruli jelentés is beváratik.

2-or. Zászlóalji parancsnokságok oda utasítatnak, hogy jövőre a reggeli jelentésbe a gyöngélkedő tiszték neveit is mindenkor kitegyék.

7-er II-ik zászlóalji Zuber József 1-ső századbeli hadnagy főhadnagynak, és vezéri segédnek neveztetvén, a vezéri törzshöz soroztatik rangja és illetménye dec[ember] 1-től számítván.

Kosztolányi

Zászlóalji parancs, dec[ember] 11-én 1848.

Holnap d[él]u[tán] négy órakor az ismételt vezér parancs következtében a 4-ik század fog megvizsgáltatni; a vizsgálatnak részei a fegyvereknek minősége, a töltényeknek mennyisége, a ruházatnak jó fenntartása lesznek nem különben, hogy a kiállított tagoknak száma megegyez-e a létszámmal, szinte a pénztári, parancs-, és fegyverkészítési könyv meg fog vizsgáltatni, a század a lövölde belső udvarán felállítatván, ahol én megjelenendek.

²⁰⁹ Helyesen: Gyürke Ferenc. L. a 160. sz. jegyzetet.

²¹⁰ Aulich Lajos (1793–1849), cs. kir. alezredes a 2. (Sándor) gyalogezredben, ekkor ezredes, hadosztályparancsnok a feldunai hadseregben, később vezérőrnagy, hadtestparancsnok, majd a Szemere-kormány hadügyminisztere. Az aradi vértanúk egyike. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 95–96. o. és *Katona* I. 29–30. o.

Felügyelőséget visel Vanis Adolf őrmester, az öröket a 3-ik század látja [el] század.
Zmeskál helyettes parancsnok

Hadtest parancs, december 12-én 848.

Pozsony körül tanyázó zászlóalji fegyverfelügyelők holnap regvel 9 órára Liptay őrnagy úrnál (Primásház) megjelenni rendeltetnek. –

A dandárok parancsnokainak meghagyatik, hogy a parancsnokságuk alatt lévő katonai testületek vezéreinek szoros kötelességökké tegyék, miszerént ezek a kórházba küldendő betegek nemzetségi jegyzékét az illetőknek kézbesíteni el ne mulasszák. –

Sokan hibáztak ezen jól ismert parancs ellen mindeddig, ezek most titkon fognak megintetni, jövőben pedig nyilván fognak neveztetni.

Jelnév Kristóf, jelszó Komárom, tábori jel bumm.

Aulich ezredes

Vezéri parancs, dec[ember] 12-én 848.

II-ik zászlóalji 1-ső századbeli Matkovics János hadnagy, Radics János és Bartal László tizedesek, Neubauer Ignác dobos, valamint 3-ik századbeli Szőlőszegi Károly tizedes, Lopsa Dani, Kereskedő József és Kreiner János közvitéztek tanúváltások kivétele végett holnap regveli 9 órára herceg Grassalkovits-féle házba szállásoló hadbíróhoz berendelendő.

A zászlóaljnak pedig meghagyatik, hogy jövőre a szökevényi leirási jegyzéket mindenkor három példányban, nevezetesen első példányt a számadásokhoz leendő csatolás, 2-kat az irományokhoz, 3-kat pedig az illető megyéhez leendő elküldés végett mutassák be. –

Vezéri parancs

E hó 10-én T. 184-ik szám alatt kelt hadtesti parancs szerint a hadi foglyokkal célszerűtlen és méltatlan bánásmód követtetik el.²¹¹ –

Ellenünket álthatlanná²¹² tenni lévén főcélunk, ennek leginkább elfogatása és biztos őrizet alái helyhezése felel meg. – Mindaz pedig, mi egyébként rajtok történik, épp oly büntetésre méltó, mint bármely parancs tökéletlen teljesítése – úgy történt Nezsiderben is, hogy a foglyokkal méltatlanul bántak, de azokat meg nem vizsgálták, miáltal ártatlanok bekísértettek, mások a náluk levő okiratokat megsemmisítették [melyek bűnössége] bizonyításául vagy az ellenség mozdulat[ainak felvilágo]sításául szolgáltak volna. –

[Ha a szigorú bánásmód a szolgálati buzgalom által egyrésztől még menthető lenne; a motozás elmulasztása azonban nagy szolgálati hanyagság, amely megbocsáthatatlan, és a tettleges

²¹¹ Görgei említett, dec. 10-én kibocsátott utasításának egyelőre csak két, német nyelvű litográf példánya ismert. MOL H 103. Csány László kormánybiztos iratai. Iktatott beadványok. No 1119. Másolata: MOL Görgey-lt. Hadparancs-jkv. No. 184.

²¹² Helyesen: árthatlanná, vagy ártalmatlanná.

bántalmazás annál] inkább, minthogy az utóbbi [durvaságra] és féketlenségre mutat – mely minden kormánybeli bajnokot, de leginkább a jog- és szabadságért küzdőt rosszul jellemzik.²¹³

Zászlóalji parancs, dec[ember] 12-e 1848.

A hadtesti parancs következtében Kozma János hadnagy úr holnap reggel 9 órára a Prímás-házba jelenjen meg.

Szinte a hadtesti parancs szerint, hogy a kórházba küldendő betegek név és nemzeti jegyzékkel ellátva legyenek és az illetőknél kézbesíteni el ne mulasszák, mert a felelősség mindég a századok parancsnokaié.

Még ma estve 8 órára okvetlenül küldessen be a már e hó 4-én kiadott minta szerint a létszám, amint rendeltetett, hogy nyolc és nyolc napról²¹⁴ adasson be, megkívántatik egyszersmind, hogy nagyobb pontossággal és figyelemmel készítessen el a létszám, nem úgy pedig, mint múltkor történt, hogy a létszám kimutatásban egy fő- és egy alhadnagy volt kimutatva, az újra tartalmazásba pedig csak egy hadnagy volt kimutatva.

Felügyelőséget visel Kozma János hadnagy, Laszál József őrmester, az örököt a 4-ik század látja el.

—

Parancsört ad a 3-ik század. Görgői tábornok úrhoz 1 tizedest, Kosztolányi alezredes úrhoz egy közvitézt

Holnap délbe a gyakorlás végeztével szinte a gyakorláshely színén fog az 5-ik század megvizsgálatni, reménylem, hogy a ruhanéműek jó rendben fognak találtatni, hogy a töltés mennyisége, a fegyvereknek tisztasága egészen a már sokszor kiadott paranccsal egyértésben léssen, szinte kívánom, hogy a létszám a fizetési lajstrommal megegyezzen, nem különben meg fogom vizsgálni a parancs- és jegyzőkönyv vitelét.

Zmeskál József
zászlóalji helyettes parancsnok

Zászlóalji parancs Szentpéteren, dec[ember] 21-én 1848.

A hadtesti és vezéri parancs következtében tudomásul adatik, a Duna-balparti hadseregnek vezérletét [gróf Lázár vezér]őrnagy átvette.

A mai és holnapi tábori felszerelésre, ruha ...sra és átadásra hogy ezután min... .. éban kiindulás [a] harctérre ... [megtörtén]hessen; a po[gg]yászok] [tová]bbi rendeletig még Windisch [százados]²¹⁵ felügyelete [alatt] hagyandók, mint hogy kimarsolás századnak,

²¹³ Az eredeti napiparancs a következő bekezdéssel folytatódik: „Midőn valamennyi dandárparancsnok úrnak szilárd akaratomat, miszerint minden fogollyal a lehető legnagyobb kíméléssel bánjanak, tudtul adom, elvárom, hogy azt valamennyi, alájuk rendelt csapatnak tudtul adják, és főleg azon munkálkodnak, hogy minden parancs és katonai előírás a jövőben a leghigorúbban végrehajtassék”.

²¹⁴ Azaz nyolc naponként.

²¹⁵ Windisch Sándor (1818-1865), cs. kir. hadnagy, 1848. szept. 13-tól főhadnagy a 4. honvéd zászlóaljban, nov. 11-től százados, a komáromi katonai szállítóház parancsnoka, majd az 57. honvéd zászlóaljban szolgál. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 662. o.

csak éppen a főző edények vitelére egy[úttal] a törzsnek, az orvosi szerek, pénztár és iroda vitelére szinte egy kocsi, tehát egy zászlóaljnak 7 kocsinál többet semmi esetre sem szenvedendők.

A hadosztályi parancsnok úr nyíltan rosszalta, hogy a második dandárból – pozsonyi idejővet a tisztikarnak nagy része kocsin utazott, és arra figyelmeztetni rendelte az összes tisztikart, hogy minden előjárónak legelső kötelessége legyen előjárói²¹⁶ előtt jó példával járni és velök a jót, úgy mint a rosszat, győzelmet vagy veszteséget egyaránt barátilag közvitézi bajtársainkkal osztani, miszerint reményli, hogy az elvek kinyilatkoztatása után nem helyeztetnek többé azon kellemetlen állapotba, valakit előjárói kötelességére figyelmeztetni.

6-ik századbeli Kovács István és Biró János közvitézek minekutána magok helyett újoncokat állítottak, a létszámból kitörleendő és a dandári irodába Zuber főhadnagyhoz elbocsátási levelök kinyerése végett beküldendő.

A zászlóalj parancsnok távollétében

Bene János segéd

Komáromban, december 23. 848. Napiparancs.

Minden, az itten Komáromban, valamint szinte a város közelében fekvő hadtestek, hús- és kenyérbeli szükségletüket itt helyben veendő ki, ezek a jobb parton fekvő sereg számára fog a hús illetmény, az Újszönyön felállítandó mészárszékéből kiadatni. Minden hadosztályból nyugtatvánnyal ellátott egyének küldendő az átvételre.-

Az utalványozó iroda az Óvárba létezik, holott is történnek minden élelmiszerek utalványozásai. – A kenyér- és húszállításra az illető helységek adandják a szekereket. –,

A 49-ik honvéd zászlóalj a gránátosokhoz [sic!] kiválasztott újoncokat, egy tiszt által Ácsra vezettesse, ott a granatosokat bévárván, az újoncokat átadandja.

Ajer Mihály²¹⁷ Száz-zászlóaljbeli²¹⁸ százados úrnak családi viszonyai elrendezése végett 4 napi szabadság adatik.

A Weissl²¹⁹ gránátos-zászlóalj²²⁰ ma, a 2-ik Sándor ezredbeli zászlóalj²²¹ pedig holnap a kenyér szállításhoz egy altisztet és 6 köz vitézt ad [3 sor olvashatatlan]

²¹⁶ Helyesen: alárendeltjei.

²¹⁷ Ajer (Ayer) Mihály (1817–?), kiszolgált tizedes, vasúti hivatalnok, 1848. szept. 25-től a tiszáninneni önkéntes mozgó nemzetőrség 2. hevesi zászlóaljának, majd az ebből is alakuló, Száz János őrnagy vezette zászlóaljnak századosa, 1849. jan. 30-tól az ebből is létrejövő 71. honvéd zászlóaljnál. Júl. 21-től őrnagy, szept. 30-tól alezredes. Komáromban kapitulál. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 88. o.

²¹⁸ Száz János (1804–1854), cs. kir. főszázados a 39. gyalogezredben, 1848. jún. 19-től Pest város egyik nemzetőr őrnagya, szept. 29-től egy önkéntesekből és önkéntes mozgó nemzetőrökből álló zászlóalj parancsnoka, okt. elejétől a feldunai hadtestnél szolgál, nov. elején elhagyja a hadsereget, nov. 11-től alezredes, a budapesti nemzetőrség főparancsnoka, 1849. júl. közepétől Szeged térparancsnoka. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 305. o. – Szász zászlóaljának és a dunáninneni önkéntes mozgó nemzetőrség 2. (2. pesti) zászlóaljának egyesítésével alakult meg 1849. januárjában Komáromban a 71. honvéd zászlóalj. KLÖM XIV. 268. o. és *Közlöny*, 1849. jan. 30–31.

²¹⁹ Weissl, Johann (1797–1877), cs. kir. főszázados, okt. 22-től honvéd őrnagy, 1849. márc. 7-től alezredes, várfogságot szenved. Életrajzát l. *Bona*, 1987. 335. o.

²²⁰ Ez az 57. sz. jegyzetben már említett, a 2., 32. és 39. gyalogezredek gránátos századaiból alakított zászlóalj volt, amely a szabadságharc végéig a feldunai, majd VII. hadtestben szolgált.

... bécsi önkéntes vadász... ... csapathoz vonul be, és Weissel gránátos zászlóaljjal Győrbe rendeltetik.

Trass Maximilián József-dragonosezredbeli²²² közvitéz a 18-ik honvéd zászlóaljhoz soroztatik be. Az említett egyének közül a vadászokhoz besorozandónak 24, a többinek pedig 20 p[engő]f[orin]t készpénzt kifizetendők.

Lázár vezér őrnagy

Vezéri parancs Komáromban, december 23. 848.

1-ör. A zászlóaljak szükséges holmikért beküldhetnek, és Windisch százados úrtól a Nádori sáncból²²³ kivihetők. Figyelmeztetem azonban, hogy a feleslegest oda ismét visszaadják, minthogy a tegnapelőtti parancs kiindulásunk esetében szigorúan meg fog tartatni, az iránt, hogy egy zászlóalj után csak hét kocsi járhasson. A szennyes ruhákat azonnal mossák, mivel hihető, hogy ma, holnap, holnapután állomásunkon maradunk.

2-or. Vágószuronnal ellátott a századnál feleslegesen levő [fegyverek], úgyszintre a használhatlanok pedig kicserélendők, és a vágószuronyok helyett mások veendők.

3-or. Az első zászlóalj értesítettik, hogy Kosztolányi Károly százados, Vedacsek Károly közvitézzel dandárságunk érdekében Budapestre küldettek el, miszerint Pál főhadnagy²²⁴ századjának vezérletére és számadásai készítésére utasítandó. –

4-er. A századoknak komolyan hagyatik meg, hogy a folyó havi és a netalántán múltra hiányzó számadásaikat, folyó hó utolsó napján készen az illető zászlóaljaiknak benyújtsák; minthogy csak az akkori pénz kivétel alkalmával nékem azokat előterjeszteni kötelesek.

5-ör. Az 1-ső zászlóalj 2-ik századbeli Baumgarten Antal magánügyei elintézése tekintetéből 10 napra szabadságot nyervén részére az úti levél kiadandó.

6-or. 2-ik zászlóalj parancsnokának Vezér Antal őrmester elbocsájtatása tárgyában írt jelentése folytán meghagyatik, miszerint az említett e hó 19-én kelt hadtesti parancs értelmében felsőbb vizsgálati jegyzékbe vetetendő. – Ugyanaz úttal az ez érdemben kiadott minták a zászlóaljaknak használat végett kiadatnak, – amennyiben ti. Pozsonyban megjelenés rendeltetik, arészben utasítani fognak.

7-er A 2-ik zászlóalj 1-ső századbeli Agg József őrvitéz maga helyett újoncot állítván részére úti levél készítendő. –

²²¹ Ez a 2. (Sándor orosz cár) gyalogezred 3. zászlóalja, 1849. júniusától a 108. honvéd zászlóalj volt, amely 1848 dec. végétől a komáromi várórségben, a későbbi VIII. hadtestben szolgált.

²²² A 3. (Ferenc József) dragonosezredből.

²²³ A Nádor– (vagy Palatinus–)vonalat (Palatinal Verschanzungen, Palatinal–Linie, Linea Palatinala) 1808-ban kezdték el építeni, s a Duna bal partját kötötte össze a Vággal. 1848-ban a Nádor–vonal erődítményeiből négy bástya teljesen, egy pedig félig volt készen. *Gráfel Lajos*: A komáromi erődrendszer a hadtörténeti várépítészeti tükrében. (In:) *Kiss Vendel* (szerk.): Komárom és Klapka György 1848/49-ben. Komárom, 1994. 14–17. o.

²²⁴ Pál (Paál) József (1808–?), 1848. szept. 11-től főhadnagy a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 1. (veszprémi) zászlóaljában, 1849. jan. 30-tól az ebből alakuló 70. honvéd zászlóaljban, majd a 40. honvéd zászlóaljban. Ápr. 24-től százados, júl. 22-én áthelyezik a komáromi várórség élmezési osztályára. Komáromi kapituláns. Életrajzát l. *Bona*, 1988. 461. o.

8-or A 2-ik zászlóalj 1-ső, 3-ik, 4-ik, 5-ik, 6-ik század parancsnokai hónap reggeli 10 órakor az illető parancsnokság által nálam bémutatandók. –

9-er Görgői tábornok úrnak K... kelt rendelete folytán a 2-ik zászlóalj 4-ik századbeli Péczely Ignác egészsége helyreállításának tekintetéből 4 heti szabadsággal olyképpen bocsájtatik el, hogy ...nét az idő alatt ki nem nyerendi, amiről az illető parancsnok utasíttatik.

10. Az 1-ső zászlóalj 3-ik századbeli alhadnagy Somody József²²⁵ négy napi szabadságot nyervén, részére úti levél készitendő és bémutatandó.

11-er A tegnapi hadtesti parancsban kívántak ez ideig csak az első zászlóalj által teljesítettén, annak a többi zászlóaljak által is mielőbb leendő teljesítése szigorúan meghagyatik. -

Jelnév Tamás, jelszó Tétény, tábori jel Hurráh

Kosztolányi Mór alezredes

²²⁵ Somody József, 1848. szept. 16-tól őrmester, nov. 6-tól hadnagy a a dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 1. (veszprémi) zászlóaljában, 1849. jan. 30-tól az ebből alakuló 70. honvéd zászlóaljban, 1849. júl. 21-től főhadnagy ugyanitt. Komáromi kapituláns.

A PARANCSKÖNYVBEN ELŐFORDULÓ NEVEK

- Adorján László, 1. jegyzetben.
 Agg József, 2. zlj. 1. szd., közvitéz
 Ágoston Ágoston, 1. jegyzetben.
 Ágotzi Imre, Kosztolányi-gyalogüteg
 Ajer (Ayer) Mihály, 1. jegyzetben.
 Anfang, tiroli vadász közvitéz
 Angyal Ferenc, 4. zlj. 1. szd.
 Angyal Ferenc, 4. zlj. 2. szd., közvitéz
 Ari, 1. honvéd zlj. 2. szd., tiszteletbeli őrmester
 Aulich Lajos, 1. jegyzetben.
- B**abel, tiroli vadász közvitéz
 Babsi Sándor, 1. zlj. 1. szd., őrmester
 Bach, helyesen: Pahy József, 6. hue., tizedes
 Bácsi Sándor, 1. zlj. 4. szd., őrmester
 Balassa László, 2. zlj.
 Baldan Ferenc, 2. zlj.
 Balog János, 9. hue. 2. szd., közvitéz
 Bangád Gábor, 4. zlj. 1. szd., tizedes
 Bánki Antal, 2. zlj. 3. szd., közvitéz
 Bányai, tiroli vadász közvitéz
 Bárdosi András, a 34. gye.-hez hadapródul
 ajánlott egyén
 Barlai Ede, 1. jegyzetben.
 Barok [Barach], tiroli vadász közvitéz
 Bartal László, 2. zlj. 1. szd., tizedes
 Bartl, tiroli alvadász
 Barto [Barcs], tiroli vadász közvitéz
 Báthory Ferenc, őrmester.
 Baumgarten, Antal, 1. zlj. 2. szd.
 Beke János, 2. zlj.
 Bene János, 1. jegyzetben.
 Benedek István, 2. zlj. 6. szd., közvitéz,
 áttéve az utászkarhoz
 Benedek Márton, 2. zlj.
 Benke Gergely, 2. zlj.
 Berger Móric, 3. zlj.
 Berki Pál, 2. zlj. 5. szd., közvitéz
 Bétsi Sándor, 1. zlj.
 Bihari Ferenc, 9. hue., őrmester, főporkoláb
 Biró János, 2. zlj. 6. szd., közvitéz
 Boda, közvitéz
 Bódy József, 1. jegyzetben.
 Bognár Gáspár, 2. zlj.
 Bónis Sámuel, 1. jegyzetben.
 Bory, 18. honvéd zlj., közvitéz
 Bothy László, 2. zlj. 3. szd.
 Brikovits Ferenc, 2. zlj. 3. szd.
 Bulcsú (eredetileg Paltsó) Károly, 1.
 jegyzetben.
 Buttlar, Alexander, 1. jegyzetben.
- Cák [Czak], tiroli vadász közvitéz
 Compfe [Zumpe], tiroli vadász közvitéz
- Csák, tiroli vadász közvitéz
 Csány László, 1. jegyzetben.
 Csapó Balázs, 2. zlj.
 Csapó József, 1. jegyzetben.
 Csonka Ignác, 2. zlj. 6. szd. tizedes
- D**atzan Ferdinánd, 2. zlj.
 Dénes Miklós, 2. zlj.
 Deng [Ding], tiroli vadász közvitéz
 Dessewffy Vince, 1. jegyzetben.
 Dezerle [Deterle], tiroli vadász közvitéz
 Dienes Miklós, 2. zlj. 3. szd.
 Dinner Sebestyén, a feldunai hadsereg
 fődobosa
 Dirhanits Jozef, 2. zlj. 4. szd.
 Diser Gottfried, 2. zlj. 5. szd.
 Dömötör Sándor, 2. zlj. 6. szd., közvitéz,
 áttéve az utászkarhoz
 Dubovszky Miksa, 2. zlj. 3. szd.
- E**benkö, tiroli vadász közvitéz
 Ekhart Péter, 2. zlj.
 Eli [Ekk], tiroli vadász közvitéz
 Ell, tizedes
 Englis, tiroli alvadász
 Ensel Kálmán, 1. (Résző-)Ensel
 Esse, tiroli vadász közvitéz
 Esterházy Pál, 1. jegyzetben.
- F**ehér András, 1. jegyzetben.
 Fehér Sándor, 2. zlj.
 Fekete János, 2. zlj.
 Fekete József, őrmester
 Fekete József, 1. jegyzetben.
 Felsmeier [Felzenmaier], tiroli vadász
 közvitéz
 Fentser (Fercser) András
 Fercser András, 2. zlj. 3. szd., közvitéz, áttéve
 a tüzérkarhoz
 Ferenczy József, 1. jegyzetben.
 Fiáth [Fiasek], tiroli vadász közvitéz
 Fiáth István, 1. jegyzetben.
 Fördös (Füldös) Ferenc, 2. zlj. 2. szd., közvitéz
 Freitag, tiroli vadász közvitéz
 Fridrik Antal, 2. zlj. 3. szd.
 Furman Sándor, 1. jegyzetben.
 Füleki János, 2. zlj.
- G**ál Lajos, 2. zlj.

- Gebhard Mátyás, 2. zlj.
 Gösi Mihály, 1. szd.
 Grill, tiroli vadász közvitéz
 Gyulás Béla, a 34. számú gye.-hez
 hadapródul ajánlott egyén
 Gyürke Ferenc, 1. jegyzetben.
 Gyürüsi István, 2. zlj. 3. szd.
- H**alász Lázár, 1. jegyzetben.
 Hamar József, 2. zlj.
 Harchner József, 2. zlj.
 Harmat (Harmath) Károly, 1. jegyzetben.
 Heley (Hell) Ignác (János), 1. jegyzetben.
 Herczeg Sámuel, 1. jegyzetben.
 Hesse, tiroli alvadász
 Hetényi, 18. honvéd zlj., közvitéz
 Hetesy (Hetesi) Lajos, 1. jegyzetben.
 Hof Márton, 2. zlj. 6. szd., közvitéz, áttéve az
 utászkarhoz
 Hollósy Vince, 1. jegyzetben.
 Holtsche, Franz, 1. jegyzetben.
 Holzborn, tiroli alvadász
 Horváth Ferenc 4. zlj. 2. szd., közvitéz
 Horváth József, 2. zlj.
 Horváth Pál, 1. jegyzetben.
 Höch [Hajek], tiroli vadász közvitéz
- I**mely (Imélyi) Miklós, 1. jegyzetben.
 Ivánka Imre, 1. jegyzetben.
- J**anitsáry Szilárd, 1. jegyzetben.
 Jelics József, 1. jegyzetben.
 Jenő István, 4. zlj. 2. szd., közvitéz
 Juhász György, a 4. zlj. 2. szd., közvitéz
- K**aller, tiroli vadász közvitéz
 Kálóczy Károly, 1. jegyzetben.
 Kampf [Kemp], tiroli vadász közvitéz
 Kanka Károly, 1. jegyzetben.
 Kaptos, 9. hue. 2. szd., közvitéz
 Karger, Ferdinand, 1. jegyzetben.
 Károlyi András, 2. zlj. 3. szd.
 Karsay Lajos, 1. jegyzetben.
 Kaufman Antal, 2. zlj. 6. szd., közvitéz
 Káyn Lajos, 1. jegyzetben.
 Kazinczy Lajos, 1. jegyzetben.
 Kenessey Kálmán, 1. jegyzetben.
 Kereskedő József 2. zlj. 3. szd., közvitéz
 Kis Ignác, 2. zlj. 6. szd. közvitéz, áttéve az
 utászkarhoz
 Kis János, bogárdi születésű
 Knozaviczki, zászlós
 Kojanecz, 18. honvéd zlj., közvitéz
 Kolkai, tizedes
- Kopeczki, tiroli vadász közvitéz
 Kopert [Gobert], tiroli vadász közvitéz
 Kosztolányi Károly, 1. jegyzetben.
 Kosztolányi Móric, 1. jegyzetben.
 Kosztolányi Péter, 1. jegyzetben.
 Kovács Ferenc, 2. zlj. 1. szd., közvitéz
 Kovács István, 2. zlj. 6. szd., közvitéz
 Kovácsics Pál, 2. zlj.
 Kováts Endre, hadnagy és fuvarozási biztos
 Kováts, 2. zlj
 Kovátsis Pál, 2. zlj. 4. szd.
 Kozma János, 1. jegyzetben.
 Kozma Sándor, 2. zlj.
 Köbler [Koszler], tiroli vadász közvitéz
 Krassa [Kranpa], tiroli vadász közvitéz
 Kreiner János, 2. zlj. 3. szd. közvitéz
 Kriesel [Grisel], tiroli vadász közvitéz
 Kuffler, tiroli alvadász
 Kulics, tiroli vadász közvitéz
 Kverin János, Fejér megyei közvitéz
- L**aczkó János, 2. zlj. 6. szd., közvitéz, áttéve
 a szekereszethez
 Lang Márton
 Laszál József, őrmester
 László István, 2. zlj. 5. szd., közvitéz
 Lázár György, 1. jegyzetben.
 Lehner Mihály, 1. jegyzetben.
 Libits Lajos, 1. Liptai Lajos
 Liptai Lajos, 1. jegyzetben
 Liptay (Hrobony) Ferenc, 1. jegyzetben.
 Locsei [Lőcsei], 6. hue., közvitéz
 Lopsa Dani, 2. zlj. 3. szd., közvitéz
 Lőrincz (Lörintz) István, 2. zlj. 2. szd.
- M**archot (Marghot) László, 2. zlj.
 Marton Elek, 1. jegyzetben.
 Márton János, 2. zlj.
 Martza Mátyás, 2. zlj.
 Matalits József, 4. zlj. 1. szd.
 Matkovics János, 1. jegyzetben.
 Matulits József, 4. zlj. 2. szd., közvitéz
 Mendl, tiroli vadász közvitéz
 Mezei József, I. hatfontos gyalogüteg
 Mezei Sándor, 2. zlj.
 Miháلكó Zsigmond, 1. jegyzetben.
 Milpökh József, 1. jegyzetben.
 Miskovszky Henrik, 1. jegyzetben.
 Molnár Ferenc, közvitéz
 Molnár János, 2. zlj. 1. szd.
 Molnár János, 18. honvéd zlj., közvitéz
 Mórocz Kálmán, 1. jegyzetben.
 Müller, közvitéz
 Müller, tiroli vadász közvitéz

- Nagy János, 2. zlj. 3. szd.
 Nagy János, 1. jegyzetben.
 Nagy Kálmán, 2. zlj., közvitéz
 Nagy Sándor, 1. jegyzetben.
 Naufrafil [Navratil], tiroli vadász közvitéz
 Neltl János, 4. zlj. 2. szd., közvitéz
 Nemes Mihály, 2. zlj.
 Németh János, 2. zlj. 4. szd., közvitéz
 Német József, 2. zlj.
 Németh József, őrmester
 Netl János, 4. zlj. 1. szd.
 Neubauer Ignác 2. zlj. 1. szd., dobos
 Novák Ferenc 4. zlj. 1. szd.
- Olgyai János**, 2. zlj. 3. szd.
 Ontemeiner [Unterreiner], tiroli vadász
 örvezető
 Ott, Andreas, 1. jegyzetben.
- Pados János**, 1. jegyzetben.
 Pahy József, 6. hue., tizedes, 1. Bach
 Pál (Paál) József, 1. jegyzetben.
 Pallanits (Palanics) György, 2. zlj. 4. szd.
 Pap János, Fejér megyei közvitéz, helyettes
 fődobos
 Perczel Miklós, 1. jegyzetben.
 Pétzeli Ignác, 1. jegyzetben.
 Pintzker Antal, 2. zlj. 6. szd., a 4. zlj.-ba
 besorozandó
 Pittner, tiroli vadász közvitéz
 Pogrányi Imre, 1. szd.
 Poister, tiroli vadász közvitéz
 Pongrácz János, 1. jegyzetben.
 Posta Ferenc, 1. jegyzetben.
 Psotta Móric, 1. jegyzetben.
 Puchlin József, 1. jegyzetben.
 Purgli Sándor, 1. jegyzetben.
- Rácsay Sándor**, 1. jegyzetben.
 Radics (Radits) Elek, 1. jegyzetben.
 Radics János, 2. zlj. 1. szd., tizedes
 Ras[e], tiroli vadász közvitéz
 Reich Jakab, 2. zlj.
 Reis [Rác], 18. honvéd zlj., közvitéz
 Reiter [Raiter], tiroli vadász közvitéz
 (Résző-)Ensel Kálmán, 1. jegyzetben.
 Roder, tizedes
 Rosa Sándor, őrmester.
 Rupert, tiroli vadász közvitéz
- Salvare [Salvate], tiroli vadász közvitéz
 Schmid Antal
 Schuster [Suszter], tiroli vadász közvitéz
 Schwartz (Schwarz) Ferenc, 2. zlj. 4. szd.
- Schwartz Ferdinánd
 Schwarz Henrik, 2. zlj.
 Schweidel József, 1. jegyzetben.
 Seel Albert, 2. zlj.
 Séllei József
 Simony [Simon], 18. honvéd zlj., tizedes
 Simony [Simon], 6. hue., tizedes
 Simunich, Balthasar von, 1. jegyzetben.
 Smeskál, 1. Zmeskál
 Smidl [Smied], tiroli vadász közvitéz
 Somody József, 1. jegyzetben.
 Soupper Sándor, 1. jegyzetben.
 Söll, Witalis, 1. jegyzetben.
 Sparer [Sperer], tiroli vadász közvitéz
 Steiner, tiroli vadász közvitéz
 Stichenricher [Stikenritter], tiroli alvadász
 Stirse [Hirsche], tiroli vadász közvitéz
 Stoll Ignác, 1. jegyzetben.
 Straßberger [Strazberger], tiroli vadász
 közvitéz
 Streibl, tiroli vadász közvitéz
 Svaringer, tiroli fővadász
 Svebat [Schevark], tiroli vadász közvitéz
- Szabadi**, tizedes
 Szabó Imre, 1. jegyzetben.
 Szabó János, 18. honvéd zlj., közvitéz
 Szabó József 2. zlj. 6. szd., közvitéz
 Szabó Pál, 18. honvéd zlj., közvitéz
 Szarka János, 2. zlj. 4. szd., közvitéz,
 előléptetéssel áttéve a dunántúli 4. zlj.-ba
 Száz János, 1. jegyzetben.
 Szétsi, 18. honvéd zlj., közvitéz
 Szirányi Béla, 1. jegyzetben.
 Szőlőszegi Károly, 2. zlj. 3. szd., tizedes
 Szücs József, 2. zlj. 2. szd.
 Szücs Pál, őrmester
 Szüts Ferenc, 2. zlj. 5. szd., közvitéz
 Szüts József, 2. zlj., tizedes
- Tali Sándor**, 2. zlj. 3. szd.
 Teleki Ádám, 1. jegyzetben.
 Telesta László István, 2. zlj. 5. szd., közvitéz
 Thaly Zsigmond, 1. jegyzetben
 Thomstorff, August, 1. jegyzetben.
 Tirhanich József, 2. zlj.
 Titteldorf Károly, 1. jegyzetben.
 Tóközi Imre, 2. zlj. 2. szd., közvitéz
 Tomsits Bertalan, 1. jegyzetben.
 Tontzky Ignác, 2. zlj. 3. szd.
 Tormay (Krenmüller) Károly, 1. jegyzetben.
 Tóth Ferenc, 2. zlj. 6. szd., közvitéz
 Toth György, 2. zlj. 6. szd., közvitéz
 Tóth János, 2. zlj., közvitéz

- Török István, 2. zlj. 6. szd., közvitéz, áttéve a szekekerészethez
 Trass Maximilián, József-dragonyosezredi közvitéz, besorozzák a 18-ik honvéd zlj.-hoz
 Tremmel Lajos, 2. zlj. 4. szd., tizedes, előléptetéssel áttéve a dunántúli 4. zlj.-ba
 Triska [Trzka], tiroli alvadász
 Tukovits János, 2. zlj.
 Tüskés Pál, 2. zlj.
- Vagner József
 Valner József, 2. zlj. 3. szd., közvitéz, áttéve a tűzérséghez
 Vanys [Vanis] Adolf, őrmester.
 Varga György, 2. zlj.
 Varga Ignác, közvitéz
 Varga Vince, 2. zlj.
- Vedacsek Károly, 1. zlj., közvitéz
 Versegi Antal, 2. zlj.
 Vezér Antal, 2. zlj., őrmester
 Virág János, az olasz katonák megölték
 Vörös Benő, 1. jegyzetben.
- Waldberg Károly, 1. jegyzetben.
 Weissl, Johann, 1. jegyzetben.
 Wéninger (Veninger) Ferenc, 1. jegyzetben.
 Windisch Sándor, 1. jegyzetben.
 Windisch-Grätz, Alfred zu, herceg, 1. jegyzetben.
 Wolf, tiroli vadász őrvezető
- Zavorszki Károly, 2. zlj. 6. szd. közvitéz, áttéve az utászkarhoz
 Zichy-Ferraris Manó, 1. jegyzetben.
 Zmeskál József, 1. jegyzetben.
 Zuber József, 1. jegyzetben.

LEVÉLTÁRI RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

- 1848–49. HL Az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc iratai.
 Görgey-lt. MOL P 295. A Görgey-család levéltára
 Hadparancs-jkv. MOL Görgey-lt. b/35. fasc. Az 1848–49. magyar feldunai, utóbb VII. hadtest (Görgei Artúr, Gáspár, Pöltenberg tábornokok) eredeti hadparancs jegyzőkönyve. Dispositions Protokoll.
- HL Hadtörténelmi Levéltár (Budapest)
 HM Ált. MOL H 75. Hadügyminisztérium. Általános iratok.
 HM KE Hadtörténelmi Múzeum (Budapest), Kéziratos Emlékanyag
 Katonai ir. MOL R 306. Katonai iratok.
 Komáromi ir. MOL R 89. A komáromi várra vonatkozó iratok.
 Kosztolányi lev. kv. MOL Filmtár. C 133. doboz. A Kosztolányi-család levéltára. No. 7. Kosztolányi Mór, Dunántúli mozgó önkéntes nemzetőrserég vezére Levelezési Jegyzőkönyve, 1848-ki aug. 29-től 1849-ki január 1-ig.
- KPA MOL H 2. Kossuth Polizei Akten
 MOL Magyar Országos Levéltár (Budapest)
 MTA Kt. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára. Kézirattár
 TML Tolna Megyei Levéltár (Szekszárd)
 Tiszáninneni nőr. ker. ir. MOL Vegyes. 10. doboz. Tiszáninneni nemzetőri kerület iratai.
 Vegyes MOL H 147. Vegyes iratok
 ZML Zala Megyei Levéltár (Zalaegerszeg)

KÖNYVÉSZETI RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

<i>Antal – Zétény</i>	<i>[Antal Lajos –] Zétény Győző: A magyar szabadságharc honvédorvosai. Budapest, 1948.</i>
<i>Bona, 1987.</i>	<i>Bona Gábor: Tábormokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848–49. 2. kiadás. Budapest, 1987.</i>
<i>Bona, 1988.</i>	<i>Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai. Budapest, 1988.</i>
<i>Erdős Ferenc</i>	<i>Erdős Ferenc: A polgári forradalom és szabadságharc története Fejér megyében 1848–1849. (In:) Farkas Gábor (szerk.): Fejér Megyei Történeti Évkönyv, 12. Székesfehérvár, 1978.</i>
<i>Gelich I–III.</i>	<i>Gelich Rikárd: Magyarország függetlenségi harca 1848–49-ben. Budapest, é. n. I–III. k.</i>
<i>Hermann: Huszárhősök</i>	<i>Hermann Róbert: Huszárhősök és hőstettek 1848 őszén és telén a Nyugat-Dunántúlon és a Felvidéken. <i>Életünk</i>, 1994/10–11.</i>
<i>Katona I.</i>	<i>Katona Tamás (szerk.): Az aradi vértanúk. 1. kiadás. I. k. Budapest, 1979.</i>
KLÖM XIII–XIV.	<i>Barta István (szerk.): Kossuth Lajos összes munkái XIII–XIV. k. Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány élén I–II. Budapest, 1952-53.</i>
<i>Strack</i>	<i>Johann Strack: Beitrag zur Geschichte des Winterfeldzuges in Ungarn von 1848 und 49. Wien, 1858.</i>
<i>Szinnyei: Magyar írók</i>	<i>Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái.</i>
<i>Szinnyei: Komárom</i>	<i>Szinnyei József: Komárom 1848–49-ben. (Napló-jegyzetek). Budapest, 1887.</i>

A NÉVSORBAN ALKALMAZOTT RÖVIDÍTÉSEK

gye.	gyalopezred
hue.	huszárezred
szd.	század
zlj.	zászlóalj

Zoltán Csapó – Róbert Hermann – András Jánosi

THE 1848 ORDERLY BOOK OF THE
VOLUNTARY MOBILE NATIONAL GUARD OF TRANSDANUBIA

Orderly Books, Letter Books, Diaries

Summary

During the past 150 years a great amount of documents has perished from the time of the War of Liberation, first of all the muniments of the administration of the Honvéd Army. Each units had to keep orderly books (Befehls-Protokoll) and letter books, amenably to the rules. The orderly books contained orders and directives from the higher military authorities, the drafts of the own dispatches and communications of the units had to be copied into the letter books. The orderly book of the 2nd Battalion of the Voluntary Mobile National Guard of Transdanubia from 18 September – 23 December 1848 has survived and is in the possession of András Jánosi Dr. Med. It gives new informations concerning the military history of the War of Liberation and offers insight into the everyday life of the soldiers, too. The fact that a significant part of Arthur Görgei's general orders survived only in it, makes the orderly book especially precious for the historical research.

Zoltán Csapó – Róbert Hermann – András Jánosi

LE LIVRE D'ORDRES DE LA GARDE NATIONALE MOBILE VOLONTAIRE
TRANSDANUBIENNE DE 1848

Livres d'ordres, livres de correspondance, journaux intimes

Résumé

Au cours des années, une très grande quantité de documents a été détruite de l'époque de la guerre d'indépendance. C'est surtout valable pour les documents administratifs de l'armée Honved. Selon les prescriptions, chaque formation était obligée de tenir un livre d'ordres (du jour) (Befehls-Protokoll), et un livre de correspondance. Dans le premier, les ordres et les directives des autorités supérieures et ceux du commandant de la formation ont été notés, et, dans le deuxième, ils ont écrit les copies des propres rapports et des transcriptions des brouillons de la formation. Nous possédons le livre d'ordres du 2e bataillon de la garde nationale mobile volontaire transdanubienne, de la période entre le 18 septembre et le 23 décembre de 1848. Ce livre est la propriété du docteur András Jánosi. Le livre d'ordres nous donne de nouvelles informations sur l'histoire militaire de la guerre d'indépendance, mais en même temps, il nous informe sur la vie quotidienne des soldats. Nous ne connaissons une grande partie des ordres du jour d'Artúr Görgei que dans cette forme de la période de novembre – décembre de 1848, et cette circonstance donne une valeur exceptionnelle à ce document.

Zoltán Csapó – Róbert Hermann – András Jánosi

DAS BEFEHLS-PROTOKOLL DER TRANSDANUBISCHEN MOBILEN NATIONALGARDE, 1848

Befehls-Protokolle, Korrespondenzbücher, Tagebücher

Resümee

Riesige Mengen Schreiben aus der Zeit des Freiheitskampfes wurden im Laufe der Zeit vernichtet bzw. zunichte. Ganz besonders ist das für die administrativen Schreiben Honvédarmee gültig. Der Vorschrift nach mußten alle Verbände Befehls-Protokolle und Korrespondenzbücher führen. In das Befehls-Protokoll wurden die von oben komenden Befehle und die vom Kommandanten des Verbandes erteilten Befehle und Anweisungen, in die Korrespondenzbücher die Kopien der eigenen Berichte, Zuschriften und Konzepte des Verbandes eingetragen. Das Befehlsbuch der transdanubischen freiwilligen mobilen Nationalgarde blieb aus dem Zeitraum vom 18. September bis zum 23. Dezember 1848 im Besitz von dr. András Jánosi erhalten. Das Befehls-Protokoll liefert nicht nur neue Daten zur militärischen Geschichte des Freiheitskampfes, sondern gibt auch Aufschluss über das tägliche Leben der Soldaten. Ganz interessant wird dieses Befehls-Protokoll dadurch, daß ein großer Teil der Tagesbefehle Artúr Görgeis vom November 1848 nur hier erhalten geblieben sind.

Золтан Чапо – Роберт Херманн – Андраш Яноши

КНИГА ЗАПОВЕДЕЙ 1848 ГОДА ЗАДУНАЙСКОЙ ДОБРОВОЛЬНОЙ
МОБИЛЬНОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ

Книги приказов, сборники переписки, журналы

Резюме

За истекшее время пропало огромное количество документов, принадлежавших к периоду освободительной борьбы. Особенно значительные потери претерпели административные документальные материалы гонведской армии. Согласно предписаниям каждое воинское формирование обязано было вести протоколы дневных приказов – Befehls Protokoll – и книгу официальной переписки. В первые должны были быть записаны поступающие от высшего командования приказы и указания, а также приказы командира части, а во вторую заносились собственные донесения и копии документов и черновики приказов воинской части. Сборник приказов 2 батальона Задунайской добровольной мобильной национальной гвардии отражает документы периода с 18 сентября по 23 декабря 1848 года, которые сохранились в собственности доктора Андраша Яноши. Эта книга приказов предоставляет новые данные не только по боевой истории освободительной борьбы, но она дает возможность познакомиться с повседневной жизнью воинов. Особую ценность придает этому сборнику документов то обстоятельство, что значительная часть повседневных приказов Артура Гёргеи в ноябре-декабре 1848 года, сохранилась только в этой книге